... O Mindaugas susiruošė ir sumanė sau nesikauti su jais atvirai, bet pasitraukė į pilį, vardu Voruta...

Iš Hipatijaus metraščio 1251 m. įrašo

Voruta

25

Nr. 4 (794) 2014 m. vasario 15 d. Nacionalinis Lietuvos istorijos laikraštis ISSN 1392-0677 Kaina 1 Lt

Šiame numeryje

3 ***Vytautas ČESNULIS***

Kun. Vincas Bobinas

4 ***Virginija MAKSVYTYTĖ***

Vidmantas Staniulis – žmogus gimęs po knygos ženklu

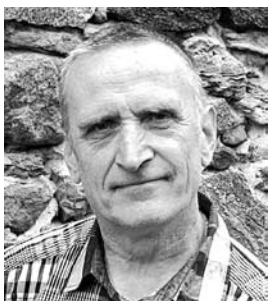
12 ***Albertas RUGINIS***

Mažeikių gimnazijos mokytojai ir mokiniai, nukentėję nuo sovietų okupacijų

Vasario 16-oji – Lietuvos valstybės atkūrimo diena

A.Butkus. Reikia dar vieno esto?

Prof. Alvydas Butkus

Ne taip seniai Estijos susisiekimo ministras J. Partsas, piktindamasis Lietuvos politikų norais keisti žaidimo taisykles vidury žaidimo, pasakęs, jog Lietuvos Vyriausybėje esama kvailių. Lietuvos Vyriausybė, aišku, užsigavo. Premjeras net buvo pavedęs URM vadovui išsikviesti pasiaiškinti Estijos ambasadorių, tačiau netrukus minėtasis estų ministras atsiprašė. Pagrįstai atsiprašė, nes sumelavo – mat kvailių esama ne tik Vyriausybėje. Ir nemažai.

Žiūrėjimas ponui į burną

Šis baudžiauninkiškas lietuvio įprotis ypač išryškėja, kai toks lietuvis prasibrauna į valdžią. Prisiminkim sulinkusių ministrų ar derybininkų elgesį užsieniuose. Prisiminkim, su kokiu sportiniu azartu seimūnai balsavo už Europos sąjungos (ES) konstituciją ne tik jos nesvarstę, bet netgi neskaitę. Norėjo būti pirmieji Europoje tai padarę. Liko pirmaisiais kvailiais Europoje, nes kitos šalys taip neskubėjo, kai kurios leido su ta konstitucija susipažinti visuomenei ir jos priėmimą spręsti referendumu. Konstitucija tąsyk taip ir nebuvo priimta. Prisiminkim, kaip drąsiai, tiesa, po karštų debatų, seimūnai 2008 m. balsavo už Kosovo nepriklausomybės pripažinimą, sudarę pretekstą Maskvos ir Varšuvos globojamiems lenkų autonomininkams vėl šantažuoti Lietuvą diskusijomis apie autonomijos (kuri de facto jau beveik įtvirtinta) galimybes. Ir dar prisiminkim, kokiomis sąlygomis vyko referendumas dėl Lietuvos stojimo į ES. Visuomenė nebuvo supažindinta su pačia sutartimi ir, aišku, nebuvo jokių diskusijų dėl atskirų įsipareigojimų, kurių kontroversija ėmė ryškėti vėliau. Dalyvavimas referedume buvo skatinamas alumi ir skalbikliais, o tai tikrai nepuošia paties referendumo (draudimas papirkinėti referendumo dalyvius atsirado įstatyme tik nuo 2008 m.). Neabejoju, kad į ES būtume įstoję ir be balsuotojų papirkinėjimo, be IAE aukos, o sutarties svarstymas visuomenėje būtų leidęs išsaugoti Lietuvai daugiau suvereniteto ir prisidėjęs prie visuomenės sutelkimo bei jos didesnės pilietinės brandos.

Dabartinė kai kurių teisininkų ir politikų isterija dėl būsimojo referendumo taip pat rodo atvirai deklaruojamą lietuvišką vasalitetą, teigiant ES įstatymų viršenybę prieš Lietuvos Konstituciją. Net SSRS sąlygomis estai 1988 m. turėjo drąsos deklaruoti Estijos įstatymų viršenybę prieš SSRS įstatymus. Ir prisiminkim Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos 1988 m. lapkričio 18 d. posėdį, kuriame Sąjūdis tikėjosi, kad analogišką žingsnį žengs ir Lietuva, kartu palaikydama Estiją. Tačiau taip neįvyko – AT deputatai, pagraudenti J. Paleckio, tada irgi laikėsi vasališko mentaliteto. Tiesa, visuomenei nuraminti buvo grąžintas Lietuvos Respublikos himnas bei vėliava, kas visiškai tenkino Maskvą, nes jos įstatymų viršenybės išlaikymas ir Estijos izoliavimas tada jai buvo kur kas svarbesnis nei vasalo simbolikos kaita.

Dabar buvęs Konstitucinio teismo (KT) narys prof. Vytautas Sinkevičius sako, jog tereikia 29 seimūnams skubiai kreiptis į šį teismą, kad tas referendumą dėl žemės nepardavimo užsieniečiams paskelbtų niekiniu. Tačiau kodėl tie 29 seimūnai neraginami kreiptis į KT išsiaiškinti, ar Lenko kortelės turėtojai, prisiekę lojalumą kitai valstybei, gali eiti Lietuvos valstybės tarnautojo pareigas ir net dalyvauti Lietuvos Seimo rinkimuose? Kur Lietuvos pareigūnų atkirtis Lenkų Lietuvoje rinkimų akcijos aktyvistų nežabotam šalies šmeižimui tiek Lietuvos žiniasklaidoje, tiek užsienio institucijose? Kur principinga Seimo koalicijos reakcija šalinti Lietuvos niekintojus iš koalicijos? Į kieno burną žiūrima?

Anekdotas „Lietuva – teisinė valstybė“

Kaip reikia laikytis įstatymų ir teismo sprendimų, visuomenei buvo pademonstruota 2012 m. gegužės 17 d. Garliavoje. Smurtas prieš beginklius žmones ir mergaitės išdraskymas iš globėjos namų čia „ne prie ko“ – svarbu, kad buvo įvykdytas teisingumas.

Tačiau Garliavos nelaimė yra tai, kad šis miestelis yra pakaunėj, o ne Vilniaus ar Šalčininkų rajone – čia viskas būtų buvę kitaip. Mat

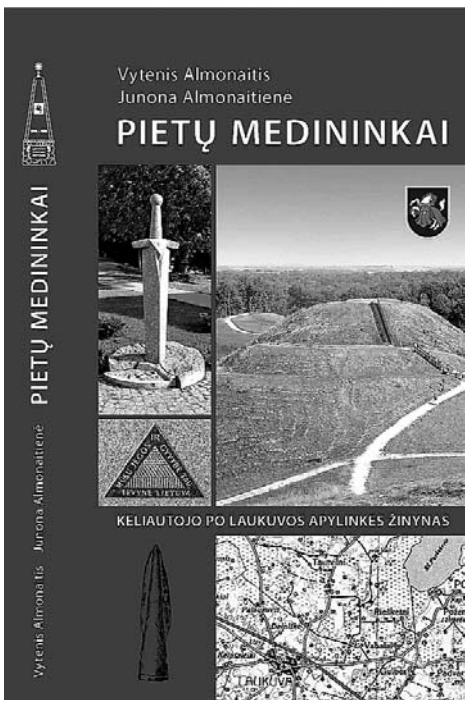
Nukelta į 7 p.

PIETŲ MEDININKAI – nauja knyga keliautojams

Jonas VARNAUSKAS, Vilnius

Šių metų sausio 31 d. Vilniuje, „United Agencies“ pastate (A. Goštauto g. 40) buvo pristatyta nauja Vytenio Almonaičio ir Junonos Almonaitienės knyga – „Pietų Medininkai: keliautojo po Laukuvos apylinkes žinynas“. Tarp gana gausių (išsibėgiojančios Lietuvos mastu) renginio svečių išvydome, o vėliau ir išgirdome archeologą dr. doc. Gintautą Zabielą, Etninės kultūros globos tarybos prie LR Seimo pirmininką ir Šilališkių draugijos vadovą Virginijų Jocį, laukuviškį, Sibiro „kurortuose“ pabuvojusį Zigmą Juškevičių, etnologę ir keliautoją dr. Irmą Šidiškienę, Vilniaus žemaičių kultūros draugijos pirmininkę Dalią Dirgėlienę. Gerą vakaro nuotaiką muzikiniais intarpais pagyvino bandonininkas Albinas Batavičius ir autentiškų liaudies dainų atlikėja, mokytoja, birutietė Aušra Šiaučiulienė. Vakarą meistriškai vedė Saulius Pilinkus.

Renginys subūrė ir kitus tiek knygų, tiek kelionių mėgėjus. Jau per ankstesnius šių autorių knygų pristatymus taikliai juokauta, kad paskaičius, pavyzdžiui, „Šiaurės Skalvą“ ar žinyną apie kurį kitą V. ir J. Almonaičių aprašomą istorinį regioną galima ten ir nebevykti – taip išsamiai autoriai jį pristato. „Pietų Medininkuose“ taip pat gausybė tekstų, nuotraukų, schemų, žemėlapių, kurie leis skaitytojui ir žygeiviui puikiai orientuotis aprašomų vietovių laike ir erdvėje. Tai – Laukuvos miestelis, Požerės

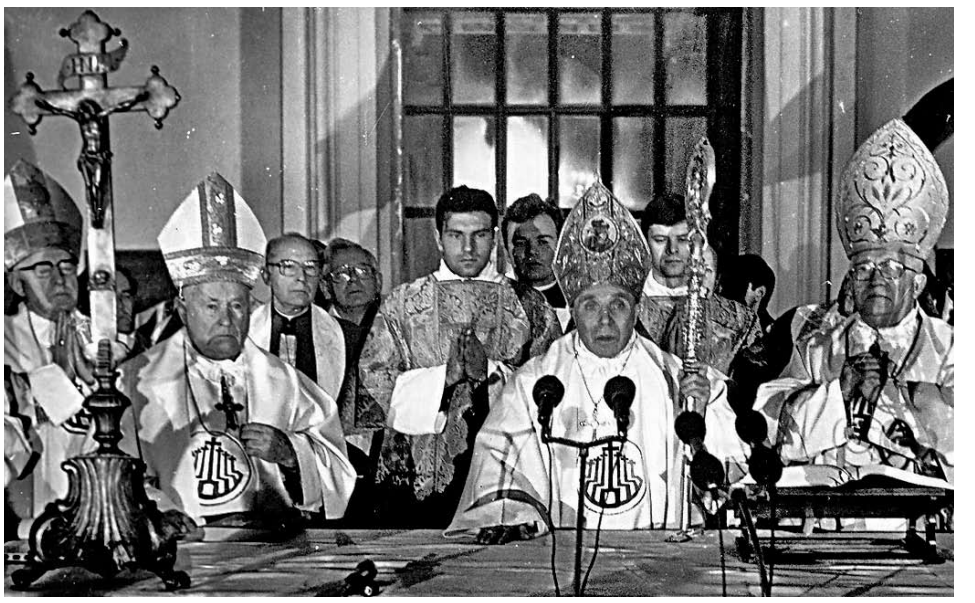

Knygos viršelis

bažnytkaimis ir jų apylinkės. Tai Treigių piliakalnis, Payžnio alkakalnis, Dievyčio ežeras bei kalnas ir kt.

Nukelta į 16 p.

Vilniaus katedros grąžinimo iškilmės

Vilniaus arkikatedros grąžinimo iškilmės, 1988 m. spalio 23 d. per Lietuvos Sąjundžio suvažiavimą paskelbta, kad grąžinta Vilniaus katedra tykintiesiems. Tą progą sekančią dieną 8 val. ryto prie katedros durų buvo aukojamos iškilmingos mišios, į kurias susirinko keli tūkstančiai žmonių. Šv. Mišias aukoja (iš kairės) vysk. Antanas Vaičius, diakonas Eitvydas Merkys SJ, kard. Vincentas Sladkevičius, kun. Astijus Kungys OFM, mons. Juozapas Antanavičius, mons. Antanas Bitvinskas, prel. Liudvikas Povilonis MIC, dr. kun. Juozas Pranka, vysk. Vladas Michelevičius.

Mažoji Lietuva

Naktinis pašnekesys

Vytautas PUPŠYS, Šilutė-Ukmergė

Rusnės ruožo bakenų sargas valtį irklavo iš lėto ir įžibinėjo kairįjį bei dešinįjį Nemuno krantus žyminčius žiburėlius. Monotonišką vakaro prieblandą trumpino traukdamas „Nemunas platus, žuvies nebebus“. Niekaip negalėjo suprasti, kodėl jos nebebus, nes, įsirengę stovyklavietę Nemuno senvagės saloje, žvejojome sėkmingai. Ypač naktimis gerai ant žuvytės kibo starkai. Iš jų išsivirta žuviene, pavaišinom ne vieną atvykusį svečią. Vakarėjant atplaukė dar dvi valtys ir ėmėsi stebėti krantą. Mūsų stovyklavietė, matyti, patiko ir netrukus keletas vyrų atbrido pokalbiui. Pasirodo, kad jie dar turi svečią iš Maskvos. Į Hidraulinių pavarų gamyklą, o kartu ir paatostogauti atvyko Staklių pramonės ministerijos kapitalinės statybos valdybos viršininkas su sūnumi. Prieina ir jis pats, dar nei keturiasdešimties neturintis inžinierius, už jo dešimtmetis sūnus. Pasiteiravus, kaip mums sekasi, pasidžiaugėm geru oru ir sugautu laimikiu. Pasiūlėm prie stalo paragauti ką tik išvirtos starkio žuvienės. Šilutiškių globojamas viršininkas pagyrė ne tik žuvinę, bet ir stovyklavietę. Mums beliko tik svečiui pasiūlyti kurtis greta. Nudžiugo ir jo palydovai, nes svečias panoro kurį laiką praleisti savistoviai. Netrukus ant įkurtuvių vakarienės stalo, atsirado ir maskvietiškos lauktuvės. Suradę priežastį, kad dar naktį žvejosim, mes, senbuviai, patraukėm į savąją palapinę. Svečiai toliau liko tęsti šnekas. Kiek numigęs pabudau. Laužas baigė blėsti. Maskvietis su gamyklos partiniu sekretoriumi vis dar šnekučiavosi. Įsiklausiau. Buvo kalbama apie lietuviško vaišingumo tradicijas. Svečias bandė įrodinėti, kad, visgi, po tuo vaišingumu kažkokia širma stovi. Taip, žmonės šypsosi, maloniai atsakinėja ir apie savo gyvenimą, netgi dar ir apie slaptas svajones. Tačiau kažką iki galo nepasako, žvilgsnį ir kalbą suka į šalį. Tam turi būti kažkokia priežastis. Buvęs frontininkas, o vėliau jau po karo, NKVD karininkas, pakėlęs taurelę, lėtai išlemeno, kad jie tikrai turi skaudžių prisiminimų. Maskvietis sukluso.

- Jau po pergalės prieš fašistinę Vokietiją, karas čia dar tęsėsi. Apie jį visko yra prikalbėta ir prirašyta, deja, tikros tiesos tikrai neperdaugiausia. Ištisus dešimtmečius visomis propagandos priemonėmis buvo kuriamas įvaizdis, kaip lietuviai su džiaugsmu kartu su latviais ir estais, atkūrė tarybų valdžią. Kartais paminint, kad dar tarybinės armijos nesavanaudiškos pagalbos paremti. Ne paslaptis, kad eiliniai žmogeliai tikrai troško geresnio gyvenimo, jokiu būdu neatsisakant Nepriklausomybės. Už tai ir vokiečius iš kart sutiko, kaip išvaduotojus. Šie irgi greitai parodė, koks plėšrūnas, išvadavo naivuolius. Vėl sugrįžę išvaduotojai toli gražu ne ištiestom rankom sutikti buvo. Tiesa, su vokiečiais į vakarus pasitraukė didelė dalis įbaugintos aukštuomenės ir dar išlikę aukštieji karininkai bei valdininkija. Dar karui neprasidėjus, kaip galima penktoji kolona į šalies Šiauriniu ir Sibiro rajonus ištremti mokytojai, studentai, valstiečiai, dvarininkai. Kas be ko ir buvę kariškiai bei vienuolikės perkrikštytos į prostitutes. Ne vienai asmenys, o dešimtys tūkstančių senių ir naujagimių. Po pergalės organizuotos deportacijos buvo tęsiamos vėl. Jaunimas vengė kariuomenės ir slapstėsi, o jaunieji karininkai nutarė dar naujų išvaduotojų, šį kart jau amerikonų ir apsiginklavę, kovojantys.

Per prievartą kolūkių kūrimas irgi į gera neišėjo. Geičiau, tai grubi prievarta padidinusi miško brolių rėmimą. Pastarieji net po masinių trėmimų, kapituliuoti nesiruošė. Net ir po paskelbtos amnestijos, nepasidavė, o priešinosi dar atkakliau. Vargu ar tai pavadinsi klasių kova. Man pačiam teko dalyvauti vykdant deportacijas. Atvažiuoji išsivežti miško rėmėjų šeimą, o ten krūva vaikučių, kur dviem tenka vieno pora klumpių. Mažesniems net turimos karvutės pieno neužteko. Jie net neįsivaizdavo, kas jų laukia, deja aš jiems buvau tik ginkluotas priešas. Buožės slapstėsi, išbėgdavo viską palikę. Išvežimo planai buvo ir kiekiniai. Tada ir buvo vežama, kas po ranka papuolė. Planas!

Ką aš galėjau padaryti? Na, nebent pasiduoti pas miško brolius, bet ir jie nebūtų priėmę. Juk aš buvau profesionalas enkavedistas. Anų dienų realijos mane persekioja dar ir dabar. Tad už ką mus labai jau mylėti, nors jau ir keletas kartų pasikeitė? Žmonės to neužmiršo ir, vargu kada nors šią neteisybę iš vis bus galima pateisinti.

Pokario Šilutė

Liūdna išpažintis baigėsi. Dar spėjau nugirsti svečio atodūsį.

- To aš nežinojau! Bet be atgailos, matomai, čia apsieita nebus. Tą aš dabar tvirtai suprantu!

1991 metų sausio 15 d. maskviečiai išėjo į gatves palaikydami Lietuvą. Tikriausiai jų tarpe buvo mūsų svečias, tėvas su sūnumi, naktinės žūklės prie Rusnės dalyviai.

Autoriaus nuotr.

Apie „zampolitus“

Vėsi 1953 m. vasara

Žvarbų pavasarį pakeitė ne mažiau drėgna vasara. Nužydėjo ir gausūs alyvų žiedai. Pavasarinė sumaištis, didžiojo karvedžio, generalisimo ir tautų mokytojo mirtis, žmones gąsdino. Kaip gyvensime be savojo maitintojo? Jausmingos vietinės rusės vis dar braukė ašaras, o duonos kaip trūko taip ir nepadaugėjo. Norint nusipirkti vieną kepaliuką žalios, rūgščios forminės duonos, naktį tekdavo paaukoti eilutei. Kito pasirinkimo nebuvo.

Artėjančios permainos neramino ir Miškų ūkio politinius vadovus (zampolitus). Miškų pramonės politrukas Juozas Barauskas, raudonasis partizanas iš Dzūkijos. Jis didesnę karo dalį išpartizanavo gimtinėje. Ten ir savųjų sulaukė. Trofimas Kolesnikovas, buvęs Jonavos stalius, nuo pirmos dienos fronte 16-oje divizijoje. Išliko gyvas ir sveikas, nors dalyvavo Oriolo mūšiuose, po kurių nedaugelis sugrįžo į Lietuvą. Medaliais pasigirti galėjo abu. Vienas koviniais, kitas partizaniniais, kuris matyt, savajam viršininkui Genrikui Ošerovičiui Zimanui turėjo svarių nuopelnų.

Dabar sąlygos ir aplinkybės gerokai pakitę. Kažkaip net neįtikėtina, kad vyresnieji broliai nepramokę lietuvių kalbos, turi keisti gyvenamą vietą, t.y. išvykti iš Lietuvos. Tiesa, šio sumanymo autorius, jau įvardintas, tai Lavrentijus Pavlovičius Berija. Pasirodo jis senas imperialistų agentas ir jau suimtas, bet jo gulagai dar negriuvę.

- Kas mes be partinių organizacijų? Pėstininkai karo nuniokoto ūkio atstatymo ir obligacijų platintojai kaime. Mūsų etatus, tikriausiai, likviduos. Grįšiu prie seno amato, nes dar Jonavoje įsigijau staliaus profesiją. Pramkombinate vietų yra, nes šišioniškiai į faterlandą jau pajudėjo, o tu ką darysi? Esi nemokytas, specialybės neturi, kažin ar partizaninės praeities užteks? – pasidomėjo Kolesnikovas.

- Kolūkio pirmininku Juozai tikriausiai irgi netapsi, kažin ar pelus nuo grūdų atskirsi. Ir gyvuliai žinių apie save reikalauja, - svarstė kolegos likimą fronto žvalgas dar pridurdamas – Girdėjau, pramonės ūkio direktorius Aleksandras Judelis nuo rudens su Miško pramonės ūkio turtu išsikelia į Tauragę. Daugeliui bus riesta, nes pasiims vieną-kitą specialistą. O tu argi specialistas? Nors eiguliui gal ir tiktum, turi šautuvą, esi medžiotojas, o spygliuotį nuo lapuočio skiri. O gal vėl Zimanas padės? Jis dabar Vilniuje didelis viršininkas. Šilutiškiai kalba, kad prieš aneksuojant Klaipėdą, buvo gubernatoriaus Jono Navako referentu. Jis yras drąsus, net vietinius fašistus Zasą ir Noimaną buvo patupdęs.

Drevernos kapinės

Įdomu, ką dabar beveikia ponas gubernatorius? Negi aktyvus kovotojas su fašizmu, nukentėjęs nuo prezidento Antano Smetonos, užmirštas ir savo bendražygio?

Autoriaus nuotr.

Pamario rūpesčiai

Joninės Kintuose

Automobilio GAZ-51 paskirimas Šilutės miškų ūkiui svarbus įvykis ne tik miškininkams, bet ir visam pokariniam miesteliui. Bortinė krovininė automašina su fanerine kabina aptrukta dermantinu ne Pobeda ar pagaliau Moskvičius. Tačiau susisiekimo priemone esant dviračiui ar arkliuku traukiamam vežimaičiui, paspirtis akivaizdi. Ūkio interesų atstovavimas aplinkiniuose Pagėgių, Šilalės, Rietavo, Priekulės teismuose dėl miško kirtimo, jo vogimo bei spekuliacijos atvejais, vienas pagrindinių jo specialistų uždavinių. Pagaliau ir pačioje Šilutėje dar veikė 3 liaudies teismai. Pakeliui ši transporto priemonė turėjo į girininkijas išvežioti sodinukų, jų sėklas, trąšas, grūdus, priešgaisrines apsaugos priemones ir dar daugybę kitų krovinių. Kantriai sunkvežimio laukdavo moksleivių ekskursijos, o išvyka į Klaipėdos dramos teatrą, buvo visos mokyklos laimingųjų šventė. Atsilygindami mokiniai mielai dalyvaudavo medelių sodinimo talkose. Neliko nuskriausti ir pačių miškų ūkio darbuotojai. Vienam į daržą buvo nuvežama savojo tvarto trąšos, kitas parsiveždavo nukastą derlių – bulves. Juo į Kintuose švenčiamas Jonines, išvykdavo patys miško ūkio bendradarbiai, kur girininkas Jonas Mačiūnas laukdavo su biržietišku alum ir mariu laimikiais. Nedidelis kolektyvas ant tvarkingai sudėtų suolų mašinos kėbule į paskirties vietą atvykdavo per gerą pusvalandį, ženklas, baltas kryžius ant daržinės stogo, prie įvažiavimo į miestelį, rodė kelią kur svečių laukdavo pats girininkas su putojančio alaus ąsočiu. Sutiktuvių ceremonija trumpa, svečiai būriu patraukia į pliažą prie Kuršių marių. Gabalėlis smėlyno, egzotiškai prigludęs prie nendrėmis apaugusio kranto, jaukus ir tuščias. Pirmoji sekluma jos apyšvariame vandenyje plaukioja smulkios žuvelės – dygės, gerai matosi ir siurbėlės. Antrojoje, kiek gilesnėje supasi plokščiadugniai kurėnai, nuo jų sklinda stiprus smalos kvapas, o vidus aplipęs žuvų žvynais. Trečioje seklumoje jau kiek giliau, net maudytis galima pradėti, nors iki pasiplaukiojimo dar visas puskilometris. Triukšmingos maudynės tęsiasi su pertraukomis ne vieną valandą. Pagaliau prasideda persirengimo ceremonialas. Vyrai džentelmeniškai pirmenybę užleidžia damoms. Kadangi apie persirengimo kabiną čia net nesusimąstyta, pakako ir pušyno tankmės. Netrukus iš jo pasigirsta ausis veriantys klyksmai. Pusnuogės moterys, kaip kuri besuspėjo nusirengti ar persirengti vėl sugriūva į pliažą. Dauguma, atrodo, kad jos ir kalbą pamiršusios. Pagaliau, kažkuri išlemena, kad pateko į tikrą gyvatyną. Tą patvirtina ir jau spėję persirengti vyrai. Grįžtant keliu atgal per pušyną, kalbų netrūksta, nes dar didelės baimės akys, jos neatsikrato gyvačių įvaizdžio ir jų šnypštimo.

Sode, po didžiąja tuja, pietų stalas jau padengtas. Vyrauja įvairiausia žuvis, meistriškai ir su išmone vietinių kulinarų paruošta. Išsičiusčiusias ir pasitempusios šišioniškės mergaitės ant stalo dar krauna metrinius ungurius. Maršą trenkia šeimyninė kapela. Priekyje su fiurerio ūsiukais, smuiku griežia tėvukas, už jo duktė su akordeonu, o ritmą su mušamaisiais palaiko jaunėlis sūnus. Kalbos kaista, tostai netyla, jau ir pats ūkio direktorius Juozas Biesevičius prasisega mundyrą. Girininkas Jonas jo neturi. Teisingiau pasakius, neturi teisės dėvėti, nes miškininko mokslus baigęs prie vokiečio. Tada ne tų dalykų mokė! Kalbama, kad diplomą gaus ir tuo pačiu teisę vilkėti miškininko uniformą galės, kai išlaikys papildomus egzaminus iš partijos istorijos ir politinės ekonomijos. Kol specialistų trūksta, miške girininkas Jonas darbuotis gali ir be diplomo. Tuo tarpu miško broliai, savos nesiūlo. Kas bus toliau, ateitis parodys, miške uniforma nebūtina.

Muzikantai, braukdami devintą prakaitą vis dar groja. Iš atminties tiek tango, valsų ir fokstrotų neišgrosi. Gerai, kad smuikininkas išsaugojo natas, kurias dar prieš karą įsigijo Tilžėje. Šeimininkas aukštaitis, Panevėžio miškininkų auklėtinis. Jo paties pagaminto alaus statinė ir viena kita taurelė baltosios, daro savo. Šokių pabaigai nuskambėjo lyriškoji Lili Marlen, kurią dar taip neseniai traukė visa Vokietija. Kažkas užtraukė Palinko liepa šalia kelio, likusieji su įkvėpimu ją traukia toliau.

Priėję automobilį, svečiai dar pakiloja Joną, kaskart vis aukščiau švystelėdami. Ropštis į kėbulą vyrai neskuba, o atsidūrę jame vėl bando išlipti, moterys ieško savųjų, o užsnūdusių ant šieno, niekas nelaukia.. Kitą rytą, jie punktualiai atsiranda darbe, su jiems vieniems težinoma priemone. Iki sekančių Joninių dar toli...

Laivas Raketa

Tuo tarpu girininkas gavo paskyrimą į naują girininkiją. Naikinant II pasaulinio karo pasekmes daugelis kintiškių patrauklia ir gražia forma buvo suvilioti atsiveriančioms galimybėms, atsidūrė Vokietijoje, o prisitaikę prie naujų sąlygų, ištirpo daugiamilijoninėje valstybėje. Kurmėnus pakeitė motorinės žvejų dorės, o stalo pasididžiavimas – unguriai, tapo retenybe. Daugelį metų pamaryje gyvenusius šišioniškius primena tik Ievos Simonaitytės kūryba. Labai retai, kada ant Rambyno kalno, Rusnėje ar Priekulėje išgirsi dainingą šišioniškių šneką. Senukų ekskursijos į gimtinę iš Vokietijos nelinksmos, jų vaikaičių šaknys pakirstos ir jų deja, nebedomina.]

Autoriaus nuotr.

Lietuvos bažnyčios istorija

Kun. Vincas Bobinas

Vytautas ČESNULIS, Vilnius

Tai Vincas Bobinas. Tik archyvinės žinios apie jo gyvenimą ir veiklą kiek padrikos, šen ten ne visai suprantamai užrašytos. Yra apskritai baltų dėmių, kai kur apimančių po porą trejetą kunigo gyvenimo metų.

Vincas Bobinas kilęs iš valstiečių. Lietuvis. Gimęs 1885 m. gegužės 5 d. tuometės Ašmenos apskrities Sedliškės valsčiuje. Gimtasis kaimas – Pereigónys, 10 km į pietryčius nuo Varenavo miesto dabartinėje Baltarusijoje. Baltarusiškas kaimo vardas – Perahancy (kadaise rusiškai rašyta *Пирогацы*, lenkiškai – *Pirogańce*). Kaimas priklausė Palióničio (blr. Polipnica) kaimo bendruomenei, vėliau – Lydos aps. Varenavo valsčiui. Tėvai – Mykolas ir Karolina Melkovna (Melkutė, Melkytė ar Melkaitė?) Bobinai. Kūdikis pakrikštytas Hermaniškių bažnyčioje (Hermaniškėmis anuomet vadintos apie 4 km nuo Varenavo esančios Galmantiškės, blr. Galmanciški). Bent 1904 m. kunigo tėvai valdė palyginti nemažą ūkį: 10 dešimtinių skirtinės (paliktos po baudžiavos panaikinimo 1861 m.) ir 17 dešimtinių vėliau nusipirktos žemės.

Kazanės, Totorijos administracinio centro, 2-ojoje gimnazijoje jaunuolis 1901 m. kovo 24 d. išlaikė egzaminus vaistinės mokinio vietai užimti, kitaip tariant, buvo patikrintos jo keturių gimnazijos klasių kurso, išskyrus graikų kalbą, žinios, anuomet suteikdavusios teisę stoti į kunigų seminariją. Visų egzaminuotų dalykų – rusų, lotynų ir prancūzų kalbų, matematikos, istorijos, geografijos – žinios įvertintos trejetais. Pažymėjimas apie egzaminus išrašytas kovo 27 d. Prie pažymėjimo prisegta brolių Čyžų ateljė Vilniuje daryta nuotrauka.

Išlaikęs žinių patikrinimo egzaminus, V. Bobinas jau po penkių savaičių, 1901 m. gegužės 3 d., parašė prašymą Vilniaus kunigų seminarijos rektoriui leisti laikyti stojamuosius egzaminus į seminariją. Pridėjo Kazanės gimnazijos pažymėjimą bei gimimo ir krikšto metrikų išrašą (paskui abu dokumentus atsiėmė). Seminarijos atsakymo keliose archyvinėse bylose nėra, tačiau šešiolikmečiui berneliui neigiamai atsakyta greičiausiai dėl jauno amžiaus.

Panašų prašymą seminarijos rektoriui, pridėjęs tuos pačius dokumentus, V. Bobinas parašė 1902 m. balandžio 2 d. Bent kai kuriuos stojamuosius egzaminus tikrai laikė, nes yra išlikęs dvejetu įvertintas 1902 m. birželio 15 d. rašytas rusų kalbos diktantas. Taigi nepasisekė ir tąkart; prie prašymo pridėtus abu dokumetus vėl teko atsiimti. Tačiau atkaklumo jaunuoliui nestigo.

Prašymas seminarijos rektoriui leisti laikyti stojamuosius egzaminus trečią kartą rašytas 1903 m. balandžio 1 d. Ar egzaminus laikė, ar ne, neaišku, tik prie prašymo pridėti dokumentai atsiimti.

Tenkinant ketvirtąjį jaunuolio prašymą laikyti stojamuosius egzaminus į seminariją leista 1904 m. balandžio 12 dieną. Ketvertu įvertintos tik tikybos žinios, o kitų dalykų – lotynų ir rusų kalbų, istorijos, geografijos – trejetais. Rugpjūčio 5 d. į seminarijos rektorių V. Bobinas kreipėsi su prašymu laikyti jį seminarijos auklėtiniu. Prie prašymo pridėjo: Vilniaus RK konsistorijos 1904 m. balandžio 15 d. patvirtintą ir gegužės 5 d. padarytą gimimo metrikų išrašą; Kazanės gimnazijos pažymėjimą; Sedliškės valsčiaus seniūno M. Butrimo 1904 m. birželio 9 d. pažymėjimą apie atleidimą iš Palioničio kaimo bendruomenės su prierašais, kad atleidžiamasis visiems laikams atsisako bendruomeninės žemės dalies ir tėvai sutinka jį išleisti, kad jo šeima neskolinga valdžiai, kad jaunuolis nebuvo teistas ar tardytas ir valsčius neturi jam jokių pretenzijų; dar pridėjo Vilniaus apygardos teismo 1-ojo baudžiamojo poskyrio 1904 m. gegužės 4 d. pažymėjimą, jog nebuvo teisiamas, ir Vilniaus gubernatoriaus 1904 m. gegužės 20 d. pažymėjimą, kad nebuvo teistas ir tardytas, doroviškai ir politiškai yra patikimas; paskutinysis pridėtas dokumentas – stojamųjų egzaminų lapas.

Pasak Vilniaus vyskupo Eduardo Ropo 1904 m. gruodžio 4 d. rašto Vilniaus RK seminarijos valdybai, atsiliepdamas į seminarijos gruodžio 2 d. raportą vyskupas leido į seminariją priimti 13 egzaminus išlaikiusių asmenų. Be V. Bobino, tarp priimtųjų buvo Vilniaus ir Kaišiadorių vyskupijose vėliau aktyviai veikę kunigai Alfonsas Varnas, Matas Cijūnaitis, Vladas Jezukevičius, būsimasis Vilniaus arkivyskupijos kancleris Adomas Savickis.

Mokytis kunigų seminarijoje Bobinas pradėjo 1904 m. gruodžio 11 d. Seminarija

Vincas Bobinas

264. **Vilniaus miesto ir krašto lietuviai, 1927 m. spalių mėn. lenkų suimti:** (nuo kairės į dešinę) kun. Nikodemas Raštutis, Marija Žukauskaitė, kun. Petras Kraujalis, kun. Jonas Karvelis, Kastas Aleka ir kun. Pranas Bieliauskas; stovi kun. Vincas Taškūnas, Uršulė Steponavičiūtė, Marija Girdžiūtė, Bronius Leskevičius, Povilas Karazija, kun. Ambraziejus Jakovanis ir kun. Vincas Bobinas.

Ašmenos apskrities karo prievolės komisijai 1906 m. gegužės 20 d. išsiuntė V. Bobino pareiškimą, pažymėjusi, kad 1906–1907 mokslo metų pradžioje auklėtinis bus seminarijoje. Karo prievolės komisija rugsėjo 21 d. seminarijai pranešė, kad komisija nutarė atidėti V. Bobino šaukimą į kariuomenę, kol jaunuoliui sukaks 24 metai ir jis baigs seminariją; pirmą kartą būtų šaukiamas 1909 m. sausio 5 d., antrą kartą – tų pačių metų gegužės 5 d. Ta pati komisija 1907 m sausio 5 d. išrašė pažymėjimą, kad V. Bobinas buvo atvykęs 1906 m. ir pagal ištrauktą burtą turėjo tarnauti kariuomenėje, tačiau karinės prievolės statuto 61 str. 2 p. pagrindu tarnyba atidėta, kol jaunuoliui sueis 24 metai, bet ne vėliau kaip iki 1909 m. gegužės 5 dienos.

Seminarijos kursą V. Bobinas baigė 1909 metais. Įšventintas Kaune birželio 15 d. (E. Ropą 1907 m. ištrėmus, vyskupo rango dvasininko Vilniuje nebuvo; 1908 m. Vilniaus vyskupijos valdytoju paskirtas Kazimieras Michalkevičius į vyskupus sufraganus įšventintas tik 1923 m.; pats V. Bobinas anketoje 1940 m. vasario 12 d. parašęs, kad įšventintas Vilniuje!) 1909 m. birželio 19 d. prisiekė Rusijos imperatoriui (1928 m. rugpjūčio 18 d. užpildytame registracijos lape kunigas tą dieną pavadinęs savo įšventinimo data). Vyskupijos valdytojas K. Michalkevičius liepos 7 d. Bobiną paskyrė Butrimonių vikaru Merkinės dekanate.

Vincas Bobinas 1910 m. vasario 24 d. rašė raportą vyskupijos valdytojui, pridėjęs gydytojo pažymą apie sveikatą, ir prašė iškelti iš Butrimonių. Neįmanoma čia likti dėl tokių priežasčių: 1) trukdo liga, ypač kai padidės darbo krūvis per gavėnią, 2) Butrimonyse neįstengs pasigydyti, nes dėl skurdaus išlaikymo negalima laikytis gydytojo paskirtos dietos, o įsirengti savą virtuvę neturi lėšų, 3) vadovauti parapijai dar nepatyręs, jam pačiam reikėtų klebono vadovavimo. Mat tuo metu Butrimonyse klebono laikinai nebuvo, ir vikaras gyveno iš jo tėvų malonės. Prašė bent mėnesio atostogų sveikatai pataisyti.

Merkinės dekanas, Valkininkų klebonas Juozas Pakalnis 1910 m. kovo 10 d. pranešime vyskupijos valdytojui rašė, kad Butrimonių bažnyčios laikino vadovo V. Bobino padėtis iš tikrųjų gana liūdna. Kaip įprasta, parapijoje buvo dvi partijos: viena palaikė klebono Stepono Veržbovskio tėvus, kita jauną kunigą vikarą. Parapijoje sklido paskalos, išaugančios ligi skandalų. Klebono tėvai sekė kiekvieną vikaro žingsnį. Kartą vietos vaistinės provizorius Veržbovskio tėvams girdint Bobiną pavadino kvailiu (provizorius buvo išmestas iš darbo). Pasak dekano, Bobinas sugadino nervus, gavo skrandžio katarą ir palaužė sveikatą visam gyvenimui. Išsigelbėjimas – išsikelti iš Butrimonių. Geriausiai būtų Bobiną paskirti Pivašiūnų vikaru ir šis paeiliui su Pivašiūnų klebonu atvyktų laikyti pamaldų į Butrimonis.

Kai dėl naujos mūrinės Butrimonių bažnyčios statybos, tai ji vietos sąlygoms pradėta visai nepraktiškai ir nieko neišmanant apie statybą. Reikėjo 600 tūkstančių plytų. Aplinkinėse plytinėse tūkstantį plytų galima išdegti už 10 rublių. Klebonas S. Veržbovskis norėjo pigiau. Pastatė didelę plytinę, kainavusią apie 2000 rublių, bet pasirodė, kad vietos molis su kalkakmenių priemaiša. Išdegė vieną krosnį – 50 tūkst. plytų, tačiau visos suskilinėjo. Be to, blogai sumūryta dalis bažnyčios pamatų, bent pusę jų reikės išardyti. Bažnyčia statoma ne nedidelei dviejų tūkstančių, o 5–6 tūkst. žmonių parapijai.

Vincas Bobinas gavo jam adresuotą, tik nepasirašytą vyskupijos 1910 m. balandžio 26 d. raštą. Iš jo turinio aišku, kad rašęs vyskupijos valdytojas K. Michalkevičius: „Perkeldamas Jus nuo šios dienos Suchovolios bažnyčios vikaru, siūlau Jums gavus šį mano raštą nedelsiant išvykti į paskyrimo vietą, tarnauti ten dorai ir dievobaimingai su dvasine nauda bažnyčiai ir žmonėms“. Kartu pasiūlyta Butrimonių bažnyčią perduoti Punios klebonui kun. A. Zarembai, kuriam taip pat liepta paklusti. Apie V. Bobino paskyrimą į Suchovolią pranešta Gardino gubernatoriui, o apie Butrimonių perdavimą kun. Zarembai – Vilniaus gubernatoriui ir Vilniaus Romos katalikų konsistorijai.

Savo ruožtu vikaro Bobino veiksmais vyskupijos kurijai skundėsi ir Butrimonių klebonas S. Veržbovskis. Jo 1910 m. balandžio 28 d. raštą kurija persiuntė Merkinės dekanui J. Pakalniui. Pastarasis vyskupijos valdytojui atsakė gegužės 7 dieną. Vykdydamas kurijos nurodymą, laikinai tvarkyti Butrimonių bažnyčią jis gegužės 4 d. perdavė Punios klebonui Adomui Zarembai. S. Veržbovskiui priklausiusius pinigus V. Bobinas dekano akivaizdoje įteikė klebono tėvui Leonardui Veržbovskiui. Visi kiti priekaištai, pareikšti S. Veržbovskio balandžio 28 d. skunde, grįsti paskalomis ir jo tėvų prasimanymais.

(Mūrinė Butrimonių Švč. Išganytojo bažnyčia pagal A. Filipovičiaus-Dubovskio projektą pradėta statyti 1906 m., tačiau dėl vėliau vykusio karo baigta tik 1926 metais. Žmonėms įkyrėjęs ir komendantu pramintas klebonas S. Veržbovskis su lenkų kareiviais 1920 m. išbėgo į Lenkiją. Pasak Merkinės dekano, Daugų klebono Vlado Mirono 1921 m. liepos 21 d. pranešimo Vilniaus vyskupijai, Butrimonyse tebebuvo neramu, nes iš klebonijos patalpų niekaip nesikėlė Veržbovskio tėvai.)

Taigi V. Bobinas perkeltas vikaru į Sokulkos dekanato Suchovolios parapiją Gardino gubernijoje, dabartinės Lenkijos Balstogės krašte. Darbą naujoje vietoje pradėjo 1910 m. gegužės 20 dieną. Tačiau pasak Suchovolios klebono kun. Sacharkos birželio 15 d. rašto vyskupijos valdytojui, vikaras jau nuo pirmų dienų klebonui ėmė krėsti nemalonumus. „Aš iš pradžių tylėjau, bet tas (Bobinas. – *Red. past.*) kasdien vis labiau įžūlėjo. Nelaikė mišių už numirėlį, nevažiavo pas ligonį. Jam bažnytiniai rūbai per prasti. Prašomas neina laikyti mišių 7 val., o ateina tik 8, 9 val.; nenori klausyti išpažinčių.“ Klebonas prašė paskirti kitą vikarą. Ištirti skundą vyskupijos valdytojas birželio 19 d. įsakė Sokulkos dekanui Antanui Songailai (rus. *Антоний Сонгайло*).

Dekanas tyrimui pasitelkė liudininkus: vargonininką Karelą Narciška ir Suchovolios gyventoją Michalą Dorošą. Kun. Maksimilijanas Sarosekas, atrodo, antrasis vikaras, duoti parodymus atsisakė: jis palaikė Bobiną. Tyrimo protokolas apima 11 didelių puslapių. V. Bobinas dekanui paaiškino, jog klebono atsiprašęs ir norėtų būti perkeltas į kitą parapiją. Pasak vyskupijos valdytojui birželio 24 d. išsiųsto dekano atsakymo, Bobinas buvo nepatyręs, jautrus jaunuolis, pasidavęs kun. M. Saroseko įtakai. Pastarasis vargonininkui sakęs, kad „šiaip ar taip, mes kun. Sacharką išėsime iš Suchovolios klebonų į vikarus arba į Vileikos (Naujosios Vilnios. – *Red. past.*) beprotnamį“. Žinoma, klebonas irgi ne visada susivaldantis. Vyskupijos valdytojo 1910 m. birželio 28 d. rezoliucija: Bobiną perkelti vikaru į kitą parapiją, o kleboną Sacharką įspėti (*поставить на вид*).

Neišbuvęs Suchovolioje nė šešių savaičių, V. Bobinas 1910 m. birželio 30 d. perkeltas vikaru į Eišiškes, apie tai tą pačią dieną pranešta Vilniaus RK konsistorijai, Vilniaus ir Gardino gubernatoriams, Suchovolios klebonui, Sokulkos ir Rodūnios dekanams (Eišiškių parapija priklausė Rodūnios dekanatui). Vyskupijos valdytojo birželio 30 d. rašto Bobinui pradžia panaši, kaip ir balandžio 26 d. rašto į Butrimonis, tačiau toliau rašyta kitaip: „Kartu laikau savo pareiga Jums pranešti, kad dėl Jūsų nesugyvenamo būdo ir elgesio Butrimonyse ir Suchovolioje aš paskutinį kartą perkeliu Jus į Eišiškes, perspėdamas, jog panašiems poelgiams pasikartojus ateityje, aš Jūsų atžvilgiu imsiuosi kur kas griežtesnių poveikio priemonių“.

Apie V. Bobino darbą Eišiškėse neturime jokių žinių. Po penkių mėnesių, 1910 m. gruodžio 9 d., kunigas buvo perkeltas vikaro pareigoms į Valkininkus. Kaip priderėjo, vyskupijos valdytojas K. Michalkevičius gruodžio 10 d. apie tai informavo Vilniaus RK konsistoriją ir gubernatorių, Rodūnios ir Merkinės dekanus.

1912 metais Trakų miesto teismui pasiskundė Valkininkų parapijos Daržininkų kaimo gyventojas Andrius Uždavinys, Jurgio (Daržininkai priklausė Trakų apskričiai). Birželio 29 d. A. Uždavinys buvo nuvykęs pas vikarą Bobiną tartis dėl santuokos. Tačiau tas jį tik išplūdo ir išvarė. „Remiuosi savo sužadėtine Marijona Tolvaišaite, Baltramiejaus, gyv. Senųjų Naniškių kaime, prašau patraukti Bobiną baudžiamojon atsakomybėn už įžeidimą žodžiais“. Dėl dvasininko neatliktos pareigos A. Uždavinys liepos 24 d. kreipėsi į Vilniaus RK konsistoriją.

Trakų teisėjas 1912 m. liepos 27 d. iškėlė baudžiamąją bylą, apie tai rugpjūčio 1 d. pranešė Vilniaus RK konsistorijai, o pastaroji rugpjūčio 14 d. – vyskupijos valdytojui. V. Bobinas rugpjūčio 21 d. raporte vyskupijos valdytojui aiškino, kad A. Uždavinio nepažįsta ir jokių reikalų su juo neturėjęs. Apie patraukimą baudžiamojon atsakomybėn irgi nieko nežino, todėl dalyko smulkiau paaiškinti negali. Teisėjas rugsėjo 21 d. konsistorijai pranešė, kad byla bus nagrinėjama Valkininkuose spalio 25 d. Konsistorija spalio 3 d. apie tai pranešė vyskupijai.

Tęsinys kitame numeryje

Lietuvos antikvariatai

Vidmantas Staniulis – žmogus gimęs po knygos ženklu

Virginija MAKSVYTYTĖ, Kaunas

Vincas Staniulis savo knygyne

Vinco Staniulio knygynas Kaune Vytauto pr. 58

Kaune, Vytauto pr. 58 name, jau gerą dvidešimtmetį veikia visiems kauniečiams gerai žinomas, Vidmantui Staniuliui priklausantis, antikvariato knygynas, kuriame nuolat lankosi senųjų spaudinių mėgėjai. V. Staniulis – neeilinė asmenybė, retoms knygoms paaukojusi beveik visą savo gyvenimą. Jis antikvarinius leidinius pradėjo rinkti būdamas vos šešiolikos metų. Nuo pat jauno amžius V. Staniulis suprato, kad domėjimasis retomis knygomis taps ne tik jo laisvalaikio pomėgiu, bet ir pinigų šaltiniu. Šiais metais spalio 28 dieną sukako lygiai dvidešimt metų, kai Kauno kultūros rūmuose oficialiai buvo atidarytas salonas *Knygynas*. Šia proga buvo prisiminti antikvariato svarbūs įvykiai, kurie buvo užrašyti metraštyje paties V. Staniulio, buvo atidengtas paminklas ir poetui Pranui Vaičaičiui. Per dvidešimt metų antikvariatas sukaupė ne tik daugybę retųjų leidinių, jame vyko ir įvairios parodos, šventės, čia taip pat atsirado tradicijos, puoselėjančios knygos ir kultūros svarbą, ugdančios meilę spausdintam žodžiui.

Utopija virtusi realybe

Nors per dvidešimt metų antikvariato knygynui ir nebuvo lengva įsitvirtinti, šiandien V. Staniulis save vadina laimingu žmogumi, galinčiu kiekvieną dieną dirbti savo mylimą darbą – rinkti ir pardavinėti retus leidinius. V. Staniuliui save teko išbandyti ir kitose profesijose. Jaunystėje universitete studijavo žurnalistiką, vėliau dirbo fotografu, tačiau atsiradus skaitmeninei fotografijai, suprato, kad greitai neteks darbo. Mintis įkurti knygyną kirbėjo jau anksčiau, juolab kad retais, retrospektyviniais leidiniais pradėjo domėtis dar jaunystėje, tačiau tada atrodė pernelyg neįgyvendinama.

„Tuo metu man tai atrodė utopija, nes tarybiniais laikais, ypač jei nesi komunistų partijos narys, neturi gerų pažinčių, faktiškai buvo neįmanoma," – prisiminimais dalinosi V. Staniulis.

Atgavus nepriklausumomybę, situacija pasikeitė ir 1993 metais birželio 27 dieną V. Staniulio pastangomis buvo atkuriama XXVII Knygos mėgėjų draugija, o jis pats išrinktas draugijos vicepirmininku. Tais pačiais metais spalio 28 dieną Kauno kultūros rūmuose buvo įkurtas salonas Knygynas, kurio vienas iš pagrindinių nuostatų buvo pirkti retas knygas, monetas, ordinus, atvirukus ir kitus panašius antikvarinius daiktus iš gyventojų bei parduoti juos Lietuvos muziejams, bibliotekoms, privatiems kolekcininkams.

Antikvariato savininkas prisiminė, kad tuo metu jam įsitvirtinti padėjo kelios priežastys.

„Dirbo nuostabūs žmonės, suprantantys, ko aš noriu. Labai buvo svarbios parodos, renginiai. Aš mokėjau tą darbą dirbti. Tai viena. Antra, mano knygyne buvo labai puikūs fondai, iš kurių ir buvo lengva daryti parodas. Aš puikiai pritapau kolektyve."

Deja, netrukus iš buvusių knygyno patalpų teko išsikraustyti. V. Staniulis pardavė savo butą ir įsigijo patalpas Vytauto prospekte, kur nuo šiol yra jo darbo ir namų vieta. Būta ir nemalonių prisiminimų, kai tik įsikūrė knygynas.

„Buvo nelengvi laikai. Buvo nelengva įsitvirtinti. Daug kas ėmėsi ir kitokios veiklos. Man pavogė automobilį, paskambino ir reikalavo pinigų. Tai buvo nemalonus susidūrimas su laukiniu kapitalizmu," – apie pirmuosius nepriklausomybės metus pasakojo V. Staniulis.

Nepaisant visų sunkumų, šiandieną Kaune, Vytauto prospekte, įsikūręs V. Staniulio antikvarinių spaudinių knygynas išgyvena tikrai ne blogiausius laikus, o pats jo savininkas džiaugiasi galėjęs įgyvendinti savo svajonę. Šiandien antikvariato knygynas žinomas ne vienoje užsienio šalyje.

Retų knygų mažėja, daugėja norinčių jų įsigyti

Dvidešimtmetį antikvariniame knygyne dirbantis V. Staniulis puikiai supranta retųjų leidinių rinkos pokyčius. Anot jo, nepriklausomybės aušroje antikvariate nestigdavo parduodamų knygų. Žmonės nešdavo iš savo namų bibliotekų knygas į antikvariatą ir jas parduodavo. Sovietiniais metais situacija buvo visiškai kitokia. Tada žmonės norėjo daugiau kolekcionuoti senas knygas, domėjosi ir norėjo išsaugoti Lietuvos kultūrą.

„Tais laikais ne ką ir išleisdavo. Be to, buvo ir labai tendencingas požiūris į Lietuvos istoriją. Kiekviena didesnė valstybė traukia prie savęs, o tarpukariu buvo tarsi Lietuvos kultūros sužydėjimas. Žmonės pirmaisiais nepriklausomybės metais elgėsi visiškai kitaip, mieliau knygas parduodavo. Sakyčiau, kad žmonės norėjo, jog ta knyga pakliūtų tikram lietuviui į rankas, kad būtų parduota antikvariatui" – teigė V. Staniulis.

Šiuo metu retųjų leidinių kainos yra gerokai didesnės nei anksčiau, nes antikvarinių leidinių nuolat mažėja: knygos iš antikvariatų patenka į muziejus, bibliotekas, iš kur jau niekada nesugrįžta atgal į rinką.

V.Staniulis teigia, kad antikvarinių knygų mažėja ir todėl, kad Lietuvoje daugėja turtingų žmonių, atsiranda jų dvasinė tuštuma.

„Juk natūralu, kad žmogus nori kažką turėti. Sienas banknotais neišklijuosi, jie bedvasiai ir beverčiai, o jei yra įsigyjama vertinga knyga ar paveikslas, tai jau dviguba nauda. Visų pirma, tai yra gera investicija apginanti bet kokią infliaciją, antra – tai teikia didelį estetinį ir dvasinį pasitenkinimą."

Šiuo metu V. Staniulis jaučiasi įsitvirtinęs gyvenime, senųjų leidinių verslas pakankamai stabilus, jį aplenkia finansinės krizės, nes tuo metu yra įsigijama daugiau retų leidinių, kuriuos lengvai galima parduoti, kai šalis tampa vėl ekonomiškai stabilesnė

Knygyno šventės ir kasdienybė

Per visą dvidešimtmetį antikvariato knygyne buvo surengta ne viena paroda ir šventė. Kai kurios iš jų taip ir liko pavienėmis, tačiau knygyne iki šiol egzistuoja jau tradicija tapusi „Knygos šventė", kuri atsirado dar 1995 metų gegužės 7 dieną. Tada pirmą kartą buvo pradėtas įgyvendinti knygyno sumanymas minėti „Knygos šventę", kurios metu buvo įsteigtos premijos leidėjams už geriausiai parengtus ir išleistus bibliografinius darbus. Iki šiol išlikusi ne tik tradicija gegužės 7-ąją – spaudos dieną, minėti šventę, tačiau ir taip vyksta konkursas ir steigiamos premijos.

„Ta šventė tapo vienu iš mielesnių darbų, nes įgavo pagreitį. Ne tai, kad susirinko žmonės, pakalbėjo ir viskas baigėsi. Ne, tai tapo ne tik tradicinis, bet ir tarptautinis renginys. Retkarčiais būna svečių iš užsienio," – kasmete knygyno tradicija džiaugėsi V. Staniulis.

Per gerą dvidešimtmetį, žinoma, atsirado ne tik tradicijos, bet ir daugybė darbų, kuriais pagrįstai galima didžiuotis. 1998 metais išleistas katalogas ir surengta unikali, sulaukusi visuomenės dėmesio, paroda „Lietuviškos kontrafakcijos". Buvo išleisti penki priešKarinės Knygos draugijos metraščio tomai. Neseniai V. Staniulis buvo paprašytas Kauno suaugsiųjų mokymo centro įkurti muziejų. Prašymas buvo išklausytas ir priimtas.

Knygyno dvidešimtmetis, atrodo, puiki proga švęsti, vis dėlto V. Staniulis teigė, kad knygyno gimtadienį teko dirbti, o ne švęsti, nors šypsodamasis pridūrė, kad buvo šiai progai nupirkęs pora kilogramų saldainių.

Retos knygos V. Staniulio rankose

Antikvariato savininkas prisipažino, kad apie retuosius leidinius, kurie buvo patekę į antikvariatą, galėtų pasakoti valandų valandas, juolab kad per visą savo gyvenimą teko matyti išties retų leidinių. Vienas iš tokių – Danieliaus Kleino Lietuvių kalbos gramatika, kurią V. Staniulis įsigijo dar nepriklausomybės aušroje, kai žmonės stengėsi parduoti retus leidinius iš savo lentynų ir taip gauti daugiau pajamų. Pirmąją lietuvišką gramatiką antikvariato savininkas įsigijo iš tuo metu garsaus Lietuvoje bankininko, kuriam skubiai reikėjo gelbėti sūnų.

„Tai buvo retas, ketvirtas pasaulyje konvoliutas, D. Kleino gramatika kartu su lietuvių kalbos gramatika, skirta vokiečiams vokiečių kalba. Žinoma, labai džiaugiausi ją įsigijęs. Vėliau ją pardaviau Vilniaus universitetui," – prisiminimais apie vieną įspūdingiausių antikvarinių knygų dalinosi V. Staniulis.

Kita reta knyga, kurios antikvariato savininkas ieškojo dvidešimtmetį, ir rado visiškai neseniai, tai Kazimiero Simanavičiaus, Lietuvos artilerijos tėvo, pirmasis „Didysis artilerijos menas" leidimas lotynų kalba. Tai pirmoji pasaulyje knyga, kurioje aprašoma daugiapakopės raketos ir raketinės artilerijos sukūrimo teorija. Šioje knygoje taip pat pateikiami tokio pobūdžio brėžiniai.

„Turėjau leidimus anglų kalba, turėjau vokiečių kalba, buvo ir prancūzų kalba. Nuvažiavau į Vilnių, į „blusturgį", ir ten kaip ant lėkštutės radau pirmąjį leidimą lotynų kalba, kuris buvo nuostabios būklės. Sužinojau visas peripetijas: kur ir kaip buvo gauta knyga. Advokatas R. Valiūnas nesuderėjo dėl dviejų tūkstančių litų. Tada įsigijau knygą aš. Sugrįžau į Kauną kaip ant sparnų," – džiaugsmo neslėpė antikvaras.

Paklaustas, ar šiuo metu, kai gerų leidinių vis mažėja rinkoje, jaučia konkurenciją, V. Staniulis atsakė, kad pastarąjį dešimtmetį dėl retos, geros knygos tenka konkuruoti su pavieniais turtingais kolekcininkais, tačiau Lietuvoje vis dar nėra daug antikvariatų, su kuriais tektų važytis dėl reto leidinio savo knygų lentynoje.

V. Staniulis viliasi, kad meile knygai serga ne vienintelis giminėje, ir kad antikvariato knygyną ateityje galės perduoti savo anūkams.

„Vaikai truputį domisi, bet žinote kaip ten sakoma, anūkai būna į senelius. Kas bus – tas bus, bet šiuo metu turiu darbą, kurį dirbu su malonumu. O tai jau pusė laimės gyvenime. Galiu save vadinti laimingu žmogumi," – džiaugėsi V. Staniulis ir pridūrė, kad svarbiausia šiame darbe – neblėstanti meilė knygai.

Lietuvos diplomatijos istorija

Lietuvos Pirmosios Respublikos diplomatų parengtumas, veiklos patriotinės nuostatos: svarba ir aktualumas

Straipsnis parengtas skaityto pranešimo Lietuvos istorikų III suvažiavime 2013 m. rugsėjo 26–29 d. Šiauliuose pagrindu

Tęsinys. Pradžia Nr. 3

Prof. Dr. Juozas SKIRIUS, Lietuvos edukologijos universitetas

Juozas Skirius

Dar 1921 metais Ernesto Galvanausko vadovaujamai Lietuvos delegacijai deryboms su lenkais Briuselyje ir Ženevoje diplomatas Tomas Norus-Naruševičius pasiuntė delegacijos vadovui telegramą, kuri lyg ir tampa instrukcija deryboms bei aktuali ir vėlesniam laikotarpiui: „Darykite rimtus pasiūlymus ir saugokite nepriklausomybę“. „Darykite rimtus pasiūlymus“ – reiškia pakankamai plačia veiklos amplitude [erdvė], leidžiantis ir į kompromisus. Derybų objektas – Himanso projektai. E. Galvanauskas, palaikomas URM Juozo Purickio, premjero Kazio Griniaus, diplomatiškai pritarė autonominio Vilniaus Lietuvos sudėtyje klausimą, žinodami, kad Lenkijos diplomatams tai nepriimtina. Tokiu būdu buvo siekiama parodyti D. Britanijos ir Prancūzijos diplomatams, kad lietuviai nėra nesukalbami ar užsispyrę. Tačiau tokių diplomatinių niuansų nesuprato, tiksliau nenorėjo suprasti Lietuvos visuomenė. Ir mums yra žinoma, kad dėl to buvo bandoma pasikėsinti į E. Galvanausko gyvybę[5]. Teko atsisakyti diplomatinių manipuliacijų bei projektinių išvedžiojimų ir aiškiai pasisakyti už Vilniaus miesto ir krašto sugrąžinimą Lietuvai. Atrodo, kad Lietuvos diplomatai visiškai suaugo su ilgam išplitusiu šūkiu – „Mes be Vilniaus nenurimsime!“ Atrodo, kad tauta kontroliuoja diplomatinę tarnybą, nuo tautos norų priklauso URM veiklos kryptys. Ar tai gerai, ar blogai? Vienareikšmio atsakymo negali būti. Vilniaus savo jėgomis atsiimti galimybių nėra, reikalingi sąjungininkai. Tai Vokietija ir TSRS – patyrusios skriaudą po Pirmojo pasaulinio karo. Joms Lenkija taip pat priešas, susikūrusi buvusių Rusijos ir Vokietijos imperijų valdomų teritorijų sąskaita, taip pat ir Lietuvos žemių sąskaita. Taigi sąjungininkais tampa agresoriai. Šiuo atveju tikslinga prisiminti pirmąjį lietuvių diplomatą, dar nepakankamai istorikų įvertintą charizmatiškąjį Juozą Gabrį-Paršaitį, kuris 1916 metais Berne į JAV ambasados sekretoriaus Vilsono priekaištą, kad bendrauja su vokiečiais, drąsiai atsakė: „Aš ir su pačiu velniu susidėsiu, jeigu to reikalaus Tėvynės gerovė ir likimas“. Geras atsakymas, vertas tikro patrioto apibūdinimui. Tiesa, minėtiems sąjungininkams Lietuva tik laikinas reiškinys. Tai nebuvo paslaptis lietuvių diplomatams. A. Voldemaro paleista frazė, jog „raktas nuo Vilniaus randasi Maskvoje ir Berlyne“, nereiškė visišką perėjimą į revanšistų pusę. Tai buvo bandymas paspausti Vakarų demokratijas labiau įsiklausyti į lietuvių skundus, paremti Lietuvą ir ją atitraukti nuo Berlyno bei Maskvos. Reikia manyti, kad Lietuvos diplomatų pergalės Tautų Sąjungoje, Hagos teisme prieš Vokietiją ir Lenkiją 1930–1931 metais, ginant Lietuvos interesus Klaipėdoje ir Lietuvos-Lenkijos pasienyje (Lentvario–Kaišiadorių geležinkelio linija) buvo pasiektos remiant Vakarų šalims. Šių pergalių reikšmę prof. Aldona Gaigalaitė įvertino kaip „didelį LURM ir ministro Dovo Zauniaus laimėjimą, kartu Lietuvos nenuolaidžios ir atkaklios laikysenos Vilniaus klausimu pateisinimą“[6]. Vakarų parama bei agresyvi Vokietijos valdančiosios nacionalsocialistų partijos politika, o vėliau ir Lenkijos politinis ir net karinis spaudimas vertė Lietuvos diplomatus peržiūrėti strateginės kryptis, jas koreguoti. Jau „Raktas nuo Vilniaus randasi Paryžiuje“, o paskutiniais valstybės gyvavimo metais formuluojama pozicija, kad „Lietuvos nepriklausomybė yra svarbiau už Vilnių“, apeliuojant į suartėjimą su Lenkija, kuriai taip pat grėsė pavojus iš Vokietijos. Tokios politikos šalininkas buvo URM Stasys Lozoraitis, kaip jį istorikai dar vadina, naujosios politikos atstovas. Jis dar 1935 m., nužymėdamas savo veiklos kryptį, pareiškė, jog „Užsienio politikos uždavinys yra patikinti galimai didesnį saugumą savo tautai. Iš to seka, ypač turint galvoje tarptautinę padėtį, kad politikos tikslas yra sumažinti galimus sunkumus ligi minimumo arba, tiksliau sakant, stengtis pašalinti kiek galima tas aplinkybes, kurios priešingų veiksnių galėtų būti panaudotos prieš mus. Mūsų politikos mintis visada buvo veikti, laikytis teisės ir teisingumo“. Mažesnės blogybės, t. y. Lenkijos, kaip sąjungininkės, pasirinkimas nesusilaukė tautos pritarimo. Tai įvertindamas istorikas prof. Liudas Truska teisingai pastebėjo, kad šūkis „Lietuvos nepriklausomybė yra svarbiau už Vilnių“ neįveikė šūkio „Mes be Vilniaus nenurimsime!“. Deja, tauta tam dar nebuvo paruošta. Be to, patriotinės nuostatos prieš Lenkiją gyvavo ir tarp Lietuvos diplomatų. Pavyzdžiui, Kazio Škirpos išryškėjusi 1938–1939 m. provokiška orientacija (jo giliu įsitikinimu, tai naudingiau valstybei); net ir toks lankstus diplomatas kaip Bronius K. Balutis po Suvalkų sutarties sulaužymo niekuomet nebepasitikėjo Lenkijos politikais, jam buvo sunku išgirsti D. Britanijos URM šefo Halifakso rekomendaciją priimti Lenkijos ultimatumą Lietuvai.

Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad išlikusioje informacijoje (atsiminimuose, korespondencijoje) fiksuojamas toks reiškinys, kaip viršvalandinis kai kurių diplomatų darbas. Pavyzdžiui, B. K. Balučiui, dirbusiam Lietuvos užsienio reikalų ministerijoje (1920–1928) ir pasiuntinybėse Vašingtone bei Londone, niekuomet nekildavo abejonių ar kartais ne per ilgai „užsisėdėdavo“ darbe ir grįždavo vėliau į namus. Jokių premijų nereikalavo ir jos nebuvo mokamos. Tokie reiškiniai pastebimi A. Voldemaro, P. Klimo, P. Žadeikio, E. Turausko ir gal būt kitų veikloje. Toks mažytis patriotinės veiklos elementas tikrai kelia pagarbą. Kitas pavyzdys taip pat susijęs su Lietuvos pasiuntiniu Amerikoje K. Balučiu (1928–1933), kuris išsiaiškinęs JAV Valstybės departamente, jog yra galimybė dar 2500 dolerių (to meto 25 000 litų) sumažinti ir taip jau simbolišką 10 000 dolerių Lietuvos metinės skolos Amerikai sumą, kurią privalėjo Lietuvos vyriausybė sumokėti 1933 metais, B. K. Balutis drąsiai ir atkakliai įrodinėja amerikiečiams ir pasiekia, kad jie nusileistų. Praktiškai vyko diplomatinė kova dėl nedidelių, bet Lietuvos valstybės pinigų. Jam tai buvo normalu, jis buvo įsitikinęs, kad atlieka savo, kaip valstybės valdininko, šiuo atveju Lietuvos pasiuntinio Vašingtone, pareigas. Ar ką nors panašaus šiandieną žinome? Arba pavyzdžiui, 1925–1926 metais E. Galvanausko labai aktyvios pastangos gauti D. Britanijos bankuose paskolą Lietuvai kaip galima mažesniais procentais. Taip pat žavi Lietuvos Pirmosios Respublikos pasiuntinių aktyvumas Amerikoje, D. Britanijoje, Vokietijoje ir kitur rasti rinkas lietuviškoms prekėms, didinti eksportą iš Lietuvos. (*Iš mano pokalbių su pažįstamais verslininkais, kuriems teko susidurti su mūsų kai kuriais atstovais užsienyje, aiškėja, kad jie nesidomi Lietuvos eksportu, neapsunkina savęs surandant jam rinkų. O tai turėtų būti viena iš svarbiausių mūsų diplomatų veiklos sričių.*)

Ar nepatriotiškas B. K. Balučio žestas 1940 metais, kai jis, atstovaudamas Lietuvai Londone (1934–1967), atsisako atlyginimo (išskyrus būtiniausias pragyvenimo išlaidas) iki tol, kol jo Tėvynė išsilaisvins iš okupacijos ir vėl taps nepriklausoma valstybė[7]. (Tiesa, kiti Lietuvos diplomatai tokiu pavyzdžiu nesiryžo pasekti.) Tai tik vienas kitas jo, kaip lietuvio patrioto, veiklos pavyzdys. Verta paminėti ir tai, kad per visą gyvenimą nesukaupė turto (o galėjo). 1940 metais tarybų valdžia konfiskuodama jo turtą rado mažytį 5 ha žemės sklypelį su mediniais pastatais, paveldėtą iš mirusio brolio Juozo Mižonių kaime bei 1400 litų *Ūkio banke*. Nuosavo namo ar buto Kaune jis neturėjo, teko samdyti.

Jokiais būdais negalima sakyti, jog prieškario Lietuvoje viskas buvo idealu. Buvo visko. Ir anais laikais buvo silpnavalių valdininkų. Kaip neigiamus pavyzdžius galime prisiminti vadinamąją „Sacharino bylą“, „Lašinių skutimo bylą“, „Pašto ženklų klastojimo bylą“ ir dar keletą kitų, į kurias buvo įpainiotas ne vienas aukštas valdininkas – URM darbuotojas. Tačiau tai buvo reti ir paskiri faktai. Reikia pripažinti, kad anuo metu politinis ir visuomeninis elitas buvo dvasingesnis; stipriau, matyt, juos varžė idealai. Be to, ir valstybę reikėjo kurti iš nieko. Carinis palikimas atiteko labai šykštus – nebuvo jokio valstybinio turto, t. y. nebuvo galimybių ką „prihvatizuoti“. Čia taip pat slypi viena iš labai svarbių valdininkijos nesavanaudiškos veiklos dėl valstybės ir tautos priežasčių.

[5] Gaigalaitė A. Ernestas Galvanauskas tarptautiniame Klaipėdos ir Vilniaus problemų sūkuryje (1922 09 28-1924 06 10). *Lietuvos užsienio reikalų ministrai 1918-1940*. Kaunas, 1999, p. 91.

[6] Gaigalaitė A. Dr. Dovas Zaunius ir jo diplomatija ekonominių sunkumų Europoje laikotarpiu (1929 11 08-1934 06 12). *Ten pat*, p. 267.

[7] B.K.Balutis per metus gaudavo 300 svarų sterlingų, kai tuo tarpu jo pavaduotojas Vincas Balickas gaudavo 1.500 svarų sterlingų. Tokiu būdu B.K.Balutis Lietuvai sutaupė ir „padovanojo“ keliasdešimt tūkstančių svarų (tai labai dideli tuo metu pinigai).

Pabaiga

Eskizai Nr. 23

Akad. Zigmas ZINKEVIČIUS, Vilnius

Akad. Zigmas Zinkevičius

Ukmergėje leidžiamo vadinamojo Deltuvos kultūros almanacho tomas, skirtas 1863 metų sukilimo 150-mečiui, Prezidento Antano Smetonos 140-mečiui, Tarmių metams (2013). Kalbama ir apie daug kitų dalykų.

Daugiausia vietos, net 80 puslapių, skiriama abiems XIX a. sukilimams. Jų esmę tiksliausiai nusakė mūsų liaudis žodžiu *lenkmetis*. Abu sukilimai prasidėjo Lenkijoje, tik vėliau persimetė į Lietuvą, bet ir čia buvo vadovaujami iš Lenkijos. Tikslas – atkurti Lenkijos (ne Lietuvos) valstybę. Tai pabrėžiama nelietuvių kalba rašytuose dokumentuose ir lietuviškuose atsišaukimuose. Sukilėliai giedodavo lenkų himną. Rusų valdžia sukilimą laikė *lenkų* maištu, sukilėlius vadino *lenkais* (*poliaki*). Dėl viso to istoriko Tomo Baranausko nuomonė, kad tuose sukilimuose brendo lietuvių tautinio atgimimo prielaidos, neturėtų būti laikoma visai tikslia. Mums labiausiai svarbios tų sukilimų dokumentuose atsispindinčios lituanistinės apraiškos ir jas reikia gerai ištirti. Beje, tai ir daroma.

Lenkų dabartinis siekimas, kad lietuviai kuo plačiau paminėtų jų (ne lietuvių) sukilimą, yra apgaulingas. Tai darydami mes visada privalome prieš akis turėti savosios liaudies įvertinimą: *lenkmetis*. Istoriko Alfredo Bumblausko nuomonė, kad 1863-jų metų sukilimas patenkąs į lietuvių herojiškų žygdarbių sąrašą, yra vienpusis ir perdėtas. Taip negalima jo vertinti.

Prezidentui Antanui Smetonai skirtuose straipsniuose, be kita ko, pateikiami Juozo Tumo Vaižganto atsiminimai. Plačiai atpasakojama Prezidento kelionė Aukštaičiuose, iliustruojamos anuomet aplankytos vietovės dabartinėmis jų nuotraukomis. Nemaža rašoma apie Smetonų giminės kilmę ir jos likimą.

Kalbama apie Ukmergės mokytojų seminariją ir jos įkūrėją Antaną Vokietaitį. Prisimenu tą seminariją ir jos įkūrėją, nors pats seminarijoje nesu mokęsis. Straipsnyje pateikiama daug įdomių su seminarija susijusių dalykų.

Aptariama Šalkavos koplyčia. Teko aplinkiniuose kaimuose girdėti dar šio pavadinimo variantus *Šaũkuva, Šaũkava*. Pavadinimo kilmė man neaiški. Atitinkamuose straipsniuose pateikiama įdomių koplyčios ir jos fragmentų nuotraukų. Kalbama apie kunigo Edvardo Simaškos, mano klasės auklėtojo ir tikybos mokytojo, ryšius su koplyčia. Iš čia jis buvo bolševikų areštuotas. Išgyveno pragariškus lagerius, bet galop grįžo į Lietuvą, vaisingai čia darbavosi (teko su grįžusiu daug bendrauti) ir sulaukė savo 100-ojo gimtadienio.

Dideliame skyriuje apie Ukmergės krašto buožes (pavadinto nelabai tiksliai: Smėlių rajono buožės) pateikta daug duomenų ir bolševikinių dokumentų apie turtingesnius žmones, tada vadintus buožėmis. Įdėta Ukmergės rajono komunistų partijos komiteto ano meto nuotrauka.

Leidinyje įdėtas Vinco Lukšos straipsnis „Benediktui XVI-ajam pasitraukus, Jozefui Aloyzui Ratcingeriui buvus ir likus“.

Apybraižoje apie kraštotyrininkę Albiną Navickienę ir jos pačios parašytame straipsnyje, be kita ko, pateikiama daug įdomių duomenų apie Gumbaragius iš Lyduokių, plačią jų giminę ir labai reikšmingą lietuvišką veiklą. Su vienu iš šios giminės nariu, Feliksu Gumbaragiu, teko šių eilučių autoriui mokytis Ukmergės gimnazijoje. Stebina šios garbingos giminės atstovų patriotinė veikla. Įdomios iliustracinės nuotraukos.

Almanache skelbiamos ukmergiškių fotomenininkų reprodukcijos.

Almanacho (kaip ir ankstesniųjų) sudarytojas Vytautas Česnaitis yra daug nusipelnęs Ukmergės kultūrinio gyvenimo skatintojas. Spausdinamas jo straipsnis „Pabaisko regata – gero vėjo!“.

Leidinys gausiai iliustruotas. Daugiausia nuotraukų, tarp jų ir spalvotų, pateikė Romas Petras Šaulys.

Laisvės gynėjams

Kalba gynėjų susitikime LR Seimo Kovo 11-osios salėje, 2014-01-12

Prof. Vytautas LANDSBERGIS

V. Landsbergis

Sveiki, gynėjai! (Sveiks, tamsta! – gana padrikai). Čia dar ne rikiuotė. Labai džiugu būti tarp jūsų. Tradiciškai kaskart pasitikriname, kiek mūsų yra, ir pasistipriname brolybės jausmu. Buvome tada, kur reikėjo būti. Padarėme, ką reikėjo padaryti. Tai dovana, kurią ne kiekvienas patiria. Mums taip klostėsi ir istorinės aplinkybės, ir dvasinis paveldas paliktas mūsų pirmtakų, mūsų tėvų, toks ir anksčiau už Lietuvą žuvusiųjų įpareigojimas. Atėjo laikas, ir jau mums teko atlikti pareigą. Sveikinu jus šią dieną ir su tuo brolybės prisiminimu. Galėčiau sveikinimo žodį tuo ir baigti. Bet galiu pasidalinti ir kitomis mintimis. Nežinau, kokia čia tvarka dabar ir ką pasakys pirmininkai buvusiam pirmininkui. (*Balsai salėje: „Prašom“.*) Galiu dalintis mintimis?

Prisimenu dažnai, o tokiomis progomis ypatingai, savo savanorio priesaiką pirmojo aukšto fojė. Kai mane pakvietė iš kabineto, kad sudalyvaučiau kaip Pirmininkas, – štai pirmieji savanoriai duoda priesaiką, – dar nebuvo Savanoriškos tarnybos įstatymo, bet savanoriai jau buvo, – kad aš dalyvaučiau, nes gal jiems būtų smagu, kad aš esu, kai jie duoda priesaiką. Aš nuėjau, jie stovėjo eilėje, atsistojau į eilės kraštą ir kartu su visais kartojau priesaikos žodžius. Ir čia likimas man buvo palankus, – tokia proga manęs neaplenkė. Po to viena, kita, trečia diena ir atėjo didysis išmėginimas. Didysis įvykis. Aš vis bandau redaguoti nelabai vykusį formulavimą „įvykiai, Vilniaus įvykiai“, tartum kažkas kažkodėl įvyko. Mes puikiai žinome, kad ne kažkas ir ne kažkodėl. Bet įvyko vienas tikrai didelis įvykis, pranokstantis ir mus, ir Vilnių, ir Lietuvą. Atlaikėme parlamentą, atlaikėme Lietuvą, ir pasaulis pasisuko. Senovėje, senosios Graikijos laikais buvo mokslininkas ir išminčius Archimedas, kuris atradęs sverto dėsnį sušuko: „duokite man atramos tašką, ir aš pajudinsiu žemę!“ Kažkaip atsitiko, kad Vilnius ir Lietuva tapo atramos tašku, į kurį atsiremdama geroji žmonijos valia ir Apvaizdos globa pajudino pasaulį. Tada pasaulis pajudėjo iš sutemų į šviesą, iš nevilties į viltį, nes juk tiek dešimtmečių buvo skiepijama neviltis: niekaip kitaip nebus, jau viskas nuspręsta amžiams. Tokias giesmes turėjome giedoti garbindami tai, kas „amžiams“ padaryta užgrobėjų. Ir įvyko posūkis į laisvę, į jūsų ir mūsų laisvę. O „jūsų“ – tai buvo tautos aplink mus nuo Baltijos pakrančių toli toli į Rytus. Turėjome daug draugų, ir ten taip pat buvo atramos taškas judinti pasaulį.

Šiandien ten dar sutemos, kuriomis jų burtininkai norėtų užkrėsti demokratinę Europą ir mus pirmiausiai. Pastarieji keleri metai buvo tai, ką mes čia visi matėme. Ypač Lietuvos pirmininkavimas Europos Sąjungai, Europos vadovų Vilniaus viršūnių susitikimas išryškino ir sustatė labai svarbius taškus, kurie buvo žinomi, bet dabar jie aiškūs labai plačiai. Europa bunda, Europa susivokia tikrovėje kur kas geriau negu prieš keletą metų. O tie taškai yra paprasti.

Dabartinė Rusija atmeta demokratiją, atmeta Europą, kartais vis dar vadinamą strateginiu partneriu, nors debatuose Briuselyje kai kas pasako: palaukite, čia gi strateginis varžovas! Tad jau ne man tenka apie tai kalbėti. Tas sąmoningumas ateina: Rusija atmeta demokratiją, stiprina putinizmą, yra pasiryžusi plėsti savo hegemoniją. Ir būtent pati skelbia Europos Sąjungą esant Rusijos varžove. Žinoma, varžovę reikia įveikti. O aplinkines tautas skelbia esant net ne valstybėmis, pavyzdžiui, tai pasakoma Ukrainos atžvilgiu – kokia čia valstybė, mūsų provincija. Buvusias kolonijas ir toliau skelbia tartum savo valdomis, kurių Europai neužleis. Mes matėme, kas vyko [Gruzijoje], ir tai vyksta toliau. Ir nėra taip, kad Europa ir Rusija varžosi dėl Ukrainos ar dėl kokių nors kitų, kaip jie galvoja, žemių, – nes ten nuo amžių galvojama tik žemėmis. Ne apie žmones, ne apie tautas, bet apie žemes. Na, ir paskelbta programa kurti naują imperiją vardu Eurazija. Tam reikia kaimynus spausti, pulti, sykiu kaltinti ir diskredituoti Europos Sąjungą. Toks yra strateginis tikslas. Tuo pačiu skiepijama ir tiesiogiai, ir netiesiogiai, kas ir mums buvo bandoma įskiepyti bei sakyti: suklydote, suklydote eidami į tą savo nepriklausomybę, matote, kiek jums teko vargo, net žmonių gyvybės prarastos... Tartum ne jie patys atėmė tas žmonių gyvybes, bet mūsų pasirinkimas! Žinoma, ir mes turime žinoti, kad kartu eina didžiulis milijardinis finansavimas to propagandinio karo akcijai ne tik prieš buvusį dešimtmečiais strateginį priešininką Jungtines Valstijas. Jeigu jas pavyks sunaikinti, tai sovietai valdys pasaulį. Dabar pasaulis įvairesnis, ir kadangi tautos, susivokiančios, norinčios šlietis ir suartėti su Europos Sąjunga, yra vėl tokios nedėkingos ir negeros kaip mes kažkada buvome, tai jas reikia tramdyti ir prievartauti. Žinoma, tarp priemonių yra ir propagandinis karas. Aš buvau Kijeve ir girdėjau, – pats kalbėjau Maidane, bet ir girdėjau, ką kitur kalba tenykštės valdžios žmonės, pavyzdžiui, Ministras pirmininkas dergdamas, niekindamas Europą. Tai karo priemonė.

Tik apsidairykime ir pamatysime daugybę to veikimo pačioje Lietuvoje skiepijant nusivylimą, nepasitenkinimą, nuteikinėjant prieš Europos Sąjungą, kurioje esame, tartum būtų kitas kelias, kurio mes tada atsisakėme ir suklydome, kaip iki šiol kalba Kremliaus vadovai. Kuriamas ir klaidingas propagandinis vaizdelis, ir žodynas. Neva tie, kurie galvoja kitaip ir pasirenka kitokį kelią, tie „eina prieš Rusiją“ ir, žinoma, tai labai negera eiti prieš ką nors. Mes nuo tada (ir nuo 1990 m., ir nuo Sąjūdžio pakilimo pradžios) visada sakėm, kad reikia skirti Rusiją ir Kremlių, nes tai ne tas pats. Ir Rusija dažnai buvo mūsų pusėje, Rusija taip pat norėjo ir tebenori laisvės, – tie, kurių smegenys dar nesujauktos ir neužpiltos iš naujo. Bet ir vartojant tą patį žodį „kas prieš ką“, tai mes nesame prieš Rusiją – aš asmeniškai sakydavau, kad niekada nesu „prieš rusus“, aš prieš imperialistus! Bet tai pernelyg paprasta, kai norima vartoti geografinius pavadinimus. Dabar, deja, Rusija eina prieš mus. Elgiamės kaip tada, kai sakėme: mes stovime, nieko nepuolame, mums reikia atsilaikyti. Ir mes atsilaikėme, tai buvo pergalė nieko nepuolant. Vaizdavo, kad tai mes puolame, kad norime sugriauti kažką, o mes sakėme: „jeigu norite būti Sovietų Sąjungoje, būkite toliau, bet mums ne pakeliui.“ Nuostabiai pasakė kardinolas Vincentas Sladkevičius į klausimą, kodėl jūs skiriatės, juk M. Gorbačiovas čia taip gerai siūlo. Kardinolas pasakė labai paprastai: „Tegul M. Gorbačiovas eina savo keliu, o Lietuva – savo keliu“. Tai nebuvo „prieš“, ir dabar taip pat, bet prieš mūsų pasirinkimą stovi didelė jėga.

Ji ne tik prieš mus, nes „mes“ šiuo atveju esame Europos Sąjunga. Antai spaudimu ir gąsdinimu siūloma įskiepyti tarsi pasiūlymą: „atšokite nuo tos Europos Sąjungos, ir tada jums bus gerai. Tada mes jums duosime saldainių ar dar ko nors.“ Na, net Ukrainai neduoda tiek, kiek pažadėjo. Bet svarbiausia: nusivilkite ta savo Europos Sąjunga, nevertinkite, kad antai turime tikrą taikos ir bendradarbiavimo sąjungą, o ne kariaujančią ir tarpusavyje besidaužančią Europą. Dėl tokios didysis kaimynas Rytuose tik rankas trintų. Aš matau ir galiu tai bet kur pasakyti, galbūt net ir Vidurio ir Vakarų Europoje euroskeptikams, kurie yra populiarus dalykas, dabar tai madoje, – kad jie sąmoningai ar nesąmoningai lošia Putino „pulką“. Čia turime būti sąmoningi, čia yra mūsų fronto linija, ir tebūnie gynėjų linija tokia.

Mums reikia daug darbų atlikti Lietuvoje ir apginti įvairias pozicijas, kurios kai kada susilpnėja, būna pažeidžiamos. Štai reikia ginti Vilnių. Ir Vilnių ginti ne nuo kokių nors išorės priešų. Tokių irgi galima atrasti, bet nuo mūsų pačių abejingumo. Žinoma, ne šioje salėje sėdinčių, kai aš sakau „mūsų pačių“. O mūsų nelabai sąmoningos tautos, dėl kurios keistų veiksmų, kai koks nors stadionas uždainuoja „Moj adres sovetskij sajūz“, jos aš nevadinčiau tauta iš didžiosios raidės. Tai pažeisti žmonės. Bet Vilnių reikia ginti nuo tokių neva piliečių ar ne visai piliečių abejingumo, kad mūsų sostinės, kuri be galo svarbi Lietuvos ateičiai, neužvaldytų avantiūristai.

Vienas mano karininkų prieš keletą metų, – iš tų, kuriuos man skirdavo apsaugai pagal vidaus reikalų ministro įsakymą, – yra pastebėjęs ir tiesiog pasipiktinęs (gal jis ir čia yra) apie tai pasakojo. Sako, štai rinkimai į Vilniaus miesto tarybą, bet ir mano, ir gretimame name, visi daugiabučiai namai, sako, ten beveik vieni lietuviai gyvena ir niekas neina balsuoti, visi miega, tingi. Nežinau, kaip yra dabar ir kaip kituose daugiabučiuose, bet tas didelis mūsų daugiabutis, kurio vardas Lietuva, nėra itin aukštos kokybės. Mes turime gerinti jo kokybę. Juk ir Seimo rinkimuose pusė piliečių nebalsuoja, tartum jie išsiregistruotų iš Lietuvos piliečių sąrašo. Todėl būtų gerai, kad visi skelbtume vieną konkretų šūkį ateinančiam trumpam laikotarpiui. Pabusk! Žinote, nuo senovės laikų žodis „pilietis“ reiškė „miesto pilietį“. Mieste yra pilis, aplink pilį glaudžiasi gyvenvietės ir tai – miestas. Štai tie ir turi savo solidarumą, jie kartu ginasi, jie yra piliečiai. Mums vėl reikia suvokti tą sąvoką ir kreiptis į mūsų miesto piliečius, kad piliečiai nenumotų ranka į savo miestą, kuris yra Lietuvos širdis. Tada mes kaip gynėjai būsime ir toliau atlikę pareigą.

Šaltinis: http://www.landsbergis.lt/

PR

„Tele2“ 3G tinklas – dar didesnėje Lietuvos dalyje

Tai, kad operatoriai kasmet didina savo ryšio aprėptį ir kokybę, geriausiai pastebime galėdami laisvai skaityti naujienas ar tikrinti orų prognozes mobiliajame telefone. Operatorių ryšio aprėpties matavimus atliekanti Ryšių reguliavimo tarnyba (RRT) patvirtino, kad praėjusiais metais ryšio tinklai toliau plėtėsi.

Plačiausias ryšys Lietuvoje

RRT skaičiavimai rodo, kad „Tele2“ 2G ryšio tinklas dabar didžiausias Lietuvoje ir apima beveik visą šalies teritoriją – 98,9 proc. Tai reiškia, kad „Tele2“ klientai gali ryšiu kokybiškai naudotis visur šalyje.

Praėjusiais metais „Tele2“ ypač sparčiai plėtė savo mobiliojo interneto – 3G – tinklą. Per pusmetį operatoriaus 3G ryšio aprėptis išsiplėtė į dar dešimtadalį šalies teritorijos. Dabar spartus „Tele2“ mobilusis internetas veikia 79,4 proc. Lietuvos teritorijos.

Tai reiškia, kad mobiliuoju internetu galima naudotis daugelyje miestų ir gyvenviečių bei pagrindiniuose keliuose.

Turint mobilųjį internetą, atsiveria daug naujų galimybių naudotis telefonu – skaityti naujienas ir laiškus, bendrauti socialiniuose tinkluose, žiūrėti video ir klausytis muzikos internete, naudotis programėlėmis, kurios palengvina ir praturtina gyvenimą.

Atnaujinta įranga – geresnė kokybė

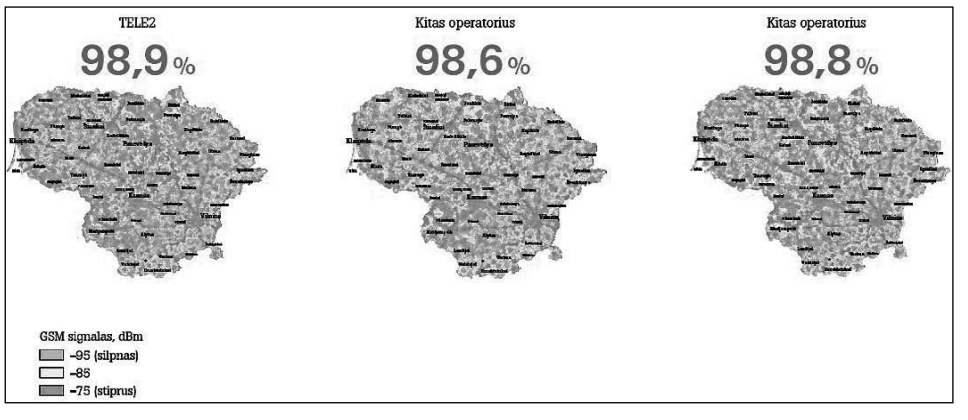
Plėsdama mobiliojo interneto aprėptį visoje Lietuvoje, „Tele2“ praėjusiais metais kas savaitę įrengė bent po naują 3G bazinę stotį ir atnaujino visas jau esamas. Visa tai ne tik padidino tinklo aprėptį , bet ir pagerino paslaugų kokybę.

Pavyzdžiui, modernizuotų bazinių stočių talpa yra didesnė, todėl daugiau žmonių gali vienu metu naudotis mobiliuoju internetu be spartos praradimų.

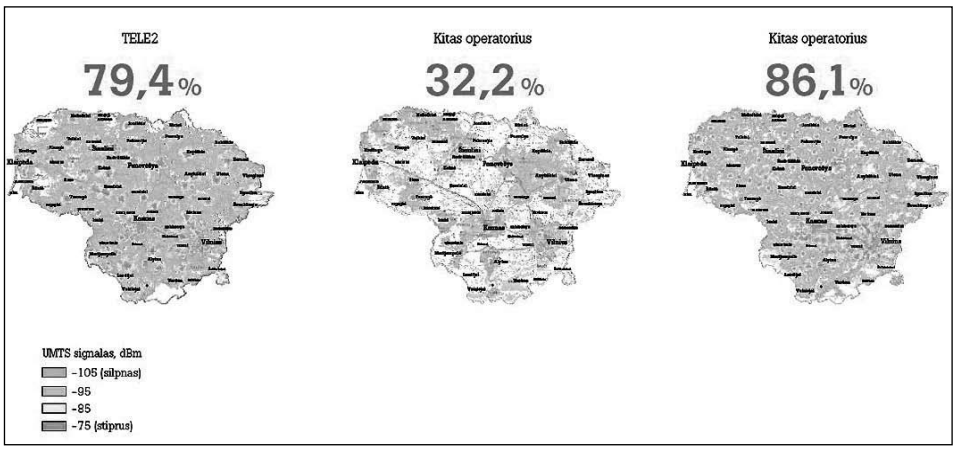
„Mobilusis internetas gyventojams reikalingas vis labiau, tad plėsdami tinklą užtikrinam geresnes galimybes juo naudotis. Diegiama moderni tinklo įranga mums leidžia teikti kokybiškas paslaugas, kuriomis už mažą kainą naudojasi jau didžioji dalis Lietuvos „Tele2“ klientų“, – sakė Valerijus Kovzanas, „Tele2“ technikos direktorius.

Plačiau apie „Tele2“ ryšio aprėptį galima susižinoti artimiausiame „Tele2“ salone arba interneto svetainėje www.tele2.lt

GSM tinklų tikėtinos aprėpties zonos:

UMTS (3G) tinklų tikėtinos aprėpties zonos:

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

Rytų Lietuvos švietimas: praeitis, dabartis ir perspektyvos

„Šalčios aleliumai“ jau XVII sausį

Per šių metų speigą, sausio 25-ąją į Šalčininkų Lietuvos tūkstantmečio gimnaziją suvažiavo rajono lietuviškų mokyklų mokiniai ir mokytojai. Kaip ir kasmet – iš įvairių mokyklų, su įvairiomis programomis. Modernus gimnazijos pastatas nuteikia maloniam bendravimui ir traukia visus pamatyti, išgirsti kaip mokosi jaunieji šalčininkiečiai, gavę Lietuvos valstybės dovaną po Lietuvos valstybės atkūrimo. Šventėje dalyvavo daug svečių – ne tik valdžios vyrų, bet ir įvairiausių visuomeninių organizacijų, kurioms rūpi lietuvių švietimas ir lietuvybė Rytų Lietuvoje, atstovų.

„Vorutos“ pokalbis su kai kuriais šventės dalyviais

Kalbiname Šalčininkų Lietuvos tūkstantmečio gimnazijos dailės mokytoją metodininkę Aldoną Bagdanavičienę:

– Kaip Jūs vertinate „Šalčios aleliumus“, rengiamus jau septynioliktus metus?

– „Aleliumai“ yra lietuviškų mokyklų menų šventė. Į ją susirenka visų mokyklų mokytojai, mokiniai parodyti, ką per metus padarė, sukūrė geriausio ir gražiausio, bei puoselėti lietuvių kultūrą.

– Kokie pasiekimai? Kokie pastebimi pokyčiai?

– Pastebimas kokybinis tobulėjimas visose srityse – tiek muzikoje, tiek literatūroje, vaidyboje ir dailėje.

– Ar tikslinga rengti tokius renginius kasmet? Ką jie duoda?

– Taip, toks poreikis yra. Vieni iš kitų mokosi. Pirmiausia, kad galėtų geriau dirbti. Tai skatina geriau pažinti savo kultūrą, atsiranda ryšys tarp mokinių, tarp mokyklų, tarp mokytojų. Kaip Vaižgantas sakė, išėjus iš kaimo į kaimą jau daug ką atrandi ir supranti, ir bendravime ir pažinime. Čia suvažiavusios iš įvairių miestelių, kaimelių mažos ir didesnės mokyklos tikrai turi ko pasimokyti viena iš kitos ir kur tobulėti.

1000-mečio gimanzijos anglų ir vokiečių kalbos mokytoja Valentiną Svorobovič:

– Kaip atsiradote Šalčininkuose, ar pagal paskyrimą, ar kitais keliais?

– Minske baigiau užsienio kalbas, ištekėjau ir atvažiavau čia pas vyrą. Jis čia gyveno ir dirbo. Gimnazijoje dirbu nuo pat pradžių. Man, matyt, labai pasisekė, su mokiniais tikrai nėra problemų. Praėjusiais metais viena mokinė, Viktorija Romaško, kaip antrą užsienio kalbą pasirinko vokiečių ir egzaminą išlaikė labai gerai, tai tikrai malonu. Dabar ji studijuoja kinų ir vokiečių filologiją. Labai gera mokinė buvo.

– Labai puiku, bet tai, ko gero, priklauso ir nuo mokytojo.

– Mokytojo indėlis sudaro kokių dvidešimt procentų, viskas priklauso nuo mokinio.

– Taip, viskas, žinoma, priklauso nuo gebėjimų.

– Ir motyvacija labai svarbi. Aš gerai mokėjau vokiečių kalbą, mūsų mokytojas buvo tikras specialistas. Neseniai buvo rajono anglų kalbos olimpiada ir mano mokinė Viktorija Ašmenkevičiūtė užėmė pirmą vietą. Dabar važiuojame į respublikinę.

– Ar Jums gera gyventi čia, Lietuvoje? Kaip, Jūs, iš Minsko atvažiavusi įpratote čia, integravotės?

– Labai gerai. Mane visada supa labai geri žmonės. Nebuvo jokių problemų, nėra jų dabar.

– Kuo Jūsų vaikai užsiima?

– Vyresnis, Andrejus, dirba vokiečių–lietuvių kompanijoje, dabar jis Kazachstane, komandiruotėje. Jaunesnis, Artūras, studijuoja Muzikos ir teatro akademijoje, ketvirtame kurse.

– Kokie nors politiniai vėjai turi įtakos Jūsų mokiniams, Jūsų darbui?

– Ne, tai neįtakoja. Aš dirbu labai ramiai.

Jašiūnų „Aušros“ vidurinės mokyklos anglų kalbos mokytoją Gerdą Maskaliūnienę:

– Gal pristatytumėte savo programą?

– Mūsų programa vadinasi „Lietuva – gintarinė mano ašara“. Joje norėjome pabrėžti lietuvybę, patriotizmą, kas vis mažiau aktualu šio mūsų krašto jaunimui.

– Kokiomis priemonėmis norėjote visa tai parodyti?

– Pasitelkėme dailę, šokį, kompoziciją, tai kas scenoje labiausiai matoma. Dalyvavo 45 mokiniai. Mūsų nedidelei mokyklai, kurioje mokosi 200 mokinių, tai tikrai nemažai.

– Ar ilgai ruošėtės tai programai?

– Na, porą savaičių teko paplušėti. Turime labai talentingų vaikų, kurie dalyvauja Dainų šventėse, kituose renginiuose, tad pasisekė tikrai neblogai.

– Jūs dalyvaujate jau ne pirmus metus?

– Nepraleidžiame nė vienerių metų.

– Kokios temos buvo ankstesniais metais?

– Buvo įvairiausių temų: ir lietuvių liaudies pasakos, ir padavimai, ir sakmės. Prisitaikom ir ruošiamės.

– Kas, be Jūsų, dar dalyvauja, talkina rengiant programą?

– Labai aktyviai dalyvauja muzikos mokytojas Vytautas Latonas, taip pat elementus scenai bei drabužius padeda kurti mokytoja, žinoma, kas kuo gali prisideda visas mokyklos kolektyvas.

– Iš kur visos lėšos, juk jų reikia drabužiams, kitiems dalykams?

– Tai yra mokytojų asmeninės lėšos.

– Nėra kam paremti?

– Šiuo metu nėra.

Mokytoją Janiną Puronienę, kuri čia dirba nuo 1962 metų:

– Kaip pasikeitė Šalčininkų kraštas per penkiasdešimt metų?

– Mokykla lietuviška yra, bet pats miestas pasikeitė nedaug. Gatvėse ir dabar dauguma kalba nelietuviškai. Kai išgirstam lietuviškai kalbant, visada atsigręžiam pažiūrėti, iš kur čia tas lietuvis atsirado, jeigu jo nepažįsti. Pasigendu lietuvių kalbos. Miestas pažįstamas, bet tuo ir nesavas, kad nėra lietuviškos aplinkos tame mieste. Grįžtu į savo tėviškę Marijampolę, einu per miestą, žmonių nepažįstu, bet vis vien man tas miestas savas. Ten ir manęs daug kas nepažįsta, bet viskas sava, o čia, eidama pasisveikinu su žmonėm, bet vis tiek trūksta lietuvių kalbos. Gerai, kad Vilnius arti, Vilniaus priemesty gyvenam. Gamta graži, aplinka. Tik lietuvių kalbos trūksta. Net per šventes, valstybines šventes jauti, kad čia kitoks kraštas, tos šventės miestas nejaučia.

– Pasakykite, mokytoja Janina, ką valdžia turėtų daryti, kad situacija pasikeistų?

- Net nežinau, man atrodo, kad rajono valdžia tiesiog tyčia erzina lietuvius. Kad ir dėl tų gatvių užrašų, tai nėra erzinimas. Kam tie lenkiški užrašai ant autobusų stoties reikalingi, kai ir taip visiems aišku, kas parašyta? Visi žino, viską supranta, bet vis tiek šalia lenkiškai užrašyta. Kažkoks vaikiškas, o ne suaugusių Seimo narių elgesys. Mano šeima lietuviška, duktė gyvena Plungės rajone, sūnus Kurkliškėse. Jis ten nusipirko sodybą ir gyvena, o dirba Vievyje. Jis yra geologas, dirba muziejuje pagal specialybę.

Butrimonių pagrindinės mokyklos pradinių klasių mokytoją Viktoriją Semaško:

– Ar ilgai ruošėte programą?

– Ruošėmės tris savaites, nuosekliai kiekvieną dieną repetavome, nes labai jaudinomės dėl vaikų ir dėl savęs.

– Kokia buvo jūsų programos tema?

– Dar sykį Lietuva.

– Kiek mokinių joje dalyvavo?

– Programoje dalyvavo penkiolika mokinių, o pati programa užtruko apie septynias minutes. Ruošėme dviese su mokytoja Olga Šokiene, klausėme muzikos mokytojo patarimų, o šiaip viską darėme savo nuožiūra. Mokiniai aktyvūs, nori dalyvauti. Ankstesniais metais buvo tema tradicijos ir papročiai, tada rengė kita mokytoja, bet ir mes prisidėjome. Pati taip pat esu dalyvavusi.

Poškonių pagrindinės mokyklos pradinių klasių mokytoją Almą Gudaitienę:

– Kokia, mokytoja, Jūsų programa?

– Programoje Dzūkijos, Suvalkijos,

Nukelta į 16 p.

Butrimonių pagrindinės mokyklos mokytojos Viktorija Semaško ir Viktorija Brozovska su savo šokėjomis

Šalčininkų Lietuvos 1000-mečio gimnazijos folkloro atlikėjai

A.Butkus. Reikia dar vieno esto?

Atkelta iš 1 p.

šiuose rajonuose Lietuvos įstatymai ir teismo sprendimai negalioja. Čia net Lietuvos premjerą Algirdą Butkevičių šokiruoja ne ilgametis teismo sprendimo nevykdymas, o… baudos dydis už nevykdymą. Jis ko gero būtų skyręs mažesnę baudą, o gal ir visai neskyręs. Gediminas Kirkilas ta proga paantrino A. Butkevičiui, prisipažinęs, jog jam dabar gėda, kad jis lietuvis. Tiesą sakant, man irgi gėda, kad jis lietuvis. Ir kad būdamas Lietuvos pilietis, dar ir Seimo narys, taikstosi su Lietuvos įstatymų nesilaikymu Vilniaus ir Šalčininkų rajonuose, o tokiais savo pareiškimais netgi skatina jų nesilaikyti.

Man gėda, kad valdžios vyrai dėl savo neišprusimo tiki pasakomis apie lenkų autochtoniją Vilniaus bei Šalčininkų rajonuose, nors tai yra paneigę net lenkų mokslininkai. Kad jie tiki, jog dar Lietuvos TSR 1989 m. priimtasis Tautinių mažumų įstatymas leido valstybiniame registre esančius oficialius gatvėvardžius bei vietovardžius rašyti ir nevalstybine kalba. Kad šio įstatymo kai kurių punktų nepaneigė vėliau priimti Lietuvos Respublikos įstatymai, tarp jų ir 1995 m. priimtasis Valstybinės lietuvių kalbos įstatymas. Man gėda, kad jie tiki, jog standartiniu būdu gamintas lenteles privačių namų savininkai pasigaminę patys ir savo iniciatyva prisikalę, o vietiniai seniūnai nebeturį teisės tų lentelių nukabinti. Gėda, kad istoriniu Lietuvos daugiakultūriškumu teisinama dabartinė lenkiškosios monokultūros bei lenkų kalbos agresyvi sklaida pietryčių Lietuvoje ir ne tik ten gyvenančių lietuvių, bet ir kitų tautinių bendruomenių lenkinimas. Pagaliau man gėda, kad valstybines pareigas einantiems ir Lietuvos įstatymų nesugebantiems laikytis Vilniaus bei Šalčininkų rajonų pareigūnams netaikomas įstatymas, kuriuo tokie darbe nesusitvarkantys pareigūnai atleidžiami iš darbo be teisės keletą metų gauti valstybinę tarnybą.

Šalis nėra teisiškai saugi, jei įtariamieji ar liudininkai čia gali „užspringti žolės lapu ar skrandžio turiniu“, „prigerti pargriuvę kniūbsti į balą“, „išvykti į užsienį“ ir negrįžtamai dingti jame, jei pareigūnai gali „šlapindamiesi iškristi pro langą“ ir užsimušti „be smurto žymių“, jei internautai gali būti nubausti už duotą atkirtį virtualioje erdvėje nebaudžiamai skleidžiamam lenkiškajam ar rusiškajam šovinizmui. Nesistebėkim ir nesipiktinkim, kad apdairesni bėga iš tokios šalies. Ir neapsigaudinėkim – bėga ne tik dėl mažų algų.

Istorijos trypimas

Jokioje kaimyninėje šalyje nėra menkinama jos istorija – net Latvijoje ar Estijoje, kurių valstybingumas skaičiuojamas tik nuo 1918 m. Jokioje kaimyninėje šalyje Nepriklausomybės dienos šventinės eitynės nevadinamos nacionalistų ar neonacių paradu. Net tokių lapkričio 11 d. eitynių riaušininkams Varšuvoje neklijuojamos šios sovietinių politrukų vartotos etiketės. 2013 m. lapkričio 18 d. Rygoje buvo paminėta itin masiškai ir pakiliai – eitynėse su deglais dalyvavo keliolika tūkstančių žmonių, eitynių dalyvius Nepriklausomybės dienos proga prie Laisvės paminklo pasveikino Latvijos prezidentas A. Bėrzinis.

Lietuvoje viskas kitaip. Čia oficialioji Lietuvos istorija dažnai nurašinėjama nuo lenkiškų vadovėlių; jei ir mėginamas savarankiškiau interpretuoti koks istorinis įvykis, jo interpretuotė derinama prie lenkiškosios. Pasak prof. Broniaus Genzelio, jau net kandidatai į istorijos doktorantūrą atrinkinėjami stalininiu principu, skirstant juos į patikimus, t.y. sisteminius, ir nepatikimus, t.y. tuos, apie kuriuos gauta „konfidenciali informacija“, kad kandidatas yra „su nacionalistiniu kvapu“. Tad ir pačius mūsų istorikus jau galima skirstyti į Lietuvos istorikus (su „nacionalistiniu kvapu“) ir istorikus Lietuvoje (su „nelietuvišku kvapu“).

Vasario 16-osios ir Kovo 11-osios eitynes, kuriose dalyvauja ir tautiškai nusiteikusios šeimos su vaikais, ir bolševikiniam režimui priešinęsi senoliai, Lietuvos sisteminė žiniasklaida pateikia bolševikiniu stiliumi – kaip „nacionalistų ir neonacių“ išsišokimą. Vilniuje Kovo 11-osios eitynės Gedimino prospektu jau antri metai oficialiai draudžiamos, todėl jų dalyviai pasijunta kaip sovietmečiu, kaip 1956 m. Vėlinių dieną spontaniški protestuotojai Vilniuje ir Kaune, 1972 m. gegužės mėn. kalantinių demonstrantai Kauno Laisvės alėjoje ar 1987 m. rugpjūčio 23 d. mitinguotojai prie A. Mickevičiaus paminklo Vilniuje. Todėl jau visai sisteminis atrodo kad ir toks „Delfio“ internauto komentaras (kalba netaisyta):

Paskutinis lietuvis 2011 12 14 19:51

As nekur nesikraustau, tiktai ramiai laukiu lietuvos sugrivimo ir galutines lietuvos kompromitacijos ir kasdien su dziaugsmu matau, kad tas arteja. Ramiai, be streso, isitikines kad lietuvos greitas zlugimas neisvengiamas, laukiu kaip cia ateis Lenki¬jos valdzia. Baudziauninku valstybes nereikia uzkariauti, ji patys subyres.

Kaip sakė žinomas patriarchas, „kas gali paneigti?“

Tad ar lauksim, kol dar vienas estas pasakys, jog Lietuvoje karalius yra nuogas? O gal palauksim, kol taip pasakys ir latvis?

Šaltinis: www.alkas.lt

Savanoriškoji krašto apsaugos tarnyba (SKAT)

Akad. Zigmas ZINKEVIČIUS, Vilnius

Akad. Zigmas Zinkevičius

Š. m. sausio 17 d. sukako 23 metai, kai buvo oficialiai įteisinta Savanoriškoji krašto apsaugos tarnyba (SKAT'as), nors šios Tarnybos užuomazgos yra daug senesnės, sieja Sąjūdžio žaliaraiščių, Parlamento gynėjų, laikus. Šių eilučių autoriui teko šiek tiek prisiliesti prie šios organizacijos veiklos jos ankstyvuoju laikotarpiu. Nesileisdamas į istorinį Tarnybos vertinimą (tai padarys istorikai), pasitenkinsiu tik kai kuriais savo atsiminimais.

1994 m. kovo 11 d. lankiausi „Lietuvos aido" redakcijoje pas tuometinį redaktorių Saulių Šaltenį, su kuriuo buvau pažįstamas. Jo tėvas Rapolas Šaltenis – mano klasės auklėtojas, kai karo metais mokiausi Ukmergės gimnazijoje. Apsilankymo pas S. Šaltenį metu redakcijoje vyko tada jau ketvirtuosius metus veikusios SKAT'o organizacijos pasitarimas, kaip reikėtų padėti bolševikiškai nusiteikusių žmonių persekiojamiems kariams-savanoriams. Nuo to laiko teko ir pačiam įsitraukti į SKAT'o veiklą: dalyvavau SKAT'o rengiamose Kūčiose ir Velykų rytmečiuose (daug kartų), organizacijos jubiliejuose, Vasario 16-osios ir Kovo 11-osios dienų minėjimuose ir daugelyje visokių kitokių renginių.

SKAT'o vyrams esu skaitęs daug paskaitų apie baltus ir lietuvių tautos kilmę. Įsiminė paskaitos apie senovės prūsus (kalendoriuje pažymėta 1995 m. vasario 3 d. data), kuršius (vasario 10 d.), žemgalius ir sėlius (vasario 17 d.), latgalius–latvius (kovo 3 d.), apie Lietuvos valstybės pradžią (1994 m. birželio 25 d.).

Bendravimas su SKAT'u tęsėsi ilgą laiką ir dabar man sukelia vien malonius prisiminimus.

Dėl Valstybinės lietuvių kalbos komisijos prie Lietuvos Respublikos Seimo 1997 m. rugpjūčio 28 d. nutarimu Nr. 63 „Dėl Lietuvos vietovardžių sąrašo" pakeitimo ir papildymo

2014 m. sausio 30 d. Nr. N-1 (150), Vilnius

Valstybinė lietuvių kalbos komisija nutaria:

Pakeisti Lietuvos vietovardžių sąrašą, patvirtintą Valstybinės lietuvių kalbos komisijos prie Lietuvos Respublikos Seimo 1997 m. rugpjūčio 28 d. nutarimu Nr. 63 „Dėl Lietuvos vietovardžių sąrašo":

1. Išbraukti iš sąrašo šiuos vietovardžius ir jų variantus:

Aukštaĩčiai – žr. *Aukštaitijà*
Dzūkai – žr. *Dzūkija*

2. Pakeisti šių vietovardžių aprašus ir teikti taip:

Aukštaitijà (2), etn. sr., aukštaičių gyvenama Lietuvos dalis; etnogr. reg.
Dzūkijà (2), etn. sr., dzūkų gyvenama pietrytinė Lietuvos dalis; etnogr. reg.
Suvalkijà (2), Sūduvà (3a), etn. sr., suvalkiečių gyvenama Lietuvos dalis; etnogr. reg.
Žemaitijà (2) // Žemaĩčiai (2), etn. sr., žemaičių gyvenama Lietuvos dalis; etnogr. reg.

3. Įrašyti į sąrašą po eilutės „Mažíeji Pupójai (1), k. Vilniaus r." naują eilutę:

Mažóji Lietuvà (3a), istor. sr., teritorija tarp Priegliaus ir Nemuno žemupių; Lietuvos etnogr. reg.

4. Įrašyti į sutrumpinimų sąrašą po žodžių „etn. sr. – etninė sritis" naują eilutę „etnogr. reg. – etnografinis regionas".

Komisijos pirmininkė
Daiva VAIŠNIENĖ
http://www.vlkk.lt/lit/105145

Dėkojame

Skaitytojams, kurie atsiliepė į mūsų kvietimą ir skyrė lėšas sumokėti spaustuvės darbams

Eva Jankus Gerola
Tadas Stomma
Dainora Juchnevičiūtė – Vaivadienė
Tomas Stanikas Vydūno draugijos vardu
Genoefa Eitmontienė
Tusas Apolinaras Antanas
Rimvydas Girnys
Sigitas Kregždė

Redakcija

Muziejus laikraštyje Nr. 5 (318)

XVIII a. pab. lėkštė, puošta herbais

Lietuvos Lenkijos valstybę (LLV) net 66 metus valdė Saksonijos Vetinų dinastijos valdovai – Augustas II Stiprusis (1697-1733) ir Augustas III (1734-1763). Tikėtasi, kad šlovingos dinastijos, valdžiusios turtingą Saksoniją nuo 1423 metų, atstovai sugebės savo pinigais ir kariuomene užtikrinti Lenkijos bei Lietuvos plėtrą ir saugumą, kartu garantuojant vietos didikų politinę įtaką ir šlėktų laisves. Tačiau Augusto II ambicijos įtvirtinti LLV absoliutinę monarchiją, pasinaudojant sėkmingais ginkluotais žygiais, privedė prie sunkaus ir nesėkmingo kraštui Šiaurės karo (1700 -1721), o apatiškas ir bevalis Augusto III valdymas valstybę visiškai nusmukdė. Didikų politinė anarchija LLV pavertė stipresniųjų kaimynų – Rusijos, Prūsijos ir Austrijos intrigų arena. Po Augusto III mirties LLV valdovu išrinktas „saviškis Piastas" – Čartoriskių atstovas, Rusijos proteguojamas paskutinysis nepriklausomas Lietuvos ir Lenkijos valdovas Stanislovas Augustas Poniatovskis (1764-1795). Tačiau Saksonijos valdovai neapleido vilčių kada nors susigražinti Lenkijos ir Lietuvos sostus. Augusto III vyriausias sūnus Frydrichas Kristijonas, tapęs Saksonijos elektoriumi ant savo pinigų išdidžiai kaldino jungtinį LLV ir Saksonijos herbą, bet mirė tais pačiais 1763 m., kaip ir tėvas. Kitas sūnus, Karolis (1733-1796), trumpai 1759-1763 m. buvęs Kuršo kunigaikščiu, visą likusį gyvenimą laikė save LLV sosto įpėdiniu. Net Augusto III sūnus Klemensas Vencelis, pasirinkęs dvasininko karjerą ir 1765-1802 m. buvęs Tryro arkivyskupu elektoriumi, vyskupystės monetų reverse kaldino Lietuvos ir Lenkijos herbą su Vyčiu ir Ereliu.

Lėkštė, puošta herbais. Neapolis, XVIII a. pab. O. Ševeliovo nuotr.

Saksonijos Vetinų pretenzijų į Lietuvos ir Lenkijos sostus laikotarpį gerai iliustruoja naujas, muziejaus 2013 m. įgytas eksponatas – dekoratyvinė lėkštė su LLV ir Saksonijos heraldika. Lėkštė pagaminta Neapolio karališkojoje porceliano manufaktūroje, įkurtoje 1771 m. Neapolio ir Sicilijos karaliaus Ferdinando IV (1759-1806). Tai rodo lėkštės dugne, po glazūra esantis ženklas – raidė N, vainikuota atvira 5 spindulių karūna. Tokį ženklą (karūnuotą raidę N) manufaktūra naudojo visą 1771-1834 m. laikotarpį. Be ženklo, dugno pakraštyje yra aukso spalvos dažais įrašyti meistro inicialai – S.S. (?) Tiksliau identifikuoti meistro kol kas nepavyko. Manytina, dirbinys pagamintas XVIII a. pab. arba XIX a. pr. Lėkštės centre tapytas daugiaspalvis keturių dalių LLV herbas su Ereliais ir Vyčiais, centre – dviejų dalių Saksonijos herbas, vainikuotas elektoriaus karūna. Virš LLV herbo riterio šalmas, herbo skydas apjuostas plunksnomis, vainikuotas karališka karūna su Lenkijos heraldiniu Ereliu viršūnėje, aplink augalinis ornamentas. Tai klasikiniai karališkosios Meiseno manufaktūros heraldiniai motyvai, o štai lėkštės pakraščio tapybai panaudoti antikinės mitologijos siužetai. Šešiuose siužetuose pavaizduota 17 reljefinių figūrų, šalia antikinių griuvėsių, palmių ir alyvmedžių. Subtiliai ištapytas siužetas, pavaizduotas Kampanijos kalnų fone. Lėkštė yra 200 mm skersmens, jos pakraštys kiek banguotas, puoštas aukso spalvos apvadėliu.

Dekoratyvinė lėkštė su LLV ir Saksonijos herbais yra meniškas, įdomus taikomosios dailės eksponatas, liudijantis XVIII a. pab. - XIX a. pr. Lietuvos, Lenkijos, Saksonijos ir Neapolio persipinančius istorijos vingius.

Muziejininkas Salius Zalys

Eksponatus pamatysite „Sakralinio meno" ekspozicijoje, Kęstučio g. 4, Trakuose, Pusiasalio pilies teritorijoje buvusio Dominikonų vienuolyno koplyčioje. Darbo laikas: 10-18, trečiadienis-sekmadienis.

Muziejus laikraštyje Nr. 6 (319)

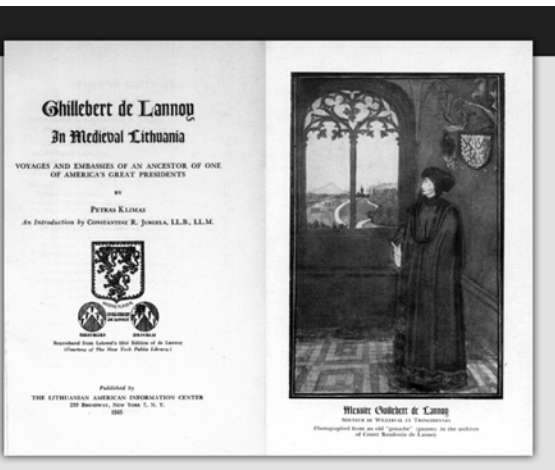
Žilibero de Lanua kelionės į Lietuvą

2014 m. pradžioje sukanka 600 metų, kai Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje lankėsi Žiliberas de Lanua (Chillebert De Lannoy, 1386-1462).

Jis buvo flamandų kilmės keliautojas, diplomatas ir riteris, drauge su dviem savo broliais priklausęs Aukso Vilnos ordinui. Būdamas vos 13 metų, jis jau dalyvavo Anglijos ekspedicijose ir kovėsi Ričardo II (1367-1400) pusėje prieš Henriką VI Lankasterį (1421-1461). 1410-1411 m. kariavo Ispanijoje, o 1413 m. pradžioje atvyko pas kryžiuočius kariauti su „laukiniais" lietuviais. Lietuvoje jis atsiduria 1413 m. pabaigoje, ir keliauja po jos teritoriją iki 1414 m. pavasario.

Apie Žilibero de Lanua asmenį ir jo viešnagę Lietuvoje išsamiai rašo Petras Klimas (1891-1969) savo knygoje „Chillebert de Lannoy In Medieval Lithuania. Voyages And Embassies Of An Ancestor One Of America's Great Presidents" (Žiliberas de Lanua Viduramžių Lietuvoje. Kelionės ir ambasados. Vieno iš didžiųjų Amerikos prezidento protėvių). Šis išsamus rašinys, išleistas atskiru leidiniu, saugomas Trakų istorijos muziejaus raštijos rinkinyje. Tai – 96 puslapių iliustruotas mokslinis veikalas anglų kalba, išleistas 1945 m. Niujorke, Amerikos lietuvių informacijos centro. Tuo metu šio leidinio kaina buvo 1 JAV doleris. Leidinys paremtas Lietuvą liečiančiomis ištraukomis iš „Voyages et Ambassades" nuorašo, prieš II Pasaulinį karą buvusio Karališkoje Briuselio bibliotekoje. Leidinio įžangą parašė bei vertė į anglų kalbą Konstantinas Rudaminas Jurgėla (1904-1988). Įžangoje pateikiami trumpi duomenys apie Vytauto Didžiojo laikų Lietuvą, knygos autorių bei vystoma Amerikos prezidento Franklino Delano Ruzvelto (1882-1945) kilmės iš Lanua giminės teorija.

Knygos autorius pateikia ne tik Lietuvos valstybės aprašymus diplomato

P. Klimo leidinio titulinis puslapis ir iliustracija. Niujorkas, 1945 m.

ir keliautojo akimis, bet ir apibūdina atskiras pilis bei miestus: Vilnių, Trakus, Klaipėdą, Punią, Birštoną, Alytų ir kt. Įdomiai keliautojas apibūdina mūsų šalį. Lietuva – kraštas, kurio didžioji dalis negyvenama, pilna ežerų ir didelių miškų. Išvykęs iš Vilniaus, Žiliberas de Lanua pasuko į Prūsus ir važiavo keliu, kuris vedė per Lietuvos Kunigaikštystę. Pirmiausia pasiekė vieną labai didelį Lietuvos miestą, vadinamą Trakais, skurdžiai apstatytą vien tik mediniais namais ir visai neaptvertą. Yra ten dvi pilys, kurių viena labai sena medinė, apsupta pylimo iš rastų ir velėnų. Senoji pilis stovi kitoje ežero pusėje, atviroje vietoje. Antra pilis stovi vidury kito ežero, per patrankos šūvio atstumą nuo senosios. Ji yra visai nauja, pastatyta iš plytų prancūzų pavyzdžiu. Aprašomi ir miesto gyventojai: Trakų mieste ir aplinkiniuose kaimuose labai daug totorių, kurie gyvena giminėmis, yra tikri „saracėnai", visai nežinantys Jėzaus Kristaus tikėjimo ir turi savo atskirą kalbą, vadinamą totorių. Tame mieste gyvena vokiečių, lietuvių, rusų ir labai daug žydų. Kiekviena tų genčių turi savo atskirą kalbą. Trakai priklauso kunigaikščiui Vytautui. Jie yra nuo Vilniaus už septynių mylių. Trakų mieste yra aptvertas žvėrynas. Jame laikomi visokių rūšių laukiniai žvėrys ir medžiojami gyvuliai, kurie veisiasi miškuose, kaip antai: laukiniai jaučiai, vadinami stumbrais, taip pat dideli arkliai, vadinami mulais, ir kiti, vadinami briedžiais. Yra ten laukinių arklių, meškų, šernų, elnių ir kitokių gyvulių.

Žiliberas de Lanua per savo karjerą kaip derybininkas ar su diplomatinėmis misijomis įvairių valdovų siunčiamas viešėjo ne tik Europos žemėse, bet lankėsi ir Lenkijos karalystėje, Maskvos Didžiojoje Kunigaikštystėje, LDK lankėsi net du kartus – 1414 m. ir 1421 m. Tais pačiais 1421 m. Anglijos karaliaus Henriko V (1387-1422) buvo nusiųstas į Palestiną, ištirti, ar įmanoma atkurti Izraelio karalystę, paliko atsiminimus apie keliones po Siriją ir Egiptą.

Istorijos skyriaus vedėja
Alvyga Zmejevskienė

Eksponatus pamatysite „Sakralinio meno" ekspozicijoje, Kęstučio g. 4, Trakuose, Pusiasalio pilies teritorijoje buvusio Dominikonų vienuolyno koplyčioje. Darbo laikas: 10-18, trečiadienis-sekmadienis.

Vytauto Landsbergio kalba TS-LKD Tarybos posėdyje

Prof. Vytautas LANDSBERGIS

V. Landsbergis

Andrius daug ką pasakė – ir labai aiškiai, ir truputį vienpusiškai. Bandysiu papildyti, primindamas, kad ne vien tie, kurie valdžioje, yra kalti dėl įvairių negerų dalykų. Mes turime nepamiršti ir savo atsakomybės ir už ankstesnį laiką, ir kai kada už dabartinį elgesį. Jeigu būtų nuolatinis monitoringas mūsų partijoje, vertinantis ir balsavimus Seime ir visokias kitokias akcijas, net ne akcijas, o pasisakymus, kurie ne visada yra patys geriausi, tai mažiau klaidų darytume. Viena mūsų yra polinkis į abejingumą ir visų negerovių priskyrimas politiniams oponentams. Kitaip sakant, jeigu jų nebūtų, arba jeigu mes įstengtumėme juos nušluoti, tada jau Lietuva klestėtų, mūsų valdoma. Tą labai lengva pajusti, todėl tokių klaidų nedarykime.

Apskritai kai kalbame apie padėtį, tai bet kuri padėtis neturi ribų. Yra viso pasaulio padėtis, o pasaulis labai problemiškas. Pasaulis galėtų dažniau susimąstyti, ar jis apskritai nori išlikti ir kaip jis gyvens po šimto metų. O šiaip jau padėtis turėtų būti matoma tam tikrais koncentriškais ratais. Lietuva yra arčiausiai, mes patys esame Lietuva, jos dalis. Ir Lietuva yra dalis mūsų atsakomybės. Mūsų veiklumas ar neveiklumas, mūsų teisingas ar besiblaškantis ir prieštaringas sprendimas, visa tai turėtų būti mūsų svarstymų dalis galimai kuo dažniau, nebijant panagrinėti padėties, įskaitant mūsų vaidmenį toje padėtyje. Kad ir čia ką tik paminėtas pavojingasis referendumas, kuriame galų gale Konstitucinis Teismas pasakė tai, ką mes bandėm sakyti ir anksčiau,o referendumo šalininkai bandydavo kaip nors išsisukinėti, esą čia ne taip , ne prieš Europos Sąjungą. Aišku, kad tai prieš Europos Sąjungą, prieš mūsų sutartį. Kitaip sakant, mes pažeidžiame sutartį, juk net propagandistai bandydavo sakyti: „tai dar neaišku ar mus išmes, gal neišmes iš Europos Sąjungos, gal baus kaip nors kitaip.“ Būsim vis tiek apsijuokę, būsim žeminami, neteksime tam tikrų Europos Sąjungos paramos būdų; o tai ne vien finansinė parama, bet ir politinė parama, politinė apsauga mūsų nestabilioje, gana trapioje geopolitinėje situacijoje. Tad mums numoti ranka ar mus remia, ar mus gerbia Europos Sąjunga, būtų savižudybė. Aš esu sakęs anksčiau, galbūt partijos dokumentuose tai yra, galų gale tai pasakė ir Konstitucinis Teismas, nes ko gera draugas Z.Vaigauskas bus prispaustas pripažinti tuos nevykusius parašus, kad jų kaip ir netrūktų. Bet ar tai tokia fatališka padėtis, kad po to einame į visuotinio populistinio referendumo riziką, kuri atvertų duris neribotiems lengvai skelbiamiems referendumams bet kokiu klausimu, o tada kitos valdžios struktūros darytųsi net mažai reikalingos. Kas ten iš tos Vyriausybės ar iš to Seimo, jeigu galima parinkti parašų ir viską pakabinti su klaustuku, ką jie ten svarsto. O čia gal Tauta pabalsuos, Tauta rašoma iš didžiosios raidės. Toks naujas altorius jau statomas, nors kaip žinome, pusė Lietuvos gyventojų neina į rinkimus ir nebalsuoja. Čia brandos stoka, tuo turėtumėm rūpintis, nes čia irgi yra mūsų atsakomybė, kad žmonės nebūtų nusivylę politika apskritai, kad nebūtų nusivylę visais politikais. Mes turėtume būti tie, kuriais mažiau nusiviliama ir kurie gali parodyti skirtumą: kodėl reikia palaikyti tam tikrą kryptį ir kodėl verta eiti į rinkimus ir balsuoti ir apginti padėtį savivaldybėse, sakysim Rytų Lietuvoje, ir Vilniuje ir kitur, žinoma, ir Seime. Rinkimai į Europos Parlamentą turi veikiau simbolinę ir prestižo reikšmę, kuo pasitiki rinkėjai Lietuvoje – tie rinkėjai, kurie apskritai ateina balsuoti, nes kiti, kurie moja ranka į viską, tai net neaišku apie ką reiktų kalbėti.

Tad štai tas dualizmas, referendumo klasta yra įvardinta: kad tai referendumas prieš mūsų buvimą Europos Sąjungoje. Ir dabar tegul ten ponas Šliužas su Paleckiu ir Panka ginčijasi su Konstituciniu Teismu, kad jie už Europos Sąjungą. Taigi aiškumas nors vienu klausimu, bet jis mums primena, kad tų klausimų yra daug ir grėsmės yra ne tik išorinės, jos labai aiškios, dažnai įvardijamos, bet ir bandomos suniekinti: „Ai, jūs vis bijote Rusijos!“ Na, pažiūrėkim ką Rusija daro, ką daro Gruzijoje, Ukrainoje? Ar verta “bijoti” tokių veiksmų, gal neverta, gal tai „fain“? Tegul taip daro ir su mumis, tegul ateina, prievartauja, paperka, sujaukia, o ko čia bijoti? Gal bus gerai po tokiu šeimininkų kaip ponas Putinas? Geras vyras, ar ne? Šią propagandą mes matome ir ji dabar atvira. Rusijos dabartinė valdžia atvirai antidemokratinė, atvirai antieuropietiška. Kažkada buvo žaidžiama prieš Ameriką, bet atskiriant Europą kaip geresnę – gal bus mūsų dujų satelitė, prisitrauksim ją per berluskonius ar per šrioderius ir gerai bus mums su tokia Europa. Dabar Europa nepateisino pono Putino vilčių ir net pabandė nuskriausti Rusiją viliodama tokias, Rusijos požiūriu, nestabilias gretimas valstybes, kurios tartum gali būti suvedžiotos. Ir jas apsaugoti nuo Europos reikia naudojant ekonominę ar net diversinę, smurtinę jėgą. Tas aiškumas yra atėjęs. Laikomės kartu, tad savų, Lietuvos žmonių tarpe turime nebijoti kalbėti aiškiai ir toliau laikytis, kad Europa yra mūsų atrama, mūsų vertybė, o mes – jos dalis. Ir puldinėjimai visokie, netiesioginiai per referendumus ar tiesiogiai niekinant kokius Europos trūkumus arba silpnybes, – čia turime matyti visumą.

Už Europos padėtį, jos ateitį, taip pat yra dalis mūsų atsakomybės. Mes turime ten ką veikti. Ir Europos Parlamente, į kurį dabar kelsime ir rinksime kandidatus, irgi yra kas veikti, tik žmonėms per mažai aiškiname, čia yra mūsų neveiklumas. Viena mūsų partija visko neišaiškins, bet mūsų partija galėjo padaryti daugiau, kad susivoktų būsimas rinkėjas, kuris turėtų rūpėti ne vien kaip rinkėjas, o kaip Lietuvos ir Europos pilietis, suprantantis reikšmę, kad mes esame Europoje. Tai yra gerai, o kad mes stengiamės gerinti Europą, tai irgi yra gerai. Tai irgi mūsų misija. Toli gražu nesame tobuli ar kokie mokytojai visiems europiečiams, bet kai kur mūsų patirtis ir principingumo likutis yra reikalingi – nuskamba ir turi reikšmės. Taip tuose koncentriniuose ratuose jau yra ir Lietuva, ir mūsų partija.

Reikia suvokti, kad ir partijoje vyksta tam tikri pokyčiai bet pasirinkimai, partija keičiasi ir gali dar labiau keistis. Aš matau buvusią, dar tebejuntamą vertybinę, idealistinę kryptį, bet matau ir vis stiprėjančią pragmatinę, karjeristinę ar dar kokią nors partijos vidinių sumaiščių ir makalynių kryptį. Galbūt tai neišvengiami dalykai, bet reikia juos matyti ir įvardinti. Mano tokia lemtis, kad aš vis imu ir ką nors įvardinu.

Antrasis mūsų problemų ratas aplink Lietuvą, tai yra „už jūsų ir už mūsų laisvę“. Geriau sakyti pirmoje vietoje „už jūsų“, nes jūsų laisvė yra mūsų laisvės garantas. Mes taip tiesiog rūpindamiesi kitais, paslapčiomis, pragmatiškai rūpinamės ir savimi. Ir kažkada skelbdami savo laisvę matėme ją kaip pavyzdį ir paskatinimą kitiems. Dabar Ukraina yra toks artimas, jaudinantis pavyzdys, o jos likimas dar tikrai neaiškus. Dar neaišku, ar Maidanas negali būti paverstas 1905 metų „Dvorcovaja ploščiad“ su masinėmis skerdynėmis ir visiškos diktatūros įvedimu Ukrainoje, bent bandymu tai įvesti, kad ne tik nomenklatūros ir visų blogų jėgų valdžia būtų išsaugota, bet kad ir Ukraina naiviai mąstančio europiečio akyse būtų sukompromituota. Tartum tai Ukraina ateitų, iššudytų savo protestuotojus, savo demokratijos kovotojus. Matai, Ukraina atėjo, iššudė, tai mes daugiau su Ukraina nė nekalbame, nusigręžiame nuo jos amžiams. To norėtų ponas Putinas, ukrainiečiai pakankamai tai supranta, bet jie karšto būdo žmonės, yra radikalių organizacijų, kurios nori muštis, arba jų tarpe yra infiltruotų veikėjų, kurie ragina eiti muštis – tegul arba jie mus ištratina, arba mes juos! Čia kaip tik Kremliaus scenarijus. Tai visos Europos ateitis ir tuo pačiu mūsų atsakomybė ten esant, jokiu būdu ne bėgant, nes suprantam, kas už to slepiasi. Reikia joje būti ir aiškinti tuos dalykus, kurie mūsų supratimu yra nukrypimai, kraštutinumai į neatsakomybę. Galų gale ir išlikimo vertybių saugojimą, o tarp jų bemaž pirmoji yra šeima. Europa yra demografiškai nusilpusi ir tartum nenori gyventi. Bet ar Lietuva nori gyventi, man nėra aišku. Apie tai reikia be baimės kalbėti garsiai. Man atrodo, kad tai nėra pesimizmo skleidimas. Tai signalas. Būtent signalas – nemiegokim ir nekiškim galvos po priegalviu. Kas gali pasakyti, jeigu ne mes, nes kiti bijos – o, mes čia neteksim balsų, suerzinsim kokius nors miegančius, tai jie tikrai už mus nebalsuos… O mes kalbam, kas reikalinga.

Yra ir didelis globalus dalykas – ekonominė civilizacija. Aš bandau apie tai kitur kalbėti kaip balsas tyruose, bet galiu pasakyti ir čia. Ar nevažiuoja visas bendras pasaulinis reikalas klaidingais bėgiais? Mes nieko naujo negirdime aplinkui svarstant, ar tai būtų Amerika, Europa ar pasauliniai dalykai – tik ekonomika, ekonomika, ekonomika… Marksistai, visi marksistai. Ir niekas nepasako – nejau gyvenimas tai ekonomika? Ar tik ekonomika? Ar ekonomika pirmoje vietoje? Mes prisiklausėm to per bolševikmetį iki begalybės vis pasiteisinant, kodėl kitose srityse blogai. Blogai žmogiškumas, blogai kulturoj, blogai dvasingumas. Tai tą darysim vėliau, vėliau, mat pirmiau reikia pamaitinti žmogų, pirmiau reikia jį aprengti. Šita primityvaus materializmo demagogija tebegyva. Ne tik Lietuvoje, nes visa Europa yra kažkokia postsovietinė. Matykime tai. Kai kada pagalvokime, ar patys nesame apsvaigę pirmiausiai kalbėdami – kaip gi mums pataisyti ekonomiką. Neva tada jau viskas bus gerai, o kokioje padėtyje yra žmonių dvasia, jų noras gyventi, jų sugebėjimas džiaugtis gyvenimu ne tik per kišenę? Va, įdėsim dešimt litų į kišenę, ir visi bus laimingi. Nieko panašaus, pusė jų nueis nusipirkti svaigalų, atsiprašau Tautos didžiąja raide. Realybė yra truputį kitokia, negu tų susitelkusių į pseudopatriotines organizacijas. Mes būkime realūs patriotai, žadinkime miegantį lietuvį ir ne tik lietuvį. Aš ukrainiečiams sakiau- pasiekit, kad jūsų rusakalbiai būtų ukrainiečiai, – štai rusiškai kalbantis ukrainietis, totorius ukrainietis, kad visi pasijustų ukrainiečiai, tada jūs išliksite, išlipsite iš tos skylės, į kurią jus įgrūdo sovietizmas. Tad mes apie tai irgi turime galvoti ir būtent šitaip. Nors mūsų vietiniai lenkų veikėjai, kai kuriuos ir rusų veikėjus prisivilioja, elgtųsi ir bjauriai ir nemandagiai ir nekultūringai, turime matyti, kad ir jie mūsų žmonės. Visi kartu tempiam naštą ir turim vieni kitiems padėti, o padėti, tai nebūtinai muštis tarpusavyje ar spirti į užpakalį. Štai keli mano samprotavimai.

Šaltinis: http://www.landsbergis.lt/

J. E. LR Prezidentei Daliai Grybauskaitei
LR Seimo Pirmininkei Loretai Graužinienei
LR Ministrui Pirmininkui Algirdui Butkevičiui
LR Krašto apsaugos ministrui Juozui Olekui
LR Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto pirmininkui Artūrui Paulauskui

Mes, žemiau pasirašę Lietuvos Respublikos piliečiai, matydami nevaržomai besitęsiančią antivalstybinę ardomąją ir valstybę žeminančią Lietuvos lenkų rinkimų akcijos (LLRA) veiklą, pareiškiame:

šiurkščiai pažeidus Lietuvos Respublikos Seimo Rinkimų įstatymą ir LLRA neteisėtai tapus parlamentine partija bei šalį valdančios partijų koalicijos dalyve, Lietuvos valstybei ir valdžiai vis keliami nauji tautinę ir pilietinę nesantaiką kurstantys provokaciniai reikalavimai peržengė bet kokias ribas ir negali būti toliau ignoruojami;

pastaruoju metu LLRA partijos narių daromi vieši veiksmai bei pasisakymai paniekino už Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę 1991 m. sausio mėnesį kovojusiųjų ir žuvusių žmonių atminimą;

Pietryčių Lietuvos rajonuose LLRA skatinama ir palaikoma vietovardžių ir gatvių pavadinimų rašybą reglamentuojančių teismo sprendimų, įstatymų bei Lietuvos Respublikos Konstitucijos nuostatų ignoravimo praktika pamina ir tarptautiniu mastu diskredituoja Lietuvos, kaip teisinės ir demokratinės valstybės, statusą;

LLRA atstovai Seime ir Europos Parlamente nuolatos meluoja apie teisinę padėtį Lietuvoje, teigdami, jog „persekiojama už kalbėjimą gimtąja kalba“, kartodami kaltinimus „diskriminacija“, „tarptautinės teisės pažeidimais“ ir kitais veiksmais, kurių negali pagrįsti ir nepagrindžia konkrečiais galiojančios Lietuvos ar tarptautinės teisės pažeidimais, tuo prieš tarptautinę bendruomenę niekindami Lietuvos, kaip demokratinės valstybės, vardą;

LLRA atstovai per savo vadovaujamų savivaldybių valdomas įstaigas privaloma tvarka iš Pietryčių Lietuvos savivaldybių gyventojų renka pinigus LLRA proteguojamų savivaldos pareigūnų piktybiškais ir neteisėtais veiksmais (Konstitucijai prieštaraujančių dvikalbių gatvių pavadinimų nenukabinimu nuo savivaldybės teritorijoje esančių pastatų) gautoms baudoms apmokėti;

Įteisinus LLRA reikalavimus neribotam laikui atidėti suvienodinta lietuvių kalbos valstybinį egzaminą visų šalies mokyklų abiturientams valstybinę kalbą gerai mokantys šalies moksleiviai tapo diskriminuojamais ne tik stojant į aukštesnės pakopos lavinimo įstaigas, bet ir šalies darbo rinkoje.

Būdami įsitikinę, kad LLRA kurstoma tautinė nesantaika kenkia geriems dvišaliams Lietuvos ir Lenkijos valstybių santykiams, bei tuo, kad nei Lietuvos piliečiai, nei Lietuvos vyriausybė neturi būti paversti antivalstybinių LLRA užgaidų įkaitais, o lenkų tautybės Lietuvos piliečiai – šios partijos nuolatos manipuliuojama mase, reikalaujame:

- *Pašalinti LLRA partiją iš dabartinės valdančiosios koalicijos.*
- *Valstybės gynimo taryboje įvertinti ir adekvačiomis teisinėmis priemonėmis užkardyti prieš Lietuvos Respubliką nukreiptą ardomąją LLRA veiklą.*
- *Panaikinti jos atstovų neteisėtai įgytus LR Seimo narių įgaliojimus ir LLRA kaip legaliai veikiančios antivalstybinės politinės partijos juridinį statusą.*

Parašai:

Jonas Gediminas Punys, Vidas Morkūnas, Daiva Tamošaitytė, Regimantas Tamošaitis, Vytautas Radžvilas, Jonas Užurka, Linas Virginijus Medelis, Vytautas Paulaitis, Stasys Babonas, Jonas Jasaitis, Leonas Milčius, Rasa Jatkevičienė, Dovile Rožėnienė, Zigmas Zinkevičius, Kęstutis Dubnikas, Vytautas Daujotis, Edvardas Čiuldė, Petras Naraškevičius, Arūnas Bingelis, Jonas Mickevičius, Romas Pakalnis, Vytautas Miliukas, Eglė Kazlauskienė, Antanas Tyla, Romualdas Grigas, Eugenijus Jovaiša, Bronislovas Kuzmickas, Kazys Saja, Kazimieras Garšva, Arvydas Janulaitis, Romualdas Ozolas, Bronslovas Genzelis, Paulius Stonis, Alvydas Butkus, Romas Batūra, Stasys Malkevičius, Algirdas Patackas, Algirdas Degutis, Algirdas Endriukaitis, Nijolė Sadūnaitė, Julius Šalkauskas, Irena Vasinauskaitė, Alfonsas Svarinskas, Jonas Vilimas, Viktoras Gerulaitis, Mindaugas Kubilius, Romas Gudaitis, Bronius Leonavičius, Jonas Mikelinskas, Arvydas Juozaitis, Klemas Inta, Stasys Kašauskas, Vidmantas Povilionis, Juozas Algimantas Krikštopaitis, Vytautas Sinica, Aušra Jurevičiūtė, Danas Kaukėnas, Vytenis Rimkus, Rimantas Gorys, Vaclovas Bagdonavičius, Živilė Makauskienė, Antanas Buračas.

Pakalbėjimai Kauno karininkų ramovėje apie Lietuvos prezidentus

Petras GIRDZIJAUSKAS, Laisvės kovų dalyvis

Tęsinys. Pradžia Nr. 2

Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdžio Deklaracija, parengta Balandiškėse

Bendraudamas su V. Šniuoliu-Vitvyčiu išsiaiškinau, kad kol vadas buvo intensyviai gydomas, kiti suvažiavimo dalyviai diskutavo Deklaracijos tekstą, kad daugiausiai rengiant tekstą prisidėjo mokytojai Ramanauskas ir Šibaila (tada galutinai paaiškėjo, kad Vanagas ir Faustas tikri partizanai), o jis Deklaraciją spausdinimo mašinėle išspausdino Sajų sodybos gyvenamajame name. Tiedu tekstą patikrino, ištaisė klaidas. Deklaracijos pasirašymas buvo atidėtas Vasario 16-osios šventei. Pasirodo, ir darbas rašomąja mašinėle tuomet buvo vertybė. Retas tokį darbą tegalėjo atlikti. (J. Žemaitis-Vytautas dalyvavo pasitarimuose su JKA vadu Šilu, priimant fiktyviosios BDPS vadą Markulį greta Batakių geležinkelio stoties ūkininko sodyboje, nors šis veržėsi į apygardos štabą. Tik vėliau paaiškėjo, kad jis provokatorius. Tuo metu vyko visiška analogija su Markulio atvykimu į JK apygardą. Vietoj apygardos štabo buvo pasirinkta S. Sajaus sodyba Balandiškėse. Tada dar nebuvo žinoma kas tie Vanagas ir Faustas, todėl apygardos štabo durys visiems buvo užvertos.)

Sodybos šeimininkas akylai stebėjo, ar netoliese nėra jokio priešo judesio ir apie padėtį nuolat informavo Ralį. Vado sveikata pamažu taisėsi, jis savo veikla prisidėjo prie kitų suvažiavimo dalyvių diskutuojamų klausimų.

Partizanų vadų perdislokavimas iš Balandiškių į Minaičius

Vasario 9-osios vakarop S. Sajus pastebėjo atokiau Balandiškių judant okupantų kariuomenę. Gauti pranešimai ir iš kitų žvalgų. Nakčia partizanų vadus V. Šniuolio-Ralio apsaugos būrys perdislokavo iš Balandiškių į Minaičių kaimą, į apygardos štabo slėptuvę. Kai kurie istorikai vasario 10-ąją nurodo kaip suvažiavimo pradžią. Partizanų vadai toliau tęsė suvažiavimo darbą apygardos štabo bunkeryje, gerokai sunkesnėmis sąlygomis nei Balandiškėse.

Partizanų vadai pasirašo LLKS Deklaraciją, suteikiančią J. Žemaičiui-Vytautui prezidentinius įgaliojimus, LLKS prezidiumas suteikia jam generolo laipsnį

Čia suvažiavimo dalyviai Vasario 16-ąją pasirašė Deklaraciją su teiginiu, kad LLKS prezidiumo pirmininkas iki susirenkant Seimui tampa Lietuvos prezidentu, skiria laikinąją vyriausybę ir organizuoja demokratinius rinkimus į Seimą. Po to grąžina įgaliojimus įstatymų nustatyta tvarka. Suvažiavimas apsvarstė daug tuo laikotarpiu aktulių klausimų, patvirtino Vytauto paruoštus normatyvinius dokumentus, jį įpareigojo tęsti dokumentų ruošimą, patvirtino Atsišaukimą į Tautą ir kovotojus, kitus dokumentus. Suvažiavimas baigė darbą vasario 22 dieną.

Ordinai už partizanų vadų perdislokavimą, aprūpinimą ir apsaugą suvažiavime

J. Žemaitis-Vytautas ypač vertino patikimą suvažiavimo vadų apsaugą, ypač juos perdislokuojant, nes tai lėmė sėkmingus suvažiavimo rezultatus. Jis turėjo karčios patirties, kai būdamas Jungtinės Kęstučio apygardos delegacijoje vyko į Tauro apygardos organizuotą BDPS vadų suvažiavimą. Pakeliui, susidūrus su čekistais, delegatas P. Bartkus buvo sužeistas, reikėjo jį gabenti gydyti. Delegacija buvo išblaškyta, numatyti tikslai nebuvo pasiekti.

J. Žemaitis-Vytautas už sėkmingą suvažiavimo darbo organizavimą, patikimą apsaugą darbo metu ir perdislokuojant partizanų vadus iš Balandiškių į Minaičių kaimą Viktorą Šniuolį ir Stasį Sajų apdovanojo trečiojo laipsnio Vyčio Kryžiaus ordinais ir įpareigojo toliau tęsti apsaugą ir aprūpinimą pasikeitusiomis sąlygomis.

Aprūpinimas tapo sudėtingesnis, nes dauginimo aparatūra ir kitos priemonės buvo S. Sajaus sodybos slėptuvėje. Dokumentų srautas nenutrūko. Juos reikėjo padauginti iki išvykstant vadams į jų dislokacijos vietas. Judėjimas tarp Minaičių ir Balandiškių turėjo išlikti nepastebimas.

Antroji suvažiavimo dalis vyko sklandžiai. Buvo vaisingesnė, nes J. Žemaičio sveikata pagerėjo. Jis aktyviai įsitraukė į darbą, privertė ir kitus suktis greičiau.

Čekistai nepastebėjo partizanų aktyvumo, todėl patys per šalčius ir pūgas tūnojo savo buveinėse. Susidūrimų išvengta. Pasibaigus suvažiavimui partizanų vadus apsaugos būrys aprūpino suvažiavimo dokumentais, palydėjo po vieną atskirai, perduodamas ryšininkams palydėti iki jų dislokacijos zonos.

Apsaugos būrio vadą Viktorą Šniuolį, už patikimą antros suvažiavimo dalies partizanų vadų apsaugą ir aprūpinimą nevėluojant suvažiavimo dokumentais, J. Žemaitis-Vytautas apdovanojo antruoju, trečiojo laipsnio Vyčio Kryžiaus ordinu. Tokiu pat ordinu buvo apdovanotas ir sodybos šeimininkas Miknius. J. Žemaitis-Vytautas ypač vertino suvažiavimo medžiagos padauginimą laiku (ypač Deklaracijos), todėl V. Šniuolį- Ralį apdovanojo Vyčio Kryžiaus ordino medaliu.

Aukščiausiu apdovanojimu, antrojo laipsnio Vyčio Kryžiaus ordinu, Viktorą Šniuolį-Ralį J. Žemaitis-Vytautas įvertino už išnešimą iš mūšio lauko sužeistą bendražygį. Kito tokio tauraus didvyrio man neteko sutikti, todėl jo liudijimu dėl partizanų vadų suvažiavimo netikėti būtų nepadoru.

J. Žemaitis-Vytautas vadovauja LLKS prezidiumo veiklai ir gynybos pajėgoms

Sėkmingai sukurta centrinė vadovybė privalės baigti kurti jos statutą ir kitus lydinčius dokumentus. Partizaninis karas vis intensyvėjo. Okupantų spectarnybos taikė vis klastingesnius ir niekšiškesnius kovos metodus. Partizanų vadovybei reikėjo surasti nemažiau išradingas atsakomąsias priemones. Ta našta gulė ant vadovybės pečių. Nuolatinės vadų žūtys kėlė rūpestį kaip surasti naujų vadų, kaip pakeisti gynybos struktūras, kad kova būtų efektyvi ir mažiau nuostolinga tautai.

Per pirmąją partizanų išrinkto Lietuvos prezidento kadenciją (ketverius metus) liko gyvi tik du LLKS Deklaracijos signatarai: J. Žemaitis-Vytautas ir A. Ramanauskas-Vanagas, kiti žuvo. J. Žemaitis-Vytautas visą savo kovos laikotarpį praleido Jūros ir Karaliaus Mindaugo srityse, todėl nutarė 1951–1952 m. žiemą praleisti Nemuno srityje. Pakeliui dėl nesėkmių jį ištiko mikroinsultas ir beveik metus sunkiai sirgo Šimkaičių miško partizano Palubecko slėptuvėje, o 1953 m. gegužę okupantų spectarnybos jį paėmė nelaisvėn.

L. Berija pripažįsta J. Žemaitį-Vytautą Lietuvos prezidentu

Beveik tuo pačiu metu, 1953 m. gegužės 26 d., tuometinis galingiausios imperijos valdovas Lavrentijus Berija pareiškė: „Lietuvos pogrindžiui vadovauja buvęs buržuazinės Lietuvos kariuomenės kapitonas J. Žemaitis, pogrindyje išrinktas Lietuvos prezidentu“.

1953 m. birželį kariniu lėktuvu J. Žemaitis-Vytautas, Lietuvos prezidentas, buvo atskraidintas į Maskvą.

Birželio 25 d. L. Berijos kabinete įvyko imperijos valdovo L. Berijos ir Lietuvos prezidento J. Žemaičio pokalbis, trukęs valandą, kurio turinys nežinomas.

1953 metais birželio 26 dieną per SSRS vyriausybės prezidiumo posėdį maršalas Maskolenka Lavrentijų Beriją nušovė. (Krasnopevcevo, antrojo SSRS komjaunimo sekretoriaus, tuo metu gyvenusio Maskvos vyriausybiniame rezervate, kuriame sklandė visos tuometinės šiurpios Kremliaus paslaptys, duomenys.)

Oficiali versija – suimtas, kaltinamas, teisiamas...

Prezidentas Jonas Žemaitis buvo sušaudytas Maskvoje, Butyrkose, 1954 metais lapkričio 26 dieną.

Pabaiga

Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro informacija apie 1949 m. Lietuvos partizanų vadų suvažiavimo ir Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio Tarybos Deklaracijos pasirašymo vietą

Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras (LGGRTC), reaguodamas į viešojoje erdvėje laikas nuo laiko pasirodančią klaidingą informaciją, esą visos Lietuvos partizanų vadų suvažiavimas 1949 m. vasarį vyko Radviliškio rajono Balandiškio kaimo Sajų sodyboje, dar 2013 m. pavasarį išplatino pareiškimą, kuriame pateikė istorinių tyrimų išvadas, paneigiančias bet kokias prielaidas, kad Sajų sodyboje 1949 m. vasarį galėjo susitikti Lietuvos partizanų vadai ir planuoti joje pasirašyti Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio (LLKS) Tarybos Deklaraciją. Deja, šiais metais, rengiantis minėti Deklaracijos 65-ąsias metines, spaudoje ir vėl pasirodė straipsniai, teigiantys, kad Lietuvos partizanų vadų suvažiavimas prasidėjo Balandiškio kaime ir ten parengta minėtoji Deklaracija. Todėl LGGRTC, nenorėdamas, kad būtų suklaidinti „Vorutos“ skaitytojai, dar kartą primena istorikų atlikto tyrimo išvadas. Remdamiesi išanalizuotų rašytinių šaltinių, filmuotų atsiminimų ir archeologinių tyrimų visuma LGGRTC specialistai nustatė, kad Lietuvos partizanų vadų suvažiavimas 1949 m. vasario 10–20 dienomis vyko Prisikėlimo apygardos štabo bunkeryje, kuris 1948 m. rudenį buvo įrengtas Radviliškio rajono Minaičių kaimo Miknių sodyboje. Minimuose šaltiniuose yra užfiksuotas partizanų vadų maršrutas, kuriuo jie pasiekė Prisikėlimo apygardos štabo bunkerį: partizanai į Minaičius atėjo iš Jaugelių kaimo, kuris buvo už 8–10 km, kelionėje užtrukę vieną naktį. Jei jie būtų iš Jaugelių kaimo užsukę į Balandiškį, kelias būtų pailgėjęs 12 kilometrų. Žinant, kad Jonas Žemaitis sirgo ir ėjo lėtai (per naktį nueidavo ne daugiau kaip 10 km), partizanai nebūtų spėję tokio kelio įveikti per vieną naktį. Kita vertus, partizanai nebūtų rinkęsi Balandiškio kaimo Sajų sodyboje ir dėl konspiracinių sumetimų. Sajų sodyba yra atviroje vietoje ant kalniuko. MGB kariuomenei ir stribams ėmus siausti sodybą, vargu ar partizanai galėjo planuoti pasitraukti atvirais laukais. O jokio bunkerio, kuriame jie būtų galėję pasislėpti, Sajų sodyboje tuo metu dar nebuvo – jis įrengtas tik tų metų rudenį. Kamara, įrengta gyvenamajame name, kratos metu būtų nesaugi ir lengvai aptinkama. Be to, rizika, kad sodyboje gali įvykti krata, taip pat buvo kur kas didesnė Balandiškyje, nei Minaičiuose. Stanislovas Sajus – buvęs Nepriklausomybės kovų savanoris, partizanų rėmėjas, o viena iš Stanislovo Mikniaus dukterų tuo metu buvo apylinkės tarybos deputatė ir tai buvo labai gera priedanga. Partizanų vadai po penkerių metų kovos ir konspiracijos pamokų tokius dalykus gerai išmanė ir nebūtų rizikavę labai svarbų Lietuvai ir visam ginkluotajam pasipriešinimui suvažiavimą rengti Sajų sodyboje Balandiškyje. Dėl Pietų Lietuvos partizanų atstovų – Dainavos apygardos vado Adolfo Ramanausko-Vanago ir Tauro apygardos vado Aleksandro Grybino-Fausto – tapatybės tuo metu jokių abejonių nebuvo likę, nes ji buvo išsiaiškinta Jaugelių kaime. Už juos savo gyvybe garantavo Vakarų Lietuvos (Jūros) partizanų srities štabo viršininkas Vytautas Gužas-Kardas.

Vieninga ne tik LGGRTC, bet ir kitų Priskėlimo apygardos partizanų veiklą tyrinėjusių istorikų nuomone, Nepriklausomybės laikų sulaukusio šių istorinių įvykių liudininko Viktoro Šniuolio prisiminimais, kaip neginčytinais, remtis negalima, nes jie nuolatos kito.

Kita vertus, LGGRTC specialistai taip pat neneigia Sajų sodybos Balandiškio kaime reikšmės. Ginkluotos rezistencijos dalyviai iš tiesų ten rasdavo prieglobstį, užsukdavo pasistiprinti ir pasislėpti. 1949 metų rudenį, jau po visos Lietuvos partizanų vadų suvažiavimo, sodybos daržinėje buvo įrengtas bunkeris, kuriame veikė LLKS Visuomeninės dalies štabas, leistas laikraštis „Prie rymančio Rūpintojėlio“. Už globą ir paramą partizanams sodybos savininkė Elžbieta Sajienė vadinta Partizanų motina. Tačiau Lietuvos partizanų vadų suvažiavimas 1949 m. vasarį vyko Minaičių kaime, Miknių sodyboje įrengtame Prisikėlimo apygardos štabo bunkeryje. Tame bunkeryje ir buvo parengta bei 1949 m. vasario 16 d. pasirašyta LLKS Tarybos Deklaracija – konstitucinės reikšmės dokumentas, liudijęs Lietuvos valstybės tęstinumą okupacijos sąlygomis.

LGGRTC informacija

*Dėl Nepriklausomybės akto signataro, buvusio Seimo nario **Antano Račo** mirties nuoširdžiai užjaučiu Velionio artimuosius, draugus ir Sąjūdžio Kelmės seimelio bendražygius. Antanas Račas buvo aktyvus Lietuvos Sąjūdžio Seimo ir tarybos narys nuoširdžiu darbu stiprino Lietuvos valstybę. Žmonių atmintyje jis išliks kaip Baltijos kelio žmogus, savo gyvenimu liudijęs meilę Tėvynei.*

Seimo narys Rytas Kupčinskas

Lietuvos ir Baltarusijos istorijos įvykių interpretacijos

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

Baltarusių kalba Katalikų bažnyčioje

Dr. Aleksandras ADAMKAVIČIUS, Vilnius

Baltarusijos katalikų bažnyčios istorija – viena prieštaringiausių ir mažiausiai tyrinėtų temų. Dauguma šią temą nagrinėjančių darbų parašyti lenkų tyrinėtojų, norinčių akcentuoti baltarusių bažnyčios lenkiškumą, atseit jokių baltarusių katalikų nėra, o vietos gyventojai yra tik lenkai.

Krikščionybė Baltarusijoje rutuliojosi nuo tų Polocko kunigaikštystės laikų, kai oficialiai gyventojai buvo krikštyti 992 m. bizantiška tradicija. Romos tradicija jaunesnė ir sutampa su Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės laikais.

Nuo Lietuvos krikšto iki 1500 metų, daugiau nei per 100 metų Baltarusijoje buvo įsteigta 90 katalikų parapijų, 1550 metais jų buvo jau 152. Nuo 1669 m. trylikoje dekanatų šiaurės vakarų Baltarusijoje bei vakarų Polocke veikė 165 parapijos. Iki Lietuvos ir Lenkijos valstybės suskaidymo Baltarusijoje, oficialiais duomenimis, katalikų, kurių apeigos buvo atliekamos lotynų kalba, buvo apie 430 tūkst. arba 15 proc. Baltarusijos gyventojų.

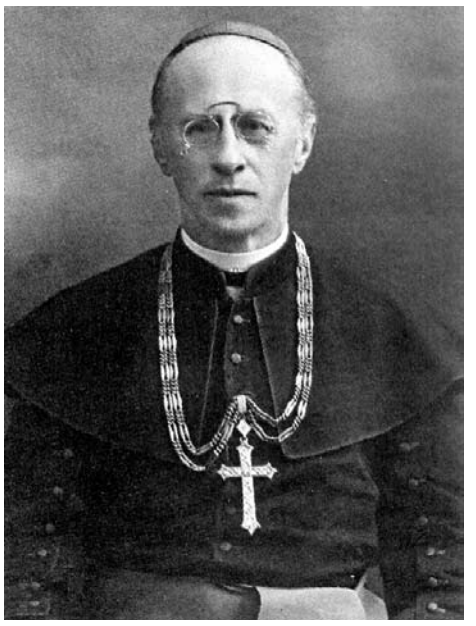
Katalikybės istorija šiame regione įdomi tuo, kad čia kartu su Romos tradicija išsirutuliojo ir Graikų-katalikų tradicija atliekamos apeigos. Pati Graikų-katalikų bažnyčia atsirado Baltarusijoje, Breste, sobore 1596 metais. Buvo nutarta suvienyti pravoslavybę ir katalikybę. Tačiau realiai tai baigėsi naujos bažnyčios atsiradimu, kuriai pritarė popiežius ir kuri išsaugojo bizantišką tradiciją.. Ši bažnyčia disponavo 300 metų istorija, jai priklausė trys ketvirtadaliai šalies gyventojų, kol 1839 metais buvo barbariškai sunaikinta rusų, nes neatliko rusinimo funkcijos.

XX a. pr. baltarusiai katalikai buvo labai sulenkinti pasitelkiant katalikų bažnyčią. Visur bažnytinės apeigos buvo atliekamos lenkiškai. Tačiau tuo laikotarpiu kartu su tautiniu baltarusių atgimimu pirmuosius žingsnius žengė ir baltarusių katalikų bažnyčia. Baltarusių kalbos pradininkas katalikų bažnyčiose – Mogiliovo vyskupas Danisevičius. Jam dalyvaujant bei talkinant prasidėjo savos, tautinės kalbos katalikų bažnyčioje gimimas, kuris vėliau virto ir didybe, ir tragedija, ir užmiršta to laikotarpio istorija.

Prie baltarusių kalbos įvedimo į bažnyčią daug prisidėjo vyskupai Eduardas Ropas ir Jurgis Matulaitis. Ropo veiklos dėka 1917–1918 m. Vilniaus vyskupijoje daug kur buvo įvęsta baltarusių kalba. Žinomas baltarusių kunigas Adomas Stankevičius savo knygoje „Rodnaja mova u sviatyniach“ rašė, kad Ropas ne tik leisdavo sakyti pamokslus baltarusių kalba, bet ir reikalavo ten, kur dauguma kalba baltarusiškai, sakyti pamokslus ta kalba. O vienoje bažnyčioje taip ir pasakė: „Kaip aš myliu šią kalbą ir tautą“ (Stankevič 1929, 102).

Labai daug padarė, kad baltarusių kalba būtų įvesta bažnyčioje, Vilniaus vyskupas Jurgis Matulaitis. Kaip Vilniaus vyskupas, jis darė viską, kad ir Apaštalų Sostas pripažintų baltarusius savarankiška tauta ir jų teises į gimtąją kalbą bažnyčioje. Juolab kad daugelį metų vykstant šio krašto lenkinimui per bažnyčią, Šventasis Sostas net nenutuokė, kad yra tokia tauta kaip baltarusių. Tačiau įtakojant kompetentingai J. Matulaičio, kitų kunigų nuomonei, Šventasis Sostas galų gale ėmė toleruoti baltarusių kalbą bažnyčioje.

Remiant J. Matulaičiui, Vilniuje įvyko keli baltarusių katalikų dvasininkijos suvažiavimai, kuriuose buvo rengiama bažnyčios baltarusinimo programa. 1919 m. pas vyskupą vyko dekanų suvažiavimas, kuriame nutarta vaikus katekizuoti baltarusiškai. 1921 m. Vilniuje įvyko baltarusių katalikų dvasininkų suvažiavimas, kuriame įsikūrė kunigų-baltarusių organizacija „Svetač“. Vilniaus valdžios komisarai ją tuoj pat ir uždraudė. Vis dėlto remiant J. Matulaičiui, baltarusių kalba bažnyčioje užėmė vis tvirtesnes pozicijas. Baltarusių kalba pamokslai sakyti kai kuriose Vilniaus bažnyčiose, o Arkikatedroje 1920–1923 m. šia kalba juos sakė kunigas daktaras Ildefonsas Bobičius.

Vysk. E. Ropas. Foto O. Bulla, Peterburgas, LNM, ATV 7424

Drujos marijonų vienuolyno prioras kun. A. Cikota

Kun. Vladislovas Toločka

Šalia vyskupo pareigų, J. Matulaitis buvo ir marijonų ordino generolas. Savo vyskupijoje rūpindamasis baltarusiais, 1923 m. Drujoje, Baltarusijoje, jis įsteigė marijonų vienuolyną. Apeliuodamas į Apaštalų Sostą, vyskupas rašė: „Prašau leidimo Drujoje įsteigti ordino vienuolyną ir jame baltarusiams įrengti noviciatą, kadangi ši tauta savo vienuolynų dar neturi“. Tą pačią dieną vyskupas popiežiui Pijui XI siunčia dar vieną laišką, kuriame prašo įsteigti moterų eucharisčių ordino vienuolyną. Tarp svarbiausių ordino tikslų – baltarusių katalikų konsolidavimas steigiant mokyklas, dirbtuves, bendrabučius, vaikų ikimokyklines įstaigas, kad taip racionaliau būtų platinamas katekizmas. 1924 m. Drujoje jau funkcionavo abu vienuolynai. Veikiai nežymi vietovė tapo dvasinio gyvenimo ir kultūros centru.

Svarbi Drujos vienuolyno veiklos sritis buvo jaunimo auklėjimas. Prie vienuolyno įsteigta ir gimnazija, kurios auklėtiniai turėjo galimybę studijuoti ir Vilniaus kunigų seminarijoje. Bet lenkų valdžia nenorėjo to toleruoti. 1928 m. oficialiai buvo uždrausta kalbėti baltarusių kalba vienuolyne ir gimnazijoje, bet realiai ši kalba neišnyko dar dešimtmetį – iki vienuolių iškeldinimo. O 1938 m. ant antibaltarusiško teroro bangos lenkų policija iš Drujos ir iš Vilniaus ištrėmė paskutiniuosius baltarusius marijonus, o jų vietoje įsikūrė lenkai.

Atsistatydinus J. Matulaičiui baigėsi ir baltarusių kalbos epocha katalikų bažnyčioje. Po arkyviskupo Romualdo Jalbžykovskio paskyrimo prieš baltarusius katalikus prasidėjo represijos. Daugiausia ten, kur buvo įvestas pamokslas baltarusių kalba, dabar juos sakyti buvo draudžiama. Atsirado daug baltarusių kunigų, kurie, nepaisant draudimo, ir toliau su parapijiečiais melsdavosi ir kalbėdavo baltarusių kalba. Lenkų administracija darė viską, kad galutinai išguitų iš bažnyčios baltarusių kalbą – baltarusius kunigus išsiuntinėjo į misijas arba į parapijas, kur nebuvo baltarusių.

Už baltarusių kalba pasakytus pamokslus į kalėjimą buvo uždaryti kunigai Mikailas Petrauskas ir Vincentas Godlevskis. Kai kurie neturėjo savo parapijų. Į misijas buvo išsiųsti kunigai Fobijanas Abrantovičius, Andrejus Cikota, Jazepas Hermanovičius ir kiti. Be parapijos liko Andrejus Astramovičius (žinomas baltarusių poetas Andrej Ziaziulia). Į provinciją išsiųstas kun. dr. Ildefonsas Bobičius ir taip toliau.

1938 m. išsiuntus baltarusius marijonus, buvo išsiųsti ir paskutiniai baltarusių kunigai Adomas Stankevičius ir Vladislavas Taločka. Baltarusių kalbos atgimimas bažnyčioje prasidėjo po 1939 m. Vilniuje vėl pasirodė baltarusių kunigų, sugrįžo ir veikėjų. Bet neilgam. Po sovietų okupacijos apmirė religinis gyvenimas. Baltarusijoje liko tik vienas kunigas Vladislavas Čarniauskas, kuris kalbėjo baltarusiškai. Ir tik XX a. paskutinį dešimtmetį vėl prasidėjo baltarusių kalbos atgimimas Katalikų bažnyčioje.

Kun. Adomas Stankevičius

Vilniaus baltarusių gimnazijos prefektas S. Hliakūski

Jurgis Matulaitis (viduryje) su Marijos sodalicijos merginomis Balstogėje, 1921-07-22, AMPP

LITERATŪRA

Merkys V. *Tautiniai santykiai Vilniaus vyskupijoje 1798–1918 m.*, Vilnius: Versus aureus, 2006, p. 480, iliustruota.

Gorski Tadeusz MIC. *Palaimintasis Jurgis Matulaitis* // iš lenkų kalbos vertė Teresė Danguolė Šniūrevičienė, red. kun. Vaclovas Aliulis MIC // Kaunas: Marijonų talkininkų centro leidykla, 2009.

Jurgio Matulaičio užrašai. Putnam, Connecticut, 1991, p. 368.

Stankevič A. *Rodnaja mova ū sviatynich*. Vilnius: Chryscijanskaja dumka, 1929, c. 192.

Маракоў Л. *Рэпрэсаваныя каталіцкія духоўныя, кансэкраваныя і свецкія асобы Беларусі, 1917–1964* / Леанід [Уладзіміравіч] Маракоў, Мінск: Смэлтак, 2009, с. 776.

Надсан А. *Pro patria aliena,* Менск, 2006, с. 160.

А. Станкевіч А. З Богам да Беларусі: Збор твораў. Вільня: Інстытут беларусістыкі, 2008, с. 1097.

Ю. Туронак. З пачыну пралата Стэфана Данісевіча // *Наша вера*, №2, 2001, с. 14–18.

Ю. Туронак. Фарміраванне сеткі рыма-каталіцкіх парафій на Беларусі ў 1387–1781 гадах // *Наша вера*, № 1, 1995, с. 22–37.

Ю. Туронак. Язэп Германовіч – святар і пісьменнік // *Наша вера*, № 1, 1996, с. 49–50.

Lietuvos rezistencijos istorija

Mažeikių gimnazijos mokytojai ir mokiniai, nukentėję nuo sovietų okupacijų

Albertas RUGINIS, Mažeikiai

Albertas Ruginis

I. Suimti per pirmąją okupaciją 1940–1941 m.

1. JONAS ANTANAS, g. 1917 m. Rusijoje. Mokėsi Mažeikių gimnazijoje. Skautas. Jaunesnysis leitenantas, Mažeikių nuovados viršininkas. 1941 m. išvežtas į Rusiją.

2. ANTANAS BARANAUSKAS, g. 1903 m. Vokiečių kalbos mokytojas nuo 1941 m. Suimtas 1944–1912 m. Mirė Petrozavodsko lageryje 1945 m. gegužės 15 dieną.

3. VALERIJONAS BEINORAS, g. 1917-09-17 Troškučių kaime. Baigė Mažeikių gimnaziją, Karo mokyklą. Jaunesnysis leitenantas, 4-ojo pėstininkų pulko vadas. Suimtas 1941-06-15, nuteistas 8 metus lagerio. Žuvo Norilsko lageryje.

4. BALYS BUDRYS, g. 1911 m. Domaičių kaime. 1934 m. baigė karo mokyklą. Dirbo Kauno saugume. Suimtas 1941 m., mirė Jakutske 1959 m.

5. ANTANAS GRABAŽIS, g. 1907-06-15 Telšiuose. 1929 m. baigė Mažeikių gimnaziją, vėliau karo mokyklą. Kapitonas. Suimtas 1941-06-14, nuteistas 10 metų lagerio. Žuvo Norilsko lageryje 1943-09-15.

6. ALEKSANDRAS GOMELICKIS, g. 1895 m. Mažeikių gimnazijos mokytojas. Suimtas 1941-06-14. Sušaudytas Rešiotų lageryje 1942-09-14.

7. JURGIS GVILDYS, g. 1901 m. Lazdijuose. Klaipėdos vaduotojas. Mažeikių gimnazijos šaulių organizacijos vadas. Tarnavo Klaipėdos saugume. Telšių saugumo viršininkas. 1941 m. NKVD suimtas. Birželio sukilėlių išlaisvintas. Tais pačiais metais gestapininko Berento be teismo nušautas. Palaidotas Kretingoje.

8. ANTANAS JANUŠKEVIČIUS, g. 1902-11-25, Liubavo valsčiuje. Mokėsi VDU. Baigė karo mokyklą. 1928 m. žurnalo „Ateitis" redaktorius. Direktoriavo Marijampolės ir Skuodo gimnazijose. 1931–1939 m. Mažeikių gimnazijos vicedirektorius. 1943-03-17 išvežtas į Štuthofo koncentracijos stovyklą. Ten žuvo 1943-06-07.

9. ANTANAS JUZŪMAS, g. 1913 m. 1933–1934 m. mokėsi Mažeikių gimnazijoje. ŽŪ akademijoje studijavo miškininkystę. Raudonarmiečių nukankintas Beržėnų k. 1941-06-27.

10. KAZYS MAŽONAS, g. 1913 m. Pumpurų k., Tirkšlių valsčiuje. Mokėsi Mažeikių gimnazijoje. 1934 m. Kavalerijos leitenantas. 1941–1945 m. kalėjo Norilske. Mirė Kaune 1993 m.

11. BRONIUS REMYS, g. 1907. Lankė Mažeikių gimnaziją. Suimtas 1940 m. Sušaudytas Kansko lageryje 1943-02-16.

12. VALERIJA SEMENAVIČIŪTĖ-DAMAŠIENĖ baigė Mažeikių gimnaziją, VDU Kaune. 1941-06-14 ištremta prie Laptevų jūros.

13. VYTAUTAS ŠIAUČIŪNAS, g. 1910 m. Mažeikių gimnazijos mokytojas. Suimtas 1941-06-14 . Nuteistas 8 metus lagerio. Žuvo lageryje 1943-07-09.

14. ALFONSAS TAŠKUS, g. 1916 m. Padvarėlių kaime. 1936 m. baigė Mažeikių gimnaziją. Jaunesnysis leitenantas. Suimtas kariuomenėje 1941 m. Nuteistas 7 m. lagerio. Kalėjo Norilske. Išėjęs į laisvę, dirbo Norilsko kombinate ekonomistu. Mirė 1971 m.

15. VLADAS PILINKA, g. 1914 m. Krasnojarske. 1936 m. baigė Mažeikių gimnaziją. Literatų būrelio narys. Žuvo Archangelsko lageryje 1943 m.

II. Buvę Mažeikių gimnazistai, pabėgę nuo rusų okupacijos į Vakarus 1944 m.

1. ANTANAS DAGILIS, g. 1914-10-13 Liepojoje. Baigė karo mokyklą, su 7 pėstininkų pulku žygiavo į Vilnių. 1941 metų Birželio sukilėlis. Gyveno JAV.

2. ANTANAS GABALIS, g. 1916-07-08 Tirkšliuose. Baigė karo mokyklą. 1944 m. pasitraukė į Vakarus.

3. VLADAS GARBENIS, g. 1911-07-31 Stripinių k., Ylakių valsčiuje. 1930 m. baigė Mažeikių gimnaziją, 1933 m. Karo mokyklą. Žirginio sporto prizininkas Prancūzijos kavalerijos mokykloje. Birželio sukilimo dalyvis. Mirė Čikagoje 1990-03-26.

4. EDVARDAS JANSONAS, g. 1911 m. Kęsių k., Akmenės valsčiuje. Mažeikių gimnaziją baigė 1931 m., vėliau karo mokyklą. Leitenantas. 1944 m. pasitraukė į Vokietiją. Baigė Tiubingeno universitetą. 1950 m. Australijoje dirbo Teisės departamente. 1956 m. persikėlė į JAV.

5. ANTANAS KENSTAVIČIUS, g. 1906 m. Dapšių kaime, mokėsi Mažeikių ir Telšių gimnazijose. Klaipėdos vadavimo dalyvis, šaulių būrio vadas Mažeikiuose. 1929 m. baigė karo mokyklą. 1930 m. Policijos mokyklą. Nuo 1939 m. dirbo Klaipėdos muitinėje. 1941 m. NKVD suimtas Kauno sukilėlių išvaduotas. 1941–1944 m. Švenčionių policijos vadas. 1944 m. vadovavo TAR batalionui Ventos fronte. Vėlesnės žinios apie Kenstavičių: veikė Drezdene – 69 Lietuvos karininkų rezerve, Kanadoje – geležinkelių valdyboje, rašė lietuvių spaudoje. Mirė Vankuveryje 1997 m. 1998-06-20 perlaidotas Ukrinų kapinėse.

6. STEPONAS KENSTAVIČIUS-KĘSGAILA, g. 1910 m. Dapšiuose. Mažeikių gimnazijos šaulių vadas, VDU „Samogitia " korporacijos steigėjas ir vadas. 1941 m. vadovavo sukilėliams Dapšiuose. 1941–1944 m. Kauno burmistras. Emigravo į Kanadą. Mirė Monrealyje 1971-09-29.

7. VISVALDAS KRUMINAS, g. 1916 m. Alkiškiuose, Akmenės rajone. 1935 m. baigė Mažeikių gimnaziją. Aviacijos leitenantas. Nuo 1941 m. birželio – „Kauno audinių" fabriko direktorius. 1944 m. pasitraukė į Venesuelą.

8. JUOZAS LISECKAS, g.1906 m. Mažeikiuose. 1928 m. baigė Mažeikių gimnaziją, 1935 m. – Veterinarijos mokyklą Vienoje .1937 m. – karo mokyklą. 1944 m. pasitraukė į Vakarus. Mirė Čikagoje 1978-08-10.

9.VINCAS LIAUBA, g. 1916 m. JAV. 1936 m. baigė Mažeikių gimnaziją. Tarnavo Lietuvos kariuomenėje. Mirė JAV 2008 m.

10. ALBINAS LIAUGMINAS, g. 1907 m. Auksodėje, Laižuvos valsčiuje. 1929 m. baigė Mažeikių gimnaziją. 1930 m. – Karo mokyklą. Leitenantas. Pasitraukė į Vakarus. Buvo dviejų JAV institutų rektorius. Mirė Floridoje 1992 m. Perlaidotas Laižuvoje 1995 m.

11. ZENONAS MAŽONAS, g. 1916 m. Pumpurų kaime. 1939 m. baigė Mažeikių gimnaziją. Mokėsi VDU Chemijos fakultete. Jaunesnysis leitenantas. Pasitraukė į Vakarus, mirė Toronte 2004 m.

12. DIONYZAS MEIŽYS, g. 1904 m. Tirkšliuose . Baigė Mažeikių gimnazijos 6 klases. Klaipėdos vaduotojas. Kapitonas. Pasitraukė į Vakarus. Žuvo Bostone (JAV) 1968 m.

13. ALBINAS MOLIS, g. 1907 m. Kušlėnų kaime. Baigė Mažeikių gimnazijos 5 klases. Leitenantas, karo lakūnas. Pasitraukė į Vakarus. Į Lietuvą grįžo 1956 m. Mirė Vilniuje 1981 m.

14. LIUDVIKAS MARKEVIČIUS, g. 1912 m. Mažeikiuose. Baigė Mažeikių gimnaziją, Kauno karo mokyklą. Leitenantas. Dalyvavo Rytų fronte ir Sedos kautynėse. Pasitraukė į Vakarus.

15. ANTANAS OSTEIKA, g. 1915 m. Mažeikiuose. 1933 m. baigė Mažeikių gimnaziją. Pasitraukė į JAV.

16. KAZYS PLEINYS, g. 1913 m. Lūšėje. Baigė Mažeikių gimnaziją. 1933 m. karo mokyklą. Husarų leitenantas. Mirė Čikagoje 1978 m.

17. STASYS RAČINSKAS, g. 1921 m. Mokėsi Mažeikių gimnazijoje, Telšių kunigų seminarijoje baigė 4 kursus. Pasitraukęs į Vakarus dirbo vargonininku Vokietijoje. Baigė JAV braižytojų kursus, dirbo braižytoju. Į Lietuvą grįžo 2000 m. Mirė Vilniuje 2002 m.

18. POVILAS RAUDYS, g. 1914 m. Mosėdyje. Baigė Mažeikių gimnaziją, 1935 m. karo mokyklą. Leitenantas. Toronte turėjo prekybos įmonę, mirė Kanadoje 1984 m.

19. JUOZAS REMYS, g. 1909 m. Mažeikiuose. Mažeikių gimnaziją baigė 1930 m. Saugumo viršininkas. Pasitraukė į Vakarus, gyveno Čikagoje.

20. ALFONSAS SEMĖNAS, g. 1906 m. Glazgove. 1922 m. grįžo į Lietuvą. 1935 m. baigė Mažeikių gimnaziją. VDU technologijos inžinierius. Baigė karo mokyklą. Nuo 1939 m. Kauno radiofono inžinierius. 1940 m. pašto valdybos vyr. inžinierius. Pasitraukęs į Vakarus Čikagoje dirbo telekomunikacijos inžinieriumi, mirė 1966-12-17 JAV.

21. POVILAS ŠTUOPIS, gimnazijos direktorius 1938–1940 m. Tautininkas. Pasitraukė į Vakarus. Mirė Kanadoje 1986 m.

22. AGNĖ BAUŽINSKAITĖ-RASTONIENĖ baigė Mažeikių gimnaziją. Gyveno Bostone, JAV.

23. ONA ŠIURYLAITĖ-ADOMAITIENĖ. Baigė Mažeikių gimnaziją, gyveno Summy Hils, JAV.

24. Kun. ANTANAS JONUŠAS, g. 1923 m. Mažeikiuose. Baigė Mažeikių gimnaziją, Telšių kunigų seminariją. Monsinjoras Šv. Antano kolegijoje, Romoje.

25. ANTANAS LIPSKIS, Mažeikių gimnaziją baigė 1940 m., medicinos daktaras, gyveno JAV.

26. VYTAUTAS ŠVAŽAS, g. 1926 m. Baigė Mažeikių gimnaziją. JAV žvalgybos karininkas. Tarnavo Vietname ir Kambodžoje. Gyvena Sietle, JAV.

27. STASYS ŽUKAS, g. 1924-01-26 Mažeikiuose. Baigė Mažeikių gimnaziją. Pasitraukė 1944 m. Austrijoje baigė muzikos mokyklą. Australijoje vadovavo lietuvių chorams. Mirė 2010-06-29 Nortw-Nontone.

III. Represuotieji už patriotinę veiklą Nepriklausomoje Lietuvoje ir vokiečių okupacijos metais

1. LIDIJA BLIUMENTALAITĖ-ŠPRUNKIENĖ, g. 1924-11-18 Mažeikiuose, baigė 6 gimnazijos klases. Suimta 1948-01-16. Nuteista 10 metų lagerio ir 3 metus tremties. Kalėjo Solikomsko lageryje, Permės srityje ir Taišeto lageryje, Irkutsko srityje. Paleista 1954-08-07. Dirbo Mažeikių ligoninėje. Protestantų bažnyčios bendruomenės pirmininkė. Mirė 2003 m. sausį Mažeikiuose.

2. HENRIKAS BUCEVIČIUS.Nuo 1930 m. gimnazijos mokytojas, 1940–1941 m. direktorius. Suimtas 1945-02. Kalėjo Petrazavodsko lageryje.

3. ANTANAS BUNKUS. Mokėsi Mažeikių gimnazijoje, Kauno kunigų seminarijoje. Suimtas Žemalėje 1957 m. Nuteistas 8 metus lagerio, kalėjo Mordovijoje.

4. FELIKSAS ČIJUNSKAS, g. 1906 m. Urvikių kaime. 1928 m. baigė Mažeikių gimnaziją, mokėsi VDU Medicinos fakultete, baigė karo mokyklą. 1934 m. kaip voldemarininkas išsiųstas į provinciją, grįžo Mažeikius. 1948 m. ištremtas į Krasnojarsko kraštą. Grįžo 1957 m. Dirbo Klaipėdos Raudonojo Kryžiaus ligoninėje, mirė 1997 m.

5. Kun. JUOZAPAS OLŠAUSKAS, g. 1910 m. Židikuose. Baigė Mažeikių gimnaziją 1937 m. Mokėsi Telšių seminarijoje. Suimtas 1948 m. Nuteistas 10 m. lagerio. Kalėjo Norilsko lageryje, grįžo 1956 m. Mirė 1988 m. Palaidotas Kražių bažnyčios rūsyje.

6. JUOZAS ŠURKUS, g. 1915 m. Gulbinų k., Akmenės rajone. 1938 m. baigė Mažeikių gimnaziją. Jaunesnysis leitenantas. Studijavo Vilniuje. Suimtas 1946-02-16, nuteistas 10 metų lagerio, 5 tremties. Kalėjo Borovsko lageryje Solikamske, Permės srityje. Grįžo 1955 m. Mirė 1987 m.

7. ČESLOVAS VILIMAS, g. 1928 m. Mažeikiuose. Gimnazistas. Suimtas 1945-10. Be teismo kalėjo Vor-vožo lageryje Uchtos rajone Komijoje. Grįžo į Mažeikius 1947 m. gruodį. Dirbo kelių meistru.

8. ALEKSANDRAS ZAPKUS-PILIAKALNIS, g. 1916-06-17 Petrapilyje. 1931 m. baigė Mažeikių gimnazijos 4 klases. Baigė mokytojų seminariją, karo mokyklą. Sedos mūšio dalyvis, „Didžiosios kovos" partizanų apygardos štabo vadas. Žuvo 1946-03-24 Kaišiadorių rajone. Užkastas Kaišiadorių kapinių patvory. Apdovanotas Vyčio kryžiaus ordino komandoro kryžiumi (po mirties).

9. AUGUSTINAS BRUŽAS, g.1923 m. Mažeikiuose. Moksleivis. Suimtas 1945-09-27. Iš lagerio paleistas 1947-01-09.

10. JUOZAS RAINYS, g. 1903 m. Mažeikių gimnazijos direktorius 1933–1938 m. Suimtas 1945-04-07. Nuteistas 10 metų lagerio. Kalėjo Velsko lageryje, Archangelsko srityje, nuo 1949-03-10 Oziozlage, Taišete, Irkutsko srityje. Mirė lageryje 1954-01-10.

11. TITAS TAURUSEVIČIUS, 1949 m. Mažeikių gimnazijos direktorius. Ištremtas 1952 m. į Krasnojarsko kraštą. Grįžo į Lietuvą 1956 m. Mirė 1972 m.

12. BRONIUS GIRDVAINIS, g. 1926-03-22 Pievenuose. Mokėsi Mažeikių gimnazijoje 1946–1947 m. Tarnavo Vietinėje rinktinėje. Suimtas iš II kurso LŽŪ akademijos 1950 m. Pabaltijo tribunolas nuteisė 25 metus lagerio ir 5 tremties. Kalėjo Karagandos lageryje. Grįžo 1956 m. Dirbo Kauno miesto tvarkymo treste eksploatcijos skyriaus viršininku. Dimisijos majoras, Lietuvos Vietinės rinktinės karių sąjungos vadas.

13. POVILAS MILERIS, g. 1914 m. Buknaičių kaime. Baigė Mažeikių gimnazijos 4 klases, karo mokyklą. Dirbo Šiauliuose ryšių tarnyboje. 1945 m. paimtas į rusų kariuomenę. Kariavo Vokietijoje. Demobilizuotas dirbo Mažeikių rajono vykdomajame komitete agronomu. Suimtas 1948 m. Ypatingojo pasitarimo nuteistas 10 metų lagerio ir 5 tremties. Kalėjo Mordovijoje, Karagandoje ir Omske. 1954 m. Karagandoje paleistas į tremtį. Vėliau apsigyveno Kryme. Nepriklausomybės metais sugrįžo į Lietuvą. Gyveno Klaipėdoje, Mažeikiuose. Mirė 2013-12-01 Mažeikiuose. Yra išleidęs septynias knygas.

IV. Mažeikių gimnazijos mokytojai ir mokiniai, nukentėję per antrąją sovietų okupaciją

1945 m. lapkritį Mažeikių NKVD suima penkių Mažeikių inteligentų grupę, konfiskuoja jų turtą ir be teismo ištremia į Rusijos lagerius. Tarp jų – trys Mažeikių gimnazijos mokytojai:

1. AUGUSTINAS LIAUGMINAS, g.1911 m. Mažeikiuose.

2. VYTAUTAS VILČINSKAS, g. 1917 m. Rusijoje.

3. KAROLIS PUKEVIČIUS, g. 1882 m. Anykščiuose. Vargonininkas. 1920–1930 m. gimnazijioje dėstė muziką.

1946 m. gegužės 10 d. byla nutraukiama, visi trys iš lagerių paleisti sugrįžo į Mažeikius.

1946 m. vasarį Tirkšlių mokykloje suiama 8 asmenų LLA grupė kartu su mokyklos direktoriumi Antanu Bučiu. Viena iš tos grupės ROZALIJA GABALYTĖ, g. 1921 m. Zastaučių k. 1938 m. baigė Mažeikių gimnaziją. Vėliau Mokytojų institutą Klaipėdoje, kuris kėlėsi į Panevėžį, dar vėliau į Vilnių. Suimta 1946-02-15. Tribunolo nuteista 3 metus lagerio ir 2 metus tremties. Kalėjo Sverdlovsko ir Intos lageriuose. 1949 m. grįžo į Mažeikius, mokytojavo Vilkijoje, Ylakiuose. Mirė 2013-08-08 Ylakiuose.

1946 m. sausio 15 d. suimami Ylakių LLA kuopos 34 nariai, su jais trys Mažeikių gimnazijos mokiniai:

ANTANAS DIMA, g. 1928 m. Mažeikiuose. Nuteistas 3 metus lagerio ir 2 metus tremties. Mirė laive plaukiant iš Magadano lagerio 1949-01-06.

ANTANAS RUDYS, g. 1928 m. Bugeniuose. Suimtas iš gimnazijos 6 klasės. Tribunolo Šiauliuose nuteistas 3 metus lagerio ir 2 metus tremties. Kalėjo Magadano lageryje. Į Mažeikius grįžo 1956 m. Dirbo vairuotoju, ETG gamykloje. Mirė Mažeikiuose 2007-06-10.

BRONIUS VALUCKAS-SIMUŽIS, g. 1929 m. Mažeikiuose. Suimtas iš 6 gimnazijos klasės. Nuteistas 10 metų lagerio ir 5 tremties. Kalėjo Magadano lageryje. Grįžo 1955 m. Dirbo Mažeikių naftos bazėje buhalteriu. Mirė 1977-03-28 Mažeikiuose.

ELENA RUZGYTĖ, g. 1917 m. Trumplaukės k., Ylakių valsčiuje. 1939 m. baigė Mažeikių ginaziją, 1941 m. Kauno medicinos seserų mokyklą. Suimta 1946 m. Kretingoje, nuteista 10 metų lagerio ir 3 metus tremties. Kalėjo Archangelsko lageriuose, vėliau Mordovijoje. Grįžo 1955 m., dirbo medicinos seserim Mažeikių ligoninėje. Mirė 2009-01-10. Palaidota Ylakių kapinėse.

Nuotrauka iš
Alberto Ruginio asmeninio archyvo

Tęsinys kitame numeryje

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

Lietuvos kultūros istorija

Lietuvos dvarų paveldas, samprata ir kultūra

Algimantas GRAŽULIS, Vilnius

Tęsinys. Pradžia 2013 m. Nr. 25

Gedminaičių dvaro [16.3] savininkas, Švėkšnos grafo Jurgio (daugiau apie Švėkšnos valdą ir jos raidą žr. – [16], [16.1], [16.2]) sūnus Jurgis Plioteris (dar rašoma Pliateris, Plateris, žr. 1999 m. LKE, 488 p. ir kt.) siekė įsteigti savo dvare Lituanistikos centrą, buvo surinkęs 3 tūkst. vertingų knygų biblioteką, kurią 1831–1834 m. tvarkė irgi bajoras – Simonas Stanevičius. J. Plioteriui 1836 m. netikėtai mirus, ši biblioteka buvo perkelta į jo brolio Kazimiero Stemplių dvarą. J. Plioteris – Lietuvos istorijos, kalbos ir kultūros tyrinėtojas, lietuvių literatas, kalbininkas, bibliografas. 1828 m. baigė Vilniaus universitetą, bendravo su D. Poška, Simonu Daukantu, Liudvikų Rėza, S. Stanevičiumi. Iki 1836 m. parašė lietuvių kalbos gramatiką bei kitų darbų. Jo tėvo, Švėkšnos grafo Jurgio Pliaterio, ir motinos, kunigaikštytės Karolinos Giedraitytės, šeimose iš kartos į kartą puoselėtos vertybės, be abejo, galėjo turėti lemiamos įtakos jaunajam J. Plioteriui renkantis tolesnį gyvenimo kelią.

Lituanistinio sąjūdžio ryškūs veikėjai yra bajorai D. Poška (pvz., tai jo Bijotų–Bardžių ([20] – 49 p.) dvare 1812 m. baublyje įrengtas ir įsteigtas pirmasis Lietuvoje specializuotas ir plačiajai visuomenei prieinamas kraštotyros muziejus) ir S. Stanevičius. Net Rusijos imperijos (RI) duomenys rodo, kad dalis bajorų ir sunkiausiu metu išlaikė lietuvybę. Pagal RI 1897 m. gyventojų surašymą iš visų lietuviais užsirašiusiųjų – 2,5 proc. buvo kilminiai bajorai. Kauno gubernijoje jie sudarė 6,7 proc. visų lietuvių. Kai kurios įvairios kilmės bajorų giminės (VLE, II t., 2002 m., 459 p.), pvz., Biržiškos, Landsbergiai, Riomeriai, Zubovai išugdė žymių lietuvių kultūros, visuomenės ir valstybės veikėjų. Lietuvos ir Žemaitijos bajoras, Lietuvos patriotas, generolas Povilas Plechavičius yra dar viena išties legendinė asmenybė. Pasitikėjimas juo ir jo autoritetas buvo toks didelis, kad jam pakvietus, ginti Lietuvos per kelias dienas į Rinktinę susibūrė apie 20 tūkst. vyrų ir jaunuolių (kitais duomenimis, jų buvo per 40 tūkst.) iš visos Lietuvos. Brolių Plechavičių dvarai taip pat buvo Žemaitijoje.

Reikėtų paminėti brolius Stanislovą ir Gabrielių Narutavičius ir jų Brėvikių dvarą. Beje, išskirtinio, tačiau tragiško likimo Gabrielius XIX a. 6–7 dešimtmečiais gyveno ir Renavo dvare. Taip pat reikėtų paminėti ir profesorių Mykolą Riomerį, tarpukario Lietuvos Kauno Vytauto Didžiojo universiteto rektorių, žymų lietuvių teisininką, ir jo Bagdoniškio dvarą (tarpukariu). Lietuvos dailės muziejuje (Chodkevičių rūmuose) eksponuojami nuostabūs Riomerių tapyti jų šeimos narių (tėvo, brolio ir kt.) portretai, kiti dailės darbai. Nacionalinėje dailės galerijoje, kitapus upės, eksponuojami M. K. Čiurlionio mokytojo, bajorų giminės atstovo F. Ruščico (daugiau žr. – [29]) įspūdingi tapybos darbai. O kur dar šio luomo išskirtinio talento atstovai: M. Dobužinskis (prisiminkime Dabužių dvarą greta Anykščių), Kanutas Ruseckas (prisiminkime jo tėvo, tvarkingo bajoro, nuomotą garsųjį Paulavos (šaltiniuose dar minimas Aukštupio arba Aukštosios Merkinės) dvarą; daugiau žr. – [28]) ir daugelis kitų. Reikėtų labai daug ką paminėti – ne tik lietuvių, bet ir lenkų, vokiečių, italų, švedų, prūsų kilmės bajorus ir didikus, kurie ištikimai tarnavo Lietuvai, dažnai negailėdami ne tik turtų, bet ir savo kraujo ir net gyvybės, praturtino jos kultūrą, mokslą, meną bei istoriją. Taip iki šiol ir neaišku, ar šviesaus atminimo Palangos grafas, Lietuvos pilietis ir kariškis, Alfredas Tiškevičius, padovanojęs didžiąją savo dvaro sodybos dalį Lietuvai, buvo lietuvis, žemaitis ar lenkas. Televizijoje jis nuolat kalbėdavo labai taisyklingai lietuviškai, su nežymia palangiškių tarme. Lyg nebūtų išvykęs iš Palangos daugiau kaip prieš šešis dešimtmečius (Palangoje po 50 metų pertraukos pirmąkart apsilankė 1990 m.).

Derėtų prisiminti, kad S. Daukantas (1793–1864), pirmasis parašęs Lietuvos istoriją lietuvių kalba („Istorija žemaitiška“, „Būdas senovės lietuvių, kalnėnų ir žemaičių“ ir kt.), bendravo su J. Pliateriu, D. Poška, taip pat su Kajetonu Nezabitauskiu ir kitais lietuvių sąjūdžio veikėjais, o bajoras Teodoras Narbutas, devynių tomų Lietuvos istorijos autorius, iki pat pabaigos išliko jam didžiausiu šios srities autoritetu. Beje, Vilniaus universitete architektūrą studijavęs (baigė 1803 m.) T. Narbutas taip pat suprojektavo Eišiškių bažnyčią (dabartiniame Šalčininkų r.). O kur dar XVI–XVII a. vidutinis bajoras, kunigas, rašytojas, geras vyskupijos administratorius Mikalojus Daukša – jėzuito Jakubo Vujeko „Postilės“ į lietuvių kalbą vertimo autorius (buvo išleista tik 1599 m., nors išversta jau anksčiau; žr. [30] – LKE, Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1999 m., 153–154 p. ir kt.) ir jo globėjas, užtarėjas bei skatintojas, lietuvybės skleidėjas Žemaičių vyskupas kunigaikštis Merkelis Giedraitis bei daugelis kitų. M. Giedraičio rūpesčiu Medininkų vyskupijai M. Daukša išvertė jėzuito Jokūbo Ledesmos „Katekizmą“ (išleista 1595 m.), o „Postilė“ yra dedikuota pačiam M. Giedraičiui. Apie tai, kad Medininkų vyskupas tą stambų leidinį savo pinigais apmokėjo, yra išlikusi įdomi Vilniaus jėzuitų korespondencija. Beje, „Mikalojaus Daukšos biografiją“ jau XX a. parašo kitas iškilus bajorų šeimos atstovas ir palikuonis – Vaclovas Biržiška („Aleksandrynas“. Lietuvių rašytojai. T. I. Čikaga, 1960 m., P. 123–140 p.). Jo brolis Mykolas Biržiška, kaip ir kitos senos žemaičių bajorų giminės palikuonis, Brėvikių dvarininkas Stanislovas Narutavičius, yra Vasario 16–osios Lietuvos Nepriklausomybės akto signataras. Be to, M. Biržiška buvo atkurtos nepriklausomos Lietuvos švietimo ministras M. Šleževičiaus vyriausybėje. Tėvas Antanas Biržiška ir trečias brolis Viktoras Biržiška irgi neeilinės Lietuvos asmenybės.

Jei ne Lietuvos bajorų Šilingų ir Bytautų šeimos, kurios po M. K. Čiurlionio mirties supirko jo darbus, galėjo atsitikti, kad šio mūsų genijaus darbų Lietuva šiandien turėtų labai mažai. Žymus valstybininkas, teisininkas ir kultūros veikėjas Stasys Šilingas ne tik sumanė, bet 1913 m. ir įsteigė bei rėmė M. K. Čiurlionio kuopą prie Lietuvių dailės draugijos.

Reikėtų paminėti XVI a. Maišiagalos bajorą, LDK kanceliarijos sekretorių Mykolą Lietuvį (jis, Vaclovas Mikalojaitis, gimė apie 1490 m. Maišiagaloje), Baselyje išleidusį (čia buvo išleisti tik traktato fragmentai) visoje Europoje žinomą veikalą (traktatą lotyniškai „Apie totorių, lietuvių ir maskvėnų papročius“) apie lietuvių ir lotynų kalbų giminingumą, kuriame pateikti 74 lotyniški žodžiai, turintys panašius atitikmenis lietuvių kalboje ([30] – LKE, Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1999 m., 415 psl. ir kt.).

Ksaveras Bogušas, bajorijos atstovas, kunigas, Krikštėnų dvaro (dabartiniame Ukmergės r.) savininkas, ypač pagarsėjęs (ne tik Lietuvoje) savo knyga „Apie lietuvių tautos ir kalbos kilmę“. Šiai knygai recenziją parašė ir net atskiru leidiniu išleido žymusis ir populiarusis Vilniaus universiteto profesorius Joachimas Lelevelis, kuris irgi skatino lietuvius domėtis savo istorija, etnografija ir paveldu. Vidutinį Žemaitijos bajorą D. Pošką (Paškevičių), jo Bijotų–Bardžių dvarą, Baublį, prasmingą veiklą bei veikalus (svarbiausias darbas – neužbaigtas lietuvių–lotynų–lenkų kalbų žodyno 2000 psl. apimties rankraštis; žymiausias kūrinys – „Mužikas Žemaičių ir Lietuvos“; išskirtinė savo sumanymu ir turiniu rankraštinė jo palikimo knyga „Bitelė Baublyje“) žino daugelis. Gal tik mažiau žinoma jo odė „Pas kunigą Ksaverą Bogušą, lietuvį...“, nors šiaip jau ji ir paminėta beveik visuose šaltiniuose ar teminiuose nūdienos straipsniuose.

Svarbiu kultūros ir lietuvybės palaikymo bei gaivinimo centru ilgą laiką buvo Alsėdžių dvaras – Žemaičių (Varnių–Medininkų) vyskupų rezidencija ir centras. Ypač reikšminga Vyskupiją prieš Valančių valdžiusio nominato J. Kr. Gintilos (1788–1857) surinkta milžiniška 30 tūkst. tomų biblioteka (1887 m., praėjus kuriam laikui po jo mirties – išskaidyta); dar anksčiau – iškili kunigaikščių giminės atstovų vyskupų Giedraičių veikla XVI–XVII a. Kita vertus, ir XIX a. pr. D. Poškos amžininkas, Romoje studijavęs, vėliau Žemaičių vyskupas Juozapas Arnulfas Giedraitis (ilgą laiką gimimo data buvo nurodoma 1754 m., dabar – (1757–1838)) irgi buvo itin iškili asmenybė, vėl subūrusi garsius žemaičius lietuvybės gaivinimo, išsaugojimo bei plėtojimo tikslais ([30] – LKE, Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1999 m., 216 psl. ir kt.).

Pačios iškiliausios ir įspūdingiausios bažnyčios net sunkiausiu istoriniu tarpsniu buvo pastatytos, funduotos ir net „pramuštos“ (naujų katalikų bažnyčių statybai reikėjo Rusijos caro sutikimo) Lietuvos didikų ir bajorų rūpesčiu kadaise buvusiose dvarų žemėse (prisiminkime įspūdingas, išskirtinės architektūros Rietavo, Švėkšnos ir Rokiškio bažnyčias, jų architektus, taip pat žiūrėkime senuosius donacijų aktus). Bažnyčių pastatai bylojo ir iki šiol byloja europietišką architektūros tradiciją ir kultūrą. Visos trys minėtos bažnyčios buvo susietos su centriniais dvarų rūmais kompoziciškai bei vizualiniu ryšiu. Rietave šis ryšys sužalotas iš esmės, pastačius daugiabutį gyvenamąjį namą ant centrinės kompozicinės ir vizualinės ašies, o pati ašinė planinė erdvinė viso ansamblio kompozicija iš esmės buvo pažeista dar 1927 m., nugriovus centrinius rūmus.

Daugelyje dvarų buvo pinakotekos (dailės darbų rinkiniai, pirmiausia tapybos (galerija, muziejus ar jo dalis), žr. „Dailės žodyną“, VDA leidykla, 1999 m.). Pavyzdžiui, išlikęs išskirtinės kultūros dvarininkų grafų Kosakovskių kadaise buvusio be galo gražaus Vaitkuškio dvaro (dabartiniame Ukmergės r.) rūmų pinakotekos 1902 m. vaizdas („Dvaras modernėjančioje Lietuvoje, XIX a. antra pusė – XX a. pirma pusė“, fotonuotrauka). Nurodoma ir tai, kad rūmuose buvo išskirtinė 12 tūkst. knygų biblioteka (LKE, Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1999 m., 153–154 psl. ir kt.).

Šiandien dar išlikusias dvarų sodybas siekiama apstatyti kotedžais, gyvenamaisiais namais, privačiomis sodybomis ir pan. Tai ypač būdinga didiesiems miestams: Vilniui (prie Lentvario dvaro sodybos), Klaipėdai, Kaunui (daugiabutis pastatytas pačioje Noreikiškių dvaro sodyboje) ir aplink šiuos miestus esančioms sodybų teritorijoms (pastatyta didelė nauja mokykla Maišiagalos dvaro sodyboje, Glitiškių dvaro sodybos centrinėje dalyje, prie parterio, pastatyta nauja gyvenamoji sodyba). Tiesa, jau pradėta užstatinėti ir daug atokesnio kultūros paminklo – Pakruojo dvaro sodybos – aplinka, o čia naujų pastatų kompleksų statybų planai išties įspūdingi. Reikėtų pridurti, kad teisės aktuose yra nustatyta, jog tokios statybos draudžiamos. Vizualinei tokių sodybų ir jų aplinkos apsaugai yra nustatomos net apsaugos zonos, rengiami reglamentai ir pan. Belieka pasiguosti, kad vaizdingame ežerų kraštovaizdyje esančio Zarasų, Dūkšto ir kai kurių kitų kraštų dvarų paveldo ši „statybų mada“ kol kas nepasiekė.

Privačių XVI-XVIII a. Rudaminos dvaro rūmų (Lazdijų r.) architektūroje vyrauja barokui būdingos formos ir elementai. Pastatas - patenkinamos fizinės būklės, užsandarintas, prižiūrimas. 2011-11-04 nuotrauka iš VKPK archyvo

Ateities dvarų kultūros paveldo apsaugos bei tausojamojo naudojimo ir pritaikymo dokumentuose, pavyzdžiui, Dvarų sodybų panaudojimo programoje, turėtų būti išplėstas dvarų paveldą komponentų sąrašas. Tuomet ji iš tiesų galėtų tapti teisiniu ir finansiniu pagrindu juridiniams ir fiziniams asmenims, siekiantiems išsaugoti, palaikyti ir puoselėti Lietuvos nacionalinį charakterį (tapatumą ir savitumą) bei regioninius ypatumus, išsaugoti ir pritaikyti dvarų paveldą nūdienos reikmėms, išsaugoti, palaikyti ir/ar atgaivinti būdingo Lietuvos kaimui kultūrinio kraštovaizdžio tradiciją, tradicinius kaimo bei dvarų miestų ir miestelių teritorijų planavimo būdus, architektūrą, gyvenseną, ūkininkavimo būdus, tradicinių statybos būdų ir medžiagų panaudojimą bei jų regioninius ypatumus. Taip pat ši programa turėtų sudaryti Lietuvos Respublikos apgyvendinimo sistemos optimizavimo tobulinimo sąlygas. Be abejo, tokia programa skatintų kaimų ir miestelių tradicinių bendruomenių raidą (kaimo savivaldos raidos procesus) – atgaivinimo ir/ar steigimosi bei vystymosi Lietuvos tradicinės kultūros pagrindu procesus. Ją įgyvendinant, būtų realiai sprendžiamos kaimo raidos socialinės, žmonių užimtumo, tradicinės veiklos ir darbo įgūdžių atgaivinimo ir ugdymo problemos. Pagerėtų ekonominės gyvenimo sąlygos, gyvenamosios aplinkos kokybė ir kita. Programa skatintų ir savo Valstybės istorijos bei kultūros pažinimą. Taip būtų ugdoma pilietinė visuomenė ir savigarbos pojūtis. Įgyvendinus tokią programą pagerėtų socialinė bei demografinė kaimo būklė, jame padaugėtų jaunų, ne tik žemės ūkio, bet ir kitų sričių, išsilavinusių gyventojų. Deja, tokios programos iki šiol nėra. Kol kas tai tik pamąstymai...

Autorius Algimantas Gražulis, parengta pagal knygoje „Zarasų krašto dvarai“ (2011, Zarasų krašto muziejus) publikuotą A. Gražulio studiją.

Pagrindiniai šaltiniai:

[1] –Valstybinės paminklosaugos komisijos 2002–09–13 sprendimu Nr. 87 patvirtinta „Lietuvos Respublikos dvarų paveldo išsaugojimo ir jo integravimo į visuomenės gyvenimą koncepcija“ (Žin., 2002, Nr. 96–4240).

[2] –„Kultūros barai“, 2007 m. Nr. 5 (511), Algimantas Gražulis, „Dvarų paveldas ir jo apsaugos problemos“, 18 p.

[3] – „Vietovardžių žodynas“, rengė: sudarytojas ir vyr. redaktorius Aldonas Pupkis, sudarytoja Marytė Razmukaitė, Rita Miliūnaitė, 2002 m., Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, Vilnius.

[4] – Lietuvos Respublikos Konstitucija (1992 m.), Preambulė; 42 str. *„Valstybė remia kultūrą ir mokslą, rūpinasi Lietuvos istorijos, meno ir kitų kultūros paminklų bei vertybių apsauga“*; 2 str. *„Lietuvos valstybę kuria tauta“*, 33 str. *„Piliečiai turi teisę dalyvauti valdant savo šalį tiek tiesiogiai, tiek per demokratiškai išrinktus atstovus <...>“*, 46 str. *„Valstybė remia visuomenei naudingas ūkines pastangas ir iniciatyvą“*, 47 str. *„Žemė, vidaus vandenys, miškai, parkai nuosavybės teise gali priklausyti tik Lietuvos Respublikos piliečiams ir valstybei.“*

[5, 6] – rankraštis „Dvarų vieta Valstybės sąrangoje“, 9, 12, 23 p., 2003–06–06 korektūra; straipsnio autoriaus interviu žurnale „Šeima ir pasaulis“, straipsnyje „Dvarai – šeimos buveinė“, 2003 m. Nr. 7(9), 87 p. Statistiniai duomenys dėl dvarų atėmimo iš Lietuvos bajorų panaudoti iš dr. Broniaus Makausko knygos „Lietuvos istorija“, 2000 m. Kaunas, „Šviesa“, 221, 231 p.

[7] – Kultūros ministerijos organizuotos darbo grupės 2008–08–11 parengtas dokumentas–siūlymai „Lietuvos dvarų sodybų panaudojimo programos koncepcija ir programos finansavimas“, rugpjūčio mėnesį pateiktas Vyriausybei.

[8] – „Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos kultūra“, 2001 m., Aidai, 152, 321 p. ir kt.;

[8.1] – „Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos kultūra“, Dvaras, A. Dubonis, 2001 m., Aidai, 151 p.

[9] – „Dvaras modernėjančioje Lietuvoje, XIX a. antra pusė – XX a. pirma pusė“, 2005 m., E. Karpavičiaus leidykla; „Renavas“, 2001 m., Vilniaus dailės akademijos leidykla, 26 p.

[10] – Teritorijų planavimo įstatymas (2004 m.), vadovautasi kraštotvarkos apibrėžimu ir [1] Koncepcija.

[11] – žurnalas „Žemaičių žemė“, 2006 m., Nr. 3, 8–9 p., 10–11 p., 12 p.

[12] – Lietuvos nacionalinis muziejus, 2002 m., „Lietuva žemėlapiuose“, 122, 146, 158 p.

[13] – Istoriniai želdynai, rankraštis 3–8–3.STR. „Istorinių želdynų tvarkymas ir apsauga Lietuvoje“, 1–2 p., 2008–01–10, autorius Algimantas Gražulis; patikslintas ir papildytas 2008–01–(26–27), Algimantas Gražulis, 2663972, el. paštas: algimgra@gmail.com. „Kultūros baruose“ publikuota sutrumpinta rankraščio versija, 2008 m., Nr. 2, „Istorinių želdynų tvarkymas ir apsauga Lietuvoje“;

[13.1] – Juozapas Karolis Podčašinskis. Jo išsilavinimas. Rankraštis 3–8–3.STR. „Istorinių želdynų tvarkymas ir apsauga Lietuvoje“, 3 p., 2008–01–10, autorius Algimantas Gražulis; patikslintas ir papildytas 2008–01–(26–27), Algimantas Gražulis, 2663972, el. paštas: algimgra@gmail.com. Rankraštyje taip pat panaudota aktuali dr. Vytauto Levandausko monografijos „Architektas Karolis Podčašinskis“ medžiaga, 1994 m., Vilnius, Vilniaus dailės akademijos darbai, 101–102 p.

[14] – Leonas Mulevičius, knyga „Kaimas ir dvaras Lietuvoje XIX amžiuje“, Lietuvos istorijos institutas, Vilnius, 2003 m., 339–340 p. ir kt.

[15] – Kazimieras Šešelgis, „Lietuvos urbanistikos istorijos bruožai“, 71 p. ir 4 lentelėje, ir kt., 1996 m., Vilnius.

[16] – Švėkšnos dvaras žinomas jau 15 a. Pliateriai jį valdė nuo 1766 m. 1795–1820 m. valdė Jurgis Pliateris (vienas pagrindinių „Saulės“ gimnazijos jo atiduotoje dvaro sodybos žemėje steigėjų, kuri atidaryta 1928 m., dalyvaujant Lietuvos prezidentui Antanui Smetonai), kuris jį 1820 m. padalino 4 sūnums į keturias valdas, t. y. į keturis dvarus (Švėkšną, Gedminaičius, Vilkėną ir Stemples). Švėkšnos dvaras atiteko sūnui Steponui. 1880 m. Adomo Pliaterio rūpesčiu pastatyti rūmai žmonos garbei – *Villa Genowefa* (istorizmas), renesanso ir klasicizmo formų derinys (architektas Meyeris, skulpt. V. Branderburgeris), parko saloje dar žymiai anksčiau Jurgio Pliaterio rūpesčiu buvo pastatyta Dianos skulptūra, saulės laikrodis pagrindiniame parteryje ir kita;

[16.1] – Apie šį kraštą ir gyvensenos būdą laiškuose sūnui pastabiai rašė vilnietis dailininkas Kanutas Ruseckas, 1859 m. vasarą leidęs Švėkšnos dvare ir pagal užsakymą tapęs dvarininkų portretus. Pirmas įspūdis užfiksuotas laiške, siųstame vos atvykus: *Esu apie 50 mylių nuo Vilniaus, prie pat Prūsų sienos. Žemaičiai – turtingi žmonės, sveiki, pamaldūs, gerai vilki, neblogai gyvena.* Grįžęs į Vilnių, savo potyrius apibendrino: *Jau daug metų norėjau pažinti Žemaitiją ir tik dabar patenkinau savo troškimą. Tai žemumų kraštas. Dirvos giliau kasant <...> neparastai derlingos. Vegetacija puiki. Žmonės apskritai gerai gyvena. Valstiečiai nenuskurę, pirkios geros. Yra [valstiečių – D. K.] turinčių po kelis ar net keliolika tūkstančių rublių kapitalo. Švėkšnos dvaras, kuriame buvau, amžina Platerių rezidencija. Alėjos senų kaip pasaulis uosių. Vešliai klestintys krūmai, daugybė gėlių. Nepaprastas įvairiausių paukščių čiulbėjimas – regis, lenktyniauja vieni su kitais. Iki šiol juos tebegirdžiu;*

Tęsinys kitame numeryje

Lenkų Armija krajova Lietuvoje

Armijos krajovos Vilniaus apygardos 6-oji brigada

Dr. Arūnas BUBNYS, Vilnius

Tęsinys. Pradžia Nr. 3

Arūnas Bubnys

Pralaimėjimo įsiutinti, „akovcai“ atsitraukdami pakeliui nužudė vietinius gyventojus Joną Stasionį, Vaclovą Janevičių, Miką Petrulį, mokytoją Smelevičių (kitų pavardės nežinomos)[26]. Išliko Kaniavos mūšyje žuvusių plechavičiukų pavardės: V. Kupcikevičius, V. Tolkus, J. Mažeika, A. Žagarskas, B. Knataitis, Bočys, Zienius, Jančys, Giedraitis, Končus ir Macijauskas. Viena pavardė nežinoma. 1999 m. Kaniavos mūšyje žuvusiems LVR kariams buvo pastatytas paminklas[27].

Po Kaniavos kautynių 6-oji brigada paliko slaugyti sužeistuosius ją remiančių kaimiečių namuose, o patys planavo pasitraukti į Marcinkonių apylinkes. Brigados vadas „Konar“ ketino sunaikinti Marcinkonių geležinkelio stotį ir vykdyti diversijas geležinkelio ruože Marcinkonių, Varėnos ir Zervynų apylinkėse[28]. Atrodo, šie akovcų planai nebuvo realizuoti.

Tą pačią dieną grupė 6-os brigados partizanų be pasipriešinimo nuginklavo vokiečių sargybą Kalesninkuose. Taip pat buvo nuginkluoti 4 lietuvių policininkai ir pašto viršininkas. Akovcai paėmė 18 karabinų, kulkosvaidį ir 20 granatų[29]. Gegužės 14 d. pasaloje žuvo brigados partizanai „Oskar“ ir „Galąž“[30]. 1944 m. gegužės 20 d. netoli Vanagiškių kaimo 6-os brigados partizanai užpuolė vokiečių automobilį. Po trumpo susišaudymo 5 vokiečiai pasidavė. Du iš jų buvo sunkiai sužeisti. Tą pačią dieną prie tilto per Pelesos upę akovcai suėmė dar 6 vokiečius. 6-os brigados partizanai pagrobė 2 kulkosvaidžius, 6 automatus, 5 karabinus ir 4 pistoletus. Susišaudymo metu 3 vokiečiai buvo nušauti ir 3 sužeisti. Lenkai nuostolių nepatyrė[31]. 1944 m. gegužės 20 d. vakare 6-os brigados vadas „Konar“ įsakė surengti pasalą iš Eišiškių vykstančiai lietuvių policijai. Pasala buvo surengta netoli Kalesninkų. Gegužės 21 d. Eišiškių kelyje akovcai užpuolė du sunkvežimius, kuriais važiavo lietuvių ir vokiečių policininkai. Po kelias valandas trukusių kautynių, akovcams pavyko besiginančius apsupti ir nugalėti. Mūšio metu akovcai nušovė ir sužeidė 38 policininkus bei paėmė į nelaisvę 18 belaisvių, pagrobė 44 karabinus, 5 automatus, 3 kulkosvaidžius, 7 pistoletus, 20 rankinių granatų ir granatsvaidį. Lenkų nuostoliai buvo tokie: vienas akovcas žuvo, vienas sunkiai sužeistas (kitą dieną mirė) ir 9 lengvai sužeisti[32]. Vokiečių saugumo policijos duomenimis, šiose kautynėse žuvo 6 vokiečiai ir 11 buvo sužeista, lietuvių žuvo 15 (tarp jų 3 buvo nušauti jau patekę į nelaisvę) ir sužeisti 8. Sužeistuosius ir belaisvius akovcai paleido. Kautynių metu buvo sunaikinti keli kariniai vokiečių automobiliai[33]. Lietuvių saugumo policijos Vilniaus apygardos Eišiškių rajono viršininko Stepono Ulbino atsiminimuose („Mano sunkiausios valandos“, *Voruta*, 1993, Nr. 29–30, 31–32) pasakojama, kaip lenkų partizanai nukovė 11 lietuvių policininkų. Jo teigimu, apie pasalą iš anksto žinojo Eišiškių komendantas kpt. Gysleris (Giessler) ir žandarmerijos apskrities viršininkas Kupraitis, kurie esą tyčia išsiuntė lietuvių policininkus „neilgam į Varėną“, žinodami, kad apie bet kokį policininkų judėjimą vokietis viršila ir lenkė vertėja pranešinėja Armijos krajovos partizanams. 6-os brigados mjr. „Konaro“ koviniame raporte AK apygardos vadovybei aprašoma operacijos eiga: slapta akcija vyko ties Kalesninkais–Marcinkonimis–Eišiškėmis, plente netoli Kalesninkų, prie Anciuškos kaimelio 1944 m. gegužės 21 d. Jos metu lenkų patrulis sustabdė automobilį, kuriame važiavo Eišiškių miestelio seniūnas, ūkio vedėjas, vairuotojas ir moteris. Pastaroji susišaudymo metu buvo sužeista. Netrukus paskui automobilius atvažiavo du sunkvežimiai su 29 ginkluotais lietuvių policininkais ir 19 vokiečių. Įvyko kautynės, kurių metu buvo nukauti ir sužeisti 38 lietuviai ir vokiečiai[34]. Tarp žuvusiųjų lietuvių buvo Eišiškių policijos vado pavaduotojas ltn. Juozas Puodžiūnas[35]; policijos nuovados viršininko pavaduotojas Pranas Masteika[36]; policijos vado įstaigos vertėjas Mečys Kalibatas[37]; vyr. saugūnas Jonas Balys, kuris yra minimas 1943 m. policininkų, dalyvaujančių lietuvių batalionuose, sąrašuose kaip policininkas Dieveniškėse[38]; saugūnas Vladas Česnulis, kuris yra minimas 1943 m. policininkų, dalyvaujančių lietuvių batalionuose, sąrašuose kaip policininkas Eišiškėse[39]; Eišiškių policijos 2-ojo iš lietuvių sudaryto būrio vadas Romualdas Skorobogatas, kuris nuo 1942-03-23 Lietuvos policijos štabo įsakymu buvo paskirtas Eišiškių aps. policijos punkto vedėju ir minimas 1943 m. policininkų, dalyvaujančių lietuvių batalionuose, sąrašuose kaip vertėjas Eišiškėse[40]. Sušaudytus policininkus, išskyrus, anot S. Ulbino, M. Kalibatą ir Č. Asadauską, kuriuos giminės išsivežė palaidoti į tėviškių kapines Dzūkijoje,[41] palaidojo Eišiškių parapinėse kapinėse, kairėje pusėje, vos tik įėjus pro vartus, viename dideliame kape. Lenkų žuvo du partizanai – Zenonas Kunickis-„Chinczyk“ ir Orlowskis-„Pepesza“, be to, aštuoni sužeistieji: NN („Tarzan“), NN („Murarz“), Andžejus Orda („Cygan“), Zbignievas Sarel („Gil“), Mečislavas Čepulionis („Wilkolak“), Romualdas Fedorovičius („Bob“), Leonas Michajliukas („Fuks“), Zdzislavas Ostrovskis („Ptak“). Akovcų grobis: kulkosvaidis, 3 automatai, granatsvaidis, 27 automatiniai pistoletai, apie 25 šautuvai, kelios dešimtys pistoletų, 2 dėžės raketinių granatų, 2 dėžės granatsvaidžio granatų, 4 dėžės rankinių granatų, šautuvų šoviniai, batai, 70 tūkst. markių. 10 tūkst. markių „Dziewic“ davė šeiminkui, kurio pastatas sudegė. Sunkiai sužeistus lenkų partizanus nuvežė į Verseką, kur buvo aktyvių AK rėmėjų. Po kelių dienų sužeistieji buvo nuvežti į kitas vietas[42].

Po šio įvykio 6-os dispozicinės AK brigados vadas mjr. „Konaras“ kalbėjosi su Eišiškių aps. vokiečių ortskomendantu, kuris pareiškė, kad šioje akcijoje žuvę vokiečių policininkai yra menka netektis, atsižvelgiant į lenkų partizanų vaidmenį kovojant su raudonaisiais partizanais ir kad jis supranta, kad lenkai siekė užpulti tik lietuvių policininkus[43].

Iki 1944 m. vasaros 6-oji brigada smarkiai išaugo. Ją sudarė štabas, raitoji žvalgyba (lenk. zwiad konny), trys pėstininkų kuopos, mokomoji kuopa ir pagalbinės tarnybos. Iš viso brigadoje buvo apie 750 karių[44].

Birželio 2 d. 6-os brigados vadas „Konar“ Gornostaiškių kaime susitiko su vokiečių komendantūros Eišiškėse kapitonu. Anksčiau su šiuo kapitonu ryšius palaikė AK Naugarduko apygardos batalionų vadai „Krysia“ ir „Sztremer“. Pokalbis truko dvi valandas. Vokiečių kpt. kalbėjo, jog visaip stengsis padėti lenkams, keikė lietuvius bei džiaugėsi lietuvių pralaimėjimais, gyrė lenkų partizanus už jų sėkmingas kovas su raudonaisiais partizanais, siūlė akovcams pagalbą ginklais ir amunicija. „Konar“ atsakė, jog vokiečiams su lenkais susitarus, jis pagalbą ginklais priimtų, tačiau palaikyti ryšius su AK pasiūlė per

Vietinės rinktinės karių laidotuvės Varėnoje 1944-05

Naugarduko apygardos bataliono vadą „Štremerį“ („Sztremer“)[45]. Naktį iš birželio 9-os į 10-ą Kamarūnų kaimo gyventojai mirtinai užbadė sargyboje stovėjusį 3-ios kuopos partizaną Waldemarą Nowaką, „Marynarz“[46]. 1944 m. birželio 21 d. brigados specialaus teismo nuosprendžiu už piktnaudžiavimą alkoholiu ir nedrausmingumą buvo sušaudytas brigados specialios kuopos kapralas „Lis“[47].

Birželio pradžioje 6-oji brigada stovyklavo Gudų girioje ir laukė radijo signalo iš Londono. Birželio 14 d. 6-osios brigados vadovybė įteikė Jašiūnų valsčiaus viršaičiui ultimatumą su reikalavimu skubiai pristatyti maisto produktų: 1000 kg mėsos, 300 kg sviesto, 300 kg cukraus, 100 kg tabako. Priešingu atveju pagrasinta nuginkluoti vokiečių ir lietuvių policijos įgulą, o tarnautojus sušaudyti[48].

Birželio 24 d. būrys 6-os brigados partizanų atvyko paplėšikauti į Eišiškes. Netikėtai akovcai susidūrė su vokiečių sargybiniais. Susišaudymo metu 5 vokiečiai žuvo. Kitą dieną 6-ą brigadą bandė persekioti vokiečių baudžiamasis būrys. Lenkų partizanai pasitraukė į pelkes[49].

Kartu su 6-a brigada susprogdinti tiltą per Ūlos upę buvo pavesta A. Šviencickio-„Fričo“ (Andrzej Swięcicki, „Frycz“) būriui. „Fričo“ būrys iš Vilniaus išvyko 1944 m. balandžio 14 d. ir operavo Skurbutėnų, Trakų apylinkėse ir šiauriniame Rūdninkų girios pakraštyje[50]. Balandį–birželį šis būrys kelis kartus buvo susidūręs su sovietų partizanais ir vokiečių kareiviais, tačiau stambesnių akcijų nevykdė.

1944 m. balandį–birželį 6-oji brigada ir „Fričo“ būrys iš viso įvykdė 27 akcijas (6-oji brigada – 17, „Fričo“ būrys – 10): 16 prieš vokiečių policiją ir kariuomenę, 7 prieš lietuvių policiją, 3 prieš vadinamąsias plėšikų gaujas, vieną prieš sovietų partizanus. Dauguma akcijų baigėsi lenkų partizanų pergale. 6-ajai brigadai nepavyko tik Varnionių ir Šumsko puolimai bei lygiosiomis baigėsi kautynės su LVR 309-uoju batalionu prie Kaniavos. Taip pat 6-oji brigada negavo radijo signalo iš Londono susprogdinti tiltą per Ūlos upę ir dėl to šios užduoties neįvykdė[51]. „Aušros vartų“ (Vilniaus puolimo) operacijos metu (1944 m. liepos 6–7 d.) 6-oji brigada turėjo pridengti Vilnių puolančius AK dalinius iš pietryčių. Tačiau puolimo datos pagreitinimas Eišiškių rajone operuojančiai brigadai sutrukdė laiku atvykti į numatytą koncentracijos vietą. Pakeliui į Vilnių brigada kelis kartus buvo susidūrusi su nedideliais besitraukiančios vokiečių kariuomenės daliniais. 1944 m. liepos 7 d. prie Šveicarų kaimo brigados kariai nuginklavo vermachto kuopą, kuri konvojavo apie 3 tūkstančius sovietų karo belaisvių iš Minsko karo belaisvių stovyklos Nr. 352 (Stalag 352)[52].

Pasibaigus Vilniaus puolimo („Aušros vartų“) operacijai, 6-oji brigada apsistojo Vilkarabiškių kaime ir aplinkiniuose kaimuose. 1944 m. liepos 17 d. brigadą pasiekė žinia, kad sovietai pradėjo nuginkluoti ir suiminėti prie Vilniaus susitelkusius AK dalinius. Tarp Bagušiuose suimtų AK vadų buvo ir 6-os brigados vadas „Konar“. Tuomet brigada kartu su kitais AK daliniais ėmė trauktis į Rūdninkų girią. Tačiau pasitraukimo rajoną jau spėjo apsupti NKVD kariuomenės daliniai. Esant tokiai situacijai, papulkininkis Zygmuntas Blumskis (Zygmunt Blumski, „Strychanski“) 1944 m. liepos 18 d. sušaukė vadų pasitarimą ir nusprendė AK dalinius išformuoti. AK nariai buvo atleisti nuo priesaikos ir galėjo pasirinkti: grįžti į civilį gyvenimą ar toliau kovoti AK eilėse su sovietiniais okupantais. Apie 100 akovcų apsisprendė toliau kovoti su sovietais lenkų partizanų būriuose[53]. Tačiau jie kovojo jau kituose padaliniuose, o AK 6-osios brigados istorija baigėsi.

---

[26] Cit. iš S. Gvildys, *Generolo P. Plechavičiaus kariai savanoriai: Straipsnių rinkinys*, Kaunas, 2000, p. 29-30.

[27] Ten pat, p. 30.

[28] AK 6-os brigados vado „Konaro“ 1944 05 09 d. pranešimas Kedyvui, LCVA, f. R-601, ap. 1, b. 56, l. 22.

[29] AK 6-os brigados vado „Konaro“ kovinis pranešimas Nr. 7, LCVA, f. R-601, ap. 1, b. 56, l. 47.

[30] AK 6-os brigados vado 1944 06 04 d. įsakymas Nr. 100, LYA, f. 1, ap. 1, b. 89, l. 40 a. p.

[31] 6-os brigados vado „Konaro“ kovinis pranešimas Nr. 7, LCVA, f. R-601, ap. 1, b. 56, l. 49.

[32] 6-os brigados vado „Konaro“ 1944 05 30 d. kovinis pranešimas Nr. 10, LCVA, f. R-601, ap. 1, b. 56, l. 50.

[33] RVKA, f. 500, ap. 1, b. 10, l. 62.

[34] LCVA, f. R-601, ap. 1, b. 56, l. 50.

[35] *Naujoji Lietuva*, 1944, Nr. 126-127 (897-898), p. 7.

[36] Policijos tarnautojų asmens bylos. Prano Masteikos byla. LCVA, f. R-1665, ap. 2, b. 47, l. 1, 2, 6; V. Pakarklytė, „Lietuvių ir vokiečių policininkų žūtis prie Eišiškių 1944 m. gegužės 21 d.“, *Voruta*, 2012 09 15, Nr. 19 (757), p. 9.

[37] Policijos tarnautojų alfabeto knyga, LCVA, f. R-713, ap. 1, b. 22, l. 81; Policininkų, tarnaujančių lietuvių batalionuose, sąrašas, LCVA, f. R-683, ap. 1, b. 2, l. 79; V. Pakarklytė, *op. cit*., p. 9.

[38] Policininkų, tarnaujančių lietuvių batalionuose, sąrašas, LCVA, f. R-683, ap. 1, b. 2, l. 80 ; V. Pakarklytė, *op. cit*., p. 9.

[39] Ibid, l. 79; V. Pakarklytė, *op. cit*., p. 9.

[40] Policininkų, tarnaujančių lietuvių batalionuose, sąrašas, LCVA, f. R-683, ap. 1, b. 2, l. 79; Policijos tarnautojų alfabeto knyga, LCVA, f. R-713, ap. 1, b. 22, l. 128; U. S., „Mano sunkiausios valandos“, *Voruta*, 1993, Nr. 29 – 30 (119-120), p. 4.

[41] U. S., „Mano sunkiausios valandos“, *Voruta*, 1993, Nr. 31–32 (121–122), p. 4.

[42] V. Pakarklytė, „Lietuvių ir vokiečių policininkų žūtis prie Eišiškių 1944 m. gegužės 21 d.“, *Voruta*, 2012 10 13, Nr. 21 (759), p. 9.

[43] AK Vilniaus 6-tosios brigados vado kpt. F. Koprovski-Konar pranešimas apie 1944 m. birželio 2 d. derybas su Eišiškių aps. vokiečių ortskomendantu Gornostajiškių dvare (Šalčininkų r.), *Armija Krajova Lietuvoje*, 2 d., Vilnius – Kaunas, 1999, p. 210-211.

[44] J. Bohdanowicz, *6. Brigada Tonki-Konara Armia Krajowa Okręg Wilenski*, Warszawa, Wydanie II, 2008, S. 5.

[45] 6-os brigados vado „Konaro“ 1944 06 02 pranešimas apygardos komendantūrai, LCVA, f. R-601, ap. 1, b. 56, l. 52.

[46] AK 6-os brigados vado 1944 06 11 d. įsakymas Nr. 107, LYA, f. 1, ap. 1, b. 89, l. 43.

[47] AK 6-os brigados vado 1944 06 22 d. įsakymas Nr. 118, LYA, f. 1, ap. 1, b. 89, l. 46 a. p.-47.

[48] 1944 06 14 d. Vilniaus apygardos komisariato telefonograma gen. komisarui Kaune, LCVA, f. R-613, ap. 1, b. 45, l. 152.

[49] W. Borodziewicz, *Szosta...*, S. 204-205, 329.

[50] Ten pat. S. 153-154.

[51] J. Wolkonowski, *Okręg Wilenski Związku Walki Zbrojnej Armii Krajowej*, Warszawa, 1996, S. 252.

[52] J. Bohdanowicz, *6. Brigada Tonki-Konara Armia Krajowa Okręg Wilenski*, Warszawa, Wydanie II, 2008, S. 5.

[53] Ten pat.

Pabaiga

Lietuvių folkloras

VDU folklorinis ansamblis „Linago“

Virginija MAKSVYTYTĖ, Kaunas

Šiais metais Vytauto Didžiojo universitetas vasario 14 d. švenčia 25 metų jubiliejų. Nuo pat universiteto įkūrimo pradžios veikia ir folklorinis ansamblis „Linago“. Ansamblio „Linago“ nariai dalyvavo Lietuvos nepriklausomybės atgavimo įvykiuose, jo istorija glaudžiai pynėsi kartu su universiteto gyvenimu. Kievienais metais šis ansamblis dalyvauja 50 – 30 renginių. Per beveik dvidešimt penkerius metus ansamblis išugdė ne vieną kartą folkloristų, kurie lietuvių liaudies dainas perdavė savo vaikams. „Linago“ dalyvavo tai pat ir įvairiose ekspedicijose Lietuvoje, aplankė daugybę užsienio šalių, kurių gyventojai neliko abejingi lietuviškai dainai. Šiandien šiam ansambliui vadovauja Laima Proškutė, Andrius Morkūnas ir Gytis Aučinikas. Šie folkloro profesionalai savo žinias apie lietuvių liaudies dainas, muziką ir šokius perduoda VDU studentams, anot kurių, folkloras – tai ne laisvalaikis, o gyvenimo būdas.

Gimė su nepriklausomybės aušra

Mintis kurti VDU folklorinį ansamblį kilo Alvydui Butkui, dabartiniam VDU Letonikos centro vadovui, kuris tuo metu buvo Humanitarinių mokslų fakulteto dekanas. Jis ir pasiūlė dabartinei vadovei, L. Proškutei, kartu įkurti universiteto ansamblį. Nors L. Proškutė prisiminė, kad oficialiai ansamblis įsikūrė Kovo 4 dieną, tačiau kartu su ansamblio dalyviais teko dainuoti ir prieš Sausio 13 – osios įvykius.

„Liucija Paškauskaitė mus kvietėsi į Kauno televiziją, kur vyko laidos naktimis. Būtent ten mes ir sudainuodavom vieną kitą dainą, o tik nuo Kovo mėnesio prasidėjo folklorinio ansamblio tikras darbas“. - prisiminimais dalinosi L. Proškutė pridurdama, kad kai kurie ansamblio dalyviai buvo ir nepriklausomos Lietuvos atkūrimo įvykiuose. Vadovė pasakojo, kad 1991 metų rugpjūčio mėnesį kartu su studentais teko dalyvauti ekspedicijoje Prienų rajone, kai per radiją išgirdo, kad Rusijoje įvyko pučas.

„Mes tada labai išsigandom, kas bus. Gal pradės mūsų studentus vaikinus gaudyt, tada kolūkis davė mums autobusiuką, kad studentai saugiai grįžtų namo. Ką jūs manot, jie važiavo namo? Ne, jie kraustė vertingas knygas iš universiteto į Botanikos sodą, paskui mes visi atsidūrėme Vilniuje prie Seimo.“

Nuo pirmųjų folklorinio ansamblio susikūrimo dienų jam vadovaujanti L. Proškutė, teigė, kad darbas su studentais nėra lengvas, jie daug reikalauja iš dėstytojų, galbūt dažnai keitėsi ir šio folklorinio ansamblio vadovai. L. Proškutės teiginui pritaria ir už dianuojamąjį folklorą atsakingas vadovas V. Morkūnas, kurio nuomone darbas su studentais turi savo specifiką.

„Vienaip dirbi su pirmokais, visai kitaip dirbama su penktokais, o ką jau kalbėti apie darbą su studentais. Čia viskas kitaip.“

Kaip ten bebūtų, pasirinkę studentai dainuoti lietuvių liaudies dainas ir šokti tradicinius šokius nesigaili, tai tampa tarsi gyvenimo būdu. Kiekvienais metais ansablis „Linago“ važiuoja į stovyklą Ignalinos rajone, kartu švenčia Vėlines, Rasas, šėlsta tradicinėje Advento vakaronėje, kurioje renkamos įvairios nominacijos ir renkama metų frazė.

Folklorinis ansamblis – antrasis universitetas

„Linago“ dabartiniai nariai paklausti, kodėl lanko folklorinį ansamblį beveik vieningai atsakė, kad be jo neįsivaizduoja savo gyvenimo, o folkloras jau seniai tapo ne tik jų laisvalaikiu, bet ir gyvenimo būdu. Vadovė L. Proškutė džiaugiasi studentų rezultatais, ir nors šiuo metu ansamblio dalyvių procentas palyginus su universiteto studentų skaičiumi, yra mažesnis nei tada, kai tik įsikūrė ansamblis, tačiau kai kurie rezultatai džiugina.

„Pas mus buvo trys mergaitės, kurios buvo baigę muzikos mokyklą, studijavo Folkloristikos katedroje. Įsivaizduokite, folklorinio ansamblio dėka jos pasiruošė magistrantūros studijoms Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje.“ - Tomos Grašytės, Justės Jakimavičiūtės ir Vaidos Naruševičiūtės pasiekimais džiaugėsi L. Proškutė.

Kartais ir patys studentai sako, kad čia įgytos žinios prilygsta antrąjam universitetui, kurį jie mielai lanko. Juk čia etnlogai gali išsiaiškinti tai, ko nesupranta paskaitų metu. Anot vadovės, studentai folklorinį ansamblį lanko dėl čia randamų žinių ir tvarkos. Žmonės taip pat pasiilgsta savo šaknų, ieško tapatybės.

Foklorinio ansamblio senbuvė, kuri jį lanko jau vienuolika metų, Eglė Šukytė sako, kad ansamblio dėka užmezgė daug pažinčių, dalyvavo ne vienoje kelionėje ir patyrė daug įspūdžių. Kiti „Linago“ nariai tik pritarė E. Šukytės nuomonei, o naujai atėję į ansamblį vylėsi čia galintys surasti tautiškumo šaknis.

„Mane traukia tautiškumas, dainų tekstai jų prasmė, norėjosi tai išdainuoti. Man įdomu, tai ką perduoda dainos ir tai, ką perduoda šokio technika Viskas, kas lietuviška, kas tautiška yra gerai.“ - priežastis, kodėl nusprendė lankyti folklorinį ansamblį vardino „Linago“ naujokas.

Anot L. Proškutės, ansamblis sukuria bendruomenę, kurios šiuo metu taip trūksta.

„Mes kiekvienais metais gegužės 2 dieną organizuojame susitikimus su buvusiais ansambliečiais. Studentai nebepažįsta savo kusrioskų, o ansambliečiai yra šeima. Jie ir vedę vieni kitus, vaikus susikrikštiję. Tai jau yra bendruomenė. Be to, didžioji dalis ansamblį lankiusių tėvų vaikai lanko muzikos mokyklas“. - džiaugėsi L. Proškutė.

Lietuviškas kaimas tarsi stebuklas, kuriuo domisi ir užsieniečiai

Per metus „Linago“ surengia nuo 30 iki 50 koncertų, kurie skirstomi pagal tai, kur jie yra atliekami: Lietuvoje ar užsienyje. Šiuo metu „Linago ne kartą yra dalyvavęs koncertuose Lenkijoje, Latvijoje, Kaliningrade, Čekojoje, Prancūzijoje, Italijoje. Tiesa, užsienyje „Linago“ koncertuoja mažiausiai, nes trūksta lėšų. Ansamblio vadovė L. Proškutė ir seniausi nariai kelionę į šiaurės Italiją vadina pačia įspūdingiausia. Dar prieš karą Lietuvoje lankėsi Italijos nuncijus, kuris buvo sužavėtas mūsų šalies grožio. Savo šalies miestelyje Bardi įkūrė parapijos namus, kurių sienos buvo išdabintos lietuvių kanklininkių atvaizdais, Vilniaus Aušros vartų šv. Mergelė Marija, pastatytas koplystulpis.

„Italams labai patiko lietuviškas folkloras. Prie mūsų buvo priėjus italų šeima, kuri prisipažino įdukrinus lietuvių mergaitę. Itlalai verkė klausydami lietuviško folkloro, o mergaitė koncerte dalyvauti tiesiog negalėjo“. - sujaudinta prisiminimų kalbėjo „Linago“ vadovė pridurdama, kad visi italai mėgsta net ir lietuvio ausims keistai skambančias sutartines. Šiai nuomoni galėtų pritarti ir A. Morkūnas, kuris sako, kad lietuvišku folkloru daugiau domisis užsieniečiai nei patys lietuviai.

Nors šiuo metu ansamblis daugiau rengia stovyklas, „Linago“ vadovė prisiminė, kad jai kartu su folkloriniu ansambliu teko dalyvauti ir ekspedicijose, kuriose net pati nustebdavo, kiek dvasinio grožio turi Lietuvos kaimas.

„Eidavom, tai pas vieną vyrą keli šimtai malūnėlių, kita moteriškė pradėdavo rodyti savo siuvinėtas pagalves, pas kitą visi namai gėlėmis apmegzti ir įsivaizduokit, viską nufilmavo Vidmantas Jankauskas į vieną filmuką. Groja tie muzikantai, liaudies menininkai ir visa tai pusės valandos filme, na tai įsivaizduokit, koks tas Lietuvos kaimas! Stebuklas!“. Anot L. Proškutės Lietuvoje dar gyva pagonybės mitologija, o kaimas dar turi, ką parodyti.

2014 -uosius pasitko su folklorą populiarinančiais kalendoriais

L. Proškutė neeilinė asmenybė, kuri ne tik atidavė beveik dvidešimt penkerius metus folkloriniam ansambliui „Linago“, tačiau ir pasirūpino sukurti unikalią tautinių drabužių, atspindinčių visus Lietuvos etnografinius regionus, kolekciją, sukomplektuoti gausų liaudies instrumentų rinkinį, įrašyti tris kompaktines plokšeles. Beje, L. Proškutės dėka nuo 2009 – ųjų metų leidžiamas kalendorius su „Linago“ ansamblio tautinių kostiumų fotografijomis. Ilgus metus rūbai buvo fotografuojami ansamblio reikmėms, kol galiausiai tai tapo gražia idėja sukurti kalendorių. Kiekviename kalendoriuje galima rasti ne tik tautinių kostiumų fotografijas, bet ir kiekvienas iš jų turi savo temą. 2014 -ųjų metų kalendorius skirtas vaikams, jame yra lietuvių liaudies šventės, dainos skirtos mažiesiems pagal etnografinį regioną, čia aprašoma vaikų funkcija kiekvienos šventės metu. Anot, L. Proškutės, nors anksčiau ir buvo sakoma, kad vaikų vieta už pečiaus, tačiau jie dalyvavo visur, ką patvirtina ir tyrinėtojų įžvalgos.

Ansamblio vadovė vylėsi, kad VDU folklorinis ansamblis „Linago“ gyvuos dar ir ilgus metus, nors šiuo metu populiarinti folklorą ir nelengva. Ansamblio nariai, bet kokiu atveju tiki, kad folkloras reikalingas ne tik jų gyvenime.

„Tai yra viskas, tai mūsų tapatybė, yra klaidinga nuomonė, kad jaunam žmogui folkloras nereikalingas“.- „Vorutai“ pasakojo ansamblio „Linago“ nariai.

„Linago“ vadovė L. Proškutė

Ansamblio “Linago” leidžiami kalendoriai nuo 2011 m. iki 2014 m.

Vadovas A. Morkūnas kartu su ansamblio nariais

Voruta parduodama

K400 Alytus, Jotvingių g. 10
K422 Druskininkai, Eglės g.1
Kaunas, „Akademinis knygynas“, VDU III rūmai, K. Donelaičio g. 52
K236 Kaunas, Laisvės al./Ožeškienės g. sankryža
K369 Klaipėda, Taikos pr. 101
K436 Marijampolė, Stoties g. 2
K466 Panevėžys, Savanorių a. 5
K558 Šiauliai, Tilžės g. 109
K78 Trakai, Vytauto g. 90
B EMSI Trakų Vokė, Trakų pl. 14 km
K153 Ukmergė, Kęstučio a. 6
K210 Utena, Aušros g. 30
K45 Vilnius, Gedimino pr. 19
K7 Vilnius, Gedimino pr. 31
K6 Vilnius, Gedimino pr. 44
K110 Vilnius, Geležinkelio g. 16
K8 Vilnius, Gynėjų g. 1
K145 Vilnius, Konstitucijos pr. 12
K44 Vilnius, Lelevelio g. 2
K5 Vilnius, Sodų g. 22 – autobusų stotis
K572 Vilnius, Sodų g. 22
K26 Vilnius, Sodų g. 22

Skelbimai, reklama

Rytų Lietuvos švietimas: praeitis, dabartis ir perspektyvos

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

„Šalčios aleliumai“ jau XVII sausį

Atkelta iš 7 p.

Žemaitijos papročiai ir tradicijos. Mokiniai labai nori dalyvauti, išvažiuoti, pasirodyti. Programą paruošti padėjo muzikos mokytoja Lijana Staniulienė.

Kalbėjosi Juozas VERCINKEVIČIUS
Autoriaus nuotr.

Šventės dalyviai

Vytautas Dailidka yra Rytų Lietuvos lietuvių švietimo patriarchas

Šventėje dalyvavo ir buvę mokiniai. Iš dėšinės: Viktorija Kartanovič, Ingrida Gaidytė ir jos sesutė moksleivė

Užs. Nr.31

PIETŲ MEDININKAI – nauja knyga keliautojams

Jonas VARNAUSKAS, Vilnius

Atkelta iš 1 p.

Senosios istorijos mėgėjai suras gausybę medžiagos apie Laukuvos, Šiauduvos, Medininkų kraštus nuo pat pirmųjų šių vietovių rašytinių paminėjimų. Žinyne perskaitome daug įdomių faktų apie žemaičių kovas su Vokiečių ordinu, „išgirstame“ XVIII a. pradžios karo su Švedija atgarsius, sužinome apie gyvenimą Rusijos imperijos „globoje“ ir pasigėrėję Lietuvos Respublikos (1918–1940) paveldu „atkeliaujame“ iki dabartinių šalies gyvenimo realijų.

Leidinys nenuvils ir tų skaitytojų, kurie domisi architektūra, gamtos įdomybėmis, žymių žmonių gyvenimu. Knygoje rasite medžiagos apie lietuvių tautosakos ir mitologijos tyrinėtoją Norbertą Vėlių, pirmųjų lietuviškų kalendorių leidėją Lauryną Roką Ivinskį, daugelį kitų visuomenės ir kultūros veikėjų. „Ekskursija“ po Bilionių piliakalnį primins jį tyrinėjusį archeologą Liudviką Kšivickį. Nuotraukos leis „pačiupinėti“ Bučių tvenkinio lelijas, iš padebesių žvilgsniu aprėpti kraštovaizdį tarp Paršežerio ir Lūksto, tenykštes pelkes, per kurias driekiasi kūlgrindos, daugelį kitų ne mažiau įdomių kampelių. Stebina žinyne atskleista šio nedidelio žemės lopinėlio įvairovė ir grožis, ką jau bekalbėti apie patį Medvėgalio kalną ir piliakalnį.

Renginį filmavo pristatomoje knygoje aprašyto legendinio Žemaitijos partizano Jono Kentros-Rūtenio brolis, taip pat buvęs partizanas, vėliau – Sąjūdžio įvykių vizualinis metraštininkas Albinas Kentra. Apie jo brolį iš žinyno verta pacituoti šiuos žodžius: „J. Kentra-Rūtenis savo kovotojams kėlė aukštus moralinius reikalavimus, negėrė alkoholio pats ir ragino susilaikyti kitus. Gal dėl to jo būrys kelerius metus kovojo beveik be nuostolių. J. Kentrą-Rūtenį galima vadinti legendiniu partizanu. Jis buvo 17 kartų sužeistas, bet vis išlikdavo gyvas, lyg būtų nemirtingas. Tačiau...“ (34 p.). Minėti jo pamokymai būtų labai pravertę visos Lietuvos partizanams. Knygoje prisimenama ne tik Lukšto būrio, kurio vadas buvo J. Kentra-Rūtenis, veikla, bet ir kiti šio krašto (Vakarų Lietuvos srities) partizanai, tremtiniai, bolševikų aukos.

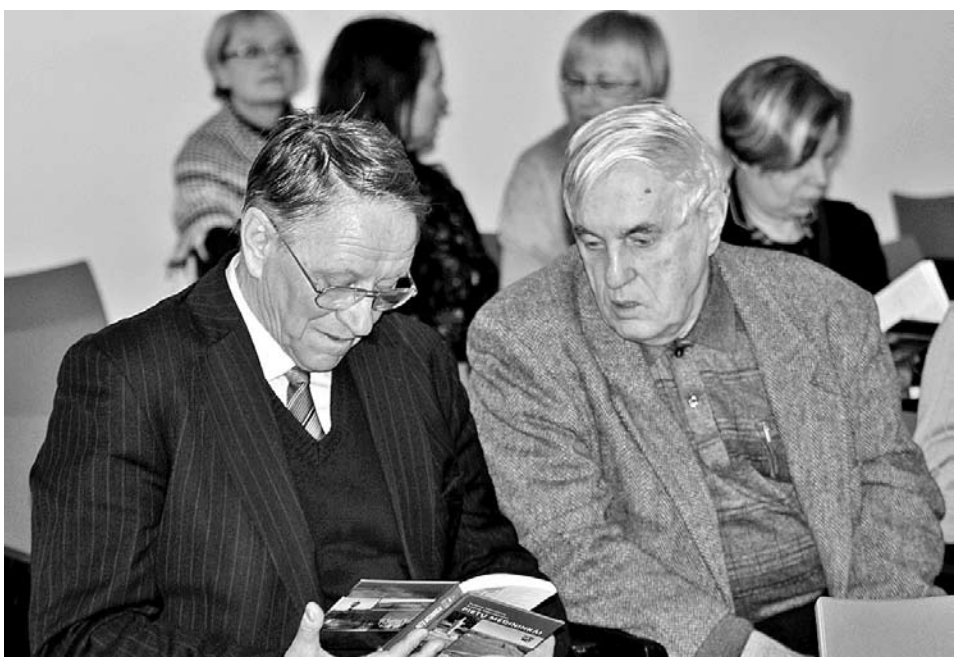

Vienas iš knygos autorių – istorikas Vytenis Almonaitis – užrašo „Pietų Medininkus“ Albinui Kentrai. Junonos Almonaitienės nuotrauka

Knyga pasižymi glausta enciklopedine kalba, aprašymų tikslumu. Tai autorių daugelio metų kruopštaus darbo, tyrinėjimų, o taip pat kelionių po šį kraštą rezultatas.

Junona Almonaitienė renginio metu kalbėjo apie aplankytas kitas šalis, jų miestus, tačiau geriausiai sakė besijaučianti Žemaitijoje, prie Medvėgalio ir Paršežerio, nes čia esą jaukiausia – sava žemė, savi žmonės, šilti jausmai užplūsta čia keliaujant.

Lietuviai, grįžkite (iš anglijų) į tėvynę, prie Medvėgalio! Ją ir jį atrasti, suprasti, pamilti padės, tikėkimės, ir ši knyga.

Naująja knyga džiaugiasi keliautojas Rimantas Matulis ir istorikas Kazys Misius. Zigmo Malinausko nuotrauka

Treigių piliakalnis – vienas iš knygoje aprašytų kultūros paminklų. Vytenio Almonaičio nuotrauka

Voruta®
Visos prekių ženklo teisės saugomos

Prenumeratos indeksai 0135, 0136

Redakcinė kolegija:
Dr. Arūnas Bubnys, prof. dr. Alvydas Butkus, habil. dr. Kazimieras Garšva, Vytautas Gocentas, archit. Dainora Juchnevičiūtė-Vaivadienė, Viktoras Jencius, dr. Napoleonas Kitkauskas, Gediminas Paviržis, doc. dr. Vladas Terleckas, akad. prof. habil. dr. Antanas Tyla, doc. dr. Dalia Urbanavičienė, dr. Aldona Vasiliauskienė, akad. prof. habil. dr. Zigmas Zinkevičius, Algirdas Žemaitaitis, Juozas Vercinkevičius (vyr. redaktorius).

Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas remia projektus:
Rytų Lietuvos švietimas: praeitis, dabartis ir perspektyvos,
Lietuvos ir Baltarusijos istorijos įvykių interpretacijos

Laiškams: **„Voruta“, Naujoji g. 16, LT-21111 Trakai, LIETUVA. Tel. faksas: (8 528) 5 12 66,**
El. paštas: **vorutosfondas@voruta.lt , voruta@voruta.lt. vorutosfondas@gmail.com**
Interneto svetainės: **www.voruta.lt, www.mazoji-lietuva.lt**

© Voruta 2014. Visa medžiaga (rašiniai), pateikta laikraštyje „Voruta“, yra VšĮ „Vorutos“ fondas (įmonės kodas 181392738, PVM mokėtojo kodas LT813927314) nuosavybė. Laikraščio straipsnius kopijuojant ar platinant būtina nuoroda.

© Voruta, 2013. Leidžiamas nuo 1989 m. spalio 24 d. Dvidešimt penktieji leidimo metai.
Rengėjas (leidėjas) – VšĮ „Vorutos“ fondas, įmonės kodas 181392738. Direktorė Aušra Virvičienė.
Adresas: Naujoji g. 16, Trakai. Laikraštis išeina kas antrą savaitę (šeštadieniais). Apimtis – 4 sp. l.
Redakcijos adresas: Naujoji g. 16, Trakai, tel/ faks.: (8 528) 5 12 66,
„Tele2“ mob. (8 605) 11117.
Vyriausiasis redaktorius Juozas Vercinkevičius, tel. 8 605 11 117.
Spausdino AB spaustuvė „Titnagas“, Vasario 16-osios g. 52, Šiauliai. Tiražas 1000 egz.

Redakcija: Vyr. redaktorius Juozas Vercinkevičius (el. p. vorutosfondas@gmail.com, tel. 8 605 11 117), Jolanta Vasiliauskaitė (dizainerė, el. p. leidykla@voruta.lt, 8 603 11 117), Stanislava Žuravska (buhalterė, tel. 860311117, tel. faks.: (8 528) 51266, el. p. buhalterija@voruta.lt), Aleksandras Adamkavičius (etninės žemės), Aušra Virvičienė (publicistika, el. p. avirviciene@voruta.lt), Jonas Česnavičius (fotografija), Vytautas Česnulis (bažnyčios istorija), Antanas Lesys (istorija), Evelina Kislych, Virginija Maksvytytė (istorija, kultūra), Martynas Buivys (internetas).